

In memoriam George Bălăiță

„(...) Mai avea treabă George Bălăiță. Odată cu el mai dispare unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai generației literare din întreaga istorie a literaturii române. O generație care a numărat romancieri excepționali, poeți excepționali, critici excepționali, ca niciuna după al Doilea Război Mondial; comparabilă cu generațiile de dinainte de război sau de la sfârșitul secolului al XIX-lea. George Bălăiță n-a fost doar un membru al acestei generații; a fost unul dintre vârful ei. În plus, avea un talent extraordinar. Nu știu câți prozatori români din toate timpurile aveau mâna de prozator a lui George Bălăiță.“ (Nicolae MANOLESCU)

paginile 12 – 13

Adrian JICU

Vasile IANCU

Contradicția lui Mironescu

pagina 3

Fisuri în memoria culturală

pagina 19

Un vis

...Era frumosul mort frumos culcat
în tainica mahramă
iar chipul său melodos avea lucire de aramă

Și patimă în ochi avea
cu-adâncă flacără și bună: două luciri
de-albastră stea când ultima cenușă sună

Iar mâinile-i erau dureri de fildeș chinuit sub daltă
în vocea lui tăceau tăceri sub taina tainelor înaltă

Un pas și încă! era demn
cu fruntea lui de doruri arsă surășul îi era solemn
sosind pe calea neînțorsă

Un pas și încă, și zării
iar spaima deveni uimire!
în ochii-i, ochii-mi străverzii privind-mă
a-nmărmurire

Un pas și încă, și-am intrat supus,
cu chipul de aramă
în duhul meu – și stam culcat tăcut
în tainica mahramă...
Radu CĂRNECI

Dumitru Macovei sau bucuria diurnă a picturii

pagina 2

◦ Dumitru Macovei – Poarta nimăului

• Ilustrația acestei ediții: reproduceri din albumul „Dumitru Macovei“, 2017

Fragmentarium

Solemnitate, metonimie și ficțiunea orizontului

• CENTENAR REGAL. La inițiativa Direcției Județene pentru Cultură Bacău, în ziua de 4 aprilie când, în urmă cu o sută de ani, regele Ferdinand I rostea un impresionant discurs, a fost reactivat un crâmpel de istorie națională. La acea dată, în Răcăciuni (mai precis în punctul de la confluența Băiții Teiului cu Dealul Vrăbiilor), suveranul a mobilizat energiile soldaților români cu astfel de cuvinte: „Să trăiască scumpa noastră Țară și viteaza ei armată, nădejdea și fala ei!”

• PARS PRO TOTO. Spațiul pus la dispoziție cu generozitate de Biblioteca Județeană „C. Sturza” (din aprilie, orarul este 8-18) pentru lansări de carte a devenit deja o agora locală. A dovedit-o și prezența lui Liviu Chiscop, care a oferit publicului (alte) două titluri: „Pe creasta noului val” și respectiv „Laba de leu”. Le-au stabilit măsurile Adrian Jicu și mai ales Constantin Călin, care a realizat un amplu excurs filologic și de istorie culturală băcăuană: numele autorului este la origine „episcop” (cu afereza lui e- și palatalizarea labialei p). Face parte din generația de slujitori ai Bibliotecii Regionale alături de Sergiu Adam, Gh. Pătrar, Mircea Filip, Sergiu Șerban, Corneliu Buzinschi, Corneliu Groapă, iar ca absolvent al Filologiei băcăuane, trebuie pus lângă Ioan Vicolleanu, Vasile Bardan, Mircea Dinutz. „Un ecou local trebuie validat de ecouri naționale”, a subliniat C. Călin. „Critica de întâmpinare pe care o practic e mai grea decât cea curentă, pentru că ești primul care transmiți o apreciere”, a recunoscut cu dreptate L. Chiscop. „Laba de leu” poate fi și un „Ex ungue leonem” („După unghie [recunoști] leul”), adică o parte ilustrativă dintr-un întreg.

• O delicată expoziție de pictură, „Emoții în culoare”, propune Mihnea Baran (Galeria Hol), și ca act de grațitudine pentru cel ce a fost mentorul lui – Ovidiu-George Marciuc.

• ORIZONT DELOC FICTIV. Biblioteca Municipală „Radu Rosetti” Onești a continuat demersul bucureștenilor: l-a readus acasă, de la Berlin, pe Cătălin Pilipăuțeanu, de data aceasta chiar în orașul natal. Au fost două ore de vers (rostit de autor cu patosul împrumutat de la Adrian Păunescu), muzică (Florin Trofin) și comentarii (Cristi Velicu, Oana Răduică, Ioana Adobrică, Ioan Dănilă). Poeziile sunt sensibile dedicații prietenilor (unii se aflau în sală), reunite într-un „album de fotografii, pentru trecerea în rămânere”.

AI. IOANID

Dumitru Macovei sau bucuria diurnă a picturii

„Pictorul Dumitru Macovei a atras atenția printr-un mod cordial de a surprinde lumina anotimpurilor și acea stare de visare colorată a unui partener ideal. (...) Întoarcerea la motivele îndelung explorate ale datinilor nu-i creează complexe de saturație, de epuizare a motivului, deoarece se dovedește atât de încântat de spectacolul obiceiurilor de iarnă încât reacționează cu entuziasm și se vede cu ochiul liber. Are o dorință insatiable de a eterniza aceste obiceiuri, desigur, demult eternizate, dar vrea să se exerseze din perspectiva lecției de culoare. În plus, se retrage în liniștea unei grădini atât de luxuriant colorate, încât tonurile paletelor se agită în căutarea armoniei.”

Valentin Ciucă

Un secol de arte frumoase în Moldova, vol. I, Ed. Art XXI, Iași, 2009

„Dumitru Macovei are capacitatea de a observa și de a explora fiecare spectacol al vizibilului. Fiecare component al ambianței se dovedește, la o privire sensibilă ca a sa, capabil să poarte o sumă de semnificații esențiale, pe care conștiințele noastre apăsate de urgențe de tot felul

• Dumitru Macovei – Colt de atelier

le-a uitat sau le-a ocultat prin exercițiul unor experimente formale, altfel necesare climatului cultural. Într-o epocă în care orizontul artistic este cutremurat de atitudini nihiliste, de voința de a deconstrui, de abandonare a programelor cognitive, o astfel de poziție oferă un moment de reculegere, de reasezare a lucrurilor în făgașul lor normal, în care se poate produce o benefică lectură a realului.

Foamea de concret îl menține pe artist într-o alertă, într-o veghe permanentă. Ea nu lasă să se aștearnă praful pe lucrurile și ființele cele mai obișnuite doar pentru că la acest nivel de percepție funcționează o anume uzură temporală.

Constantin Prut

(din prefața catalogului la expoziția Bucuria diurnă a picturii)

Din Bibliotecă, în biblioteci

Doi ateneiști au ținut afișul săptămânii 20-24 martie la Biblioteca Județeană „C. Sturza”, din dorința legitimă a noului director (Adrian Jicu) de a institui un echilibru între numărul invitațiilor din țară și cei ai locului. A fost mai întâi Dan Perșa, cu „Înapoi pe Solaris”, un altfel de roman S.F. Marius Manta a constatat că autorul combină registrele (grav și ironic), fără să fie un colportor de informație. Motivul clasic al manuscrisului și impresia de narațiune autobiografică întemeiază o scriere împlinită și care totuși mai caută răspunsuri. Carmen Mihalache o vede ca pe un fermecător roman de dragoste, încercat de nostalgia (cartea unui mare visător), iar Violeta Savu atrage atenția că „romanul este în buclă”, cu invitație la relecturi. „Oamenii au nevoie de marile valori ale culturii, dar și de transmiterea emoțiilor, a sentimentelor”, a punctat în final autorul, care „a deschis o serie a Editurii, *Contemporă*” (Vlad T. Popescu).

În preziua Bunei Vestiri, a evoluat Marius Manta, în același spațiu (Sala multimedia), dar pe alte coordonate. „Ucenic la iconari”

pune la un loc, armonios, eseuri, portrete și interviuri pe teme religioase. Să ne amintim mereu de preeminența faptei asupra vorbei: „Iisus întâi a făcut și apoi a zis” (pr. Ioan Roncea). Cartea lui Marius Manta e „un adjuvant al crizei omului recent” (Nicoleta Popa-Blanariu) și de aceea a fost citită „ca o binefacere duhovnicească” (Ioan Enache), ca „un scut împotriva secularizării, a răsturnării valorilor” (Adrian Jicu). Rețeta succesului editorial a fost deslușită de Carmen Mihalache, directoarea „Ateneu”-lui: „Așa cum o revistă se face cu libertate interioară, tot așa o carte se scrie cu bucurie programatică”. Autorului nu i-a rămas decât să ne ureze ca „lumina lină a perioadei prepascale să se așeze asupra tuturor”. A fost complinirea începutului manifestării, când Corul „Armonia” al Colegiului de Artă „George Apostu” (dirijor, Ionuț Vâlcu) și soprana Gabriela Iștoc ne-au încântat cu piese muzicale tematice. (I. D.)

Revista de cultură ATENEU
 Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI
 Director: Carmen MIHALACHE
 Redactori: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU (redactor asociat),
 Marius MANTA, Dan PERȘA, Ștefan RADU, Violeta SAVU

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •
 • Redacția: Bacău, Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 •
 • e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •
 • Tipărită la Tipografia „ELENA” Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
 • Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317

Contradicția lui Mironescu

Apartenență, identitate și memorie culturală

Deși acceptă încă din primele rânduri ale cărții că „nu există rețete valabile pentru studiul literaturii din toate timpurile”, Doris Mironescu se vede nevoit să caute el însuși o asemenea „rețetă” întrucât re-lectura autorilor (supra)canonizați pe care și-o asumă este, adesea, imposibilă din cauza unor inerții critice greu de umit. E, în definitiv, dilema oricărui critic care „are în vedere obligativitatea unei schimbări de centru de greutate al interpretării”. Soluția vine din sincronizarea (din nou sincronizarea) de unde este imprumutat un concept trendy, „memoria culturală”, așa cum a fost el descris de Jan Assmann într-o lucrare tradusă la noi, în 2013, sub titlul *Memoria culturală. Scriere, amintire și identitate politică în marile culturi antice*. Pentru criticul ieșean el devine un principiu ordonator, magnetul în jurul căruia să se adune pilltura de fier.

Cum secolul al XIX-lea nu este doar secolul naționalităților, ci, în egală măsură, secolul memoriei, Doris Mironescu face din el firul roșu al unui volum (*Un secol al memoriei. Literatură și conștiință comunitară în epoca romantică*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2016), în care ne propune, cum se spune mai nou, o revizitare a operei principalilor scriitori români din veacul al XIX-lea. E de discutat însă în ce măsură acest concept se potrivește scriitorilor analizați sau dacă nu cumva el devine un (nou) pat al lui Procut. Până unde își extinde el aplicabilitatea și care îi sunt limitele inerente? Ce și cât anume din configurația sa teoretică se regăsește în efortul scriitorilor pașoptiști sau junimiști de a crea o literatură națională? Și mai ales care e limita (fragilă) între memorie culturală și identitate, întrucât o bună parte din literatura secolului al XIX-lea se circumscrie, așa cum știm, problematicii național-identitare.

Conștient de toate aceste riscuri, Doris Mironescu mizează pe o triplă finalitate a demersului său: schimbarea centrului de greutate al modului cum sunt interpretați scriitorii pașoptiști și junimiști, analiza modului cum s-a construit canonul sub autoritatea lui Titu Maiorescu și „racordarea” literaturii secolului al XIX-lea la cea a secolului al XXI-lea, pe filiera unui topos romantic, ruinele, și a unei atitudini transitorice, ironia. De aici derivă și cele trei capitole ale cărții: „Retorica apartenenței”, „Construcții canonice” și „Nostalgie, ironie și rescriere post-canonice”, în care trebuie să vedem articularea unei încercări critice de a asezona teoria la practica scrisului într-o epocă dinamică așa cum a fost secolul junimist.

Subliniind diferența între tradiție și memorie culturală (prima având o valoare normativă), Doris Mironescu devine avocatul pașoptiștilor, în scrisul cărora nu vede un simplu imbold unionist de factură militantă, ci o preocupare constantă, obsesivă, pentru memoria ce „acționează în sensul construirii de identități colective.” Iar exemplificările urmăresc aceste acumulări de memorie colectivă, fie că e vorba de Alecu Russo sau de „călătoriile anabazice” ale unor Grigore Alexandrescu, Ion Ghica, Vasile Alecsandri și Mihail Cuciureanu, în care criticul vede manifestarea/codificarea unei agende ideologice. Surprinde însă faptul că nu sunt luați în calcul doi dintre autorii cei mai sensibili la modul cum se negociază raportul între vechi și nou, între tradiție și

modernitate: Mihail Kogălniceanu și Constantin Negruzzi. Mai ales cel din urmă care, în ciclul „Negru pe alb”, se arată extrem de preocupat de construirea unei identități, dezvoltând o convingătoare și subtilă retorică a apartenenței. Texte precum „Vandalism”, „Calypso” sau „Pentru ce țiganii nu sunt români” sunt exemplare tocmai în sensul conștiinței comunitare despre care vorbește Doris Mironescu.

Cu marii clasici, lucrurile sunt și mai complicate întrucât pre-judecățile noastre sunt și mai mari. Iar Doris Mironescu e pe deplin conștient de dificultățile ce stau în calea re-interpretării acestora. Este cazul lui

Creangă, pe care criticul ieșean îl citește din unghiul retoricii apartenenței, demonstrând că problema specificului etnic nu și-a găsit încă rezolvarea. Prin grila memoriei culturale (pe linia retoricii apartenenței), Creangă se dezvăluie drept un scriitor stăpân pe mijloacele sale, care își asumă apartenența la o lume țărănească, vag cunoscută cititorilor, pe care îi seduce printr-o negociere subtilă.

Unul dintre cele mai consistente studii este cel despre „Puterile poeziei în epoca romantică”, unde Mironescu atacă problema „posibilității construcției, cu armele poeziei, a unei comunități naționale”, care nu se încheie odată cu pașoptiștii, ci îi urmărește, în egală măsură, pe Macedonski și Eminescu. Existența unui topos romantic precum ruina în imaginarul poetic macedonskian și în cel eminescian probează tocmai încrederea comună (deși valorizată diferit) în puterile poeziei de a contura o conștiință comunitară, pe care și unul și celălalt o au în vedere, semn că niciunul dintre ei nu a abdicat de la misiunea publică a poeziei.

Nu știu dacă Eminescu este „primul scriitor român preocupat de fenomenul îndepărtării de vârsta de aur a mitului” (Budai-Deleanu e un concurent serios la acest capitol), dar interpretarea basmului *Călin (file de poveste)* ca replică modernă, asumată lucid-ironic, mi se pare un câștig real în exegeza eminesciană, cramptonată adesea în zona unor clișee. Iar Doris Mironescu tocmai asta face, văzând în Eminescu un poet modern, nevoit să trăiască într-o lume

dezvrăjită, care îl silește să propună „o punere în abis ironică a lumii poveștii.”

În mod similar este citit Caragiale, din unghiul unui alt concept de imprumut, „transpoziție” (Gérard Genette), care devine cheia pentru înțelegerea prozelor târzii ale autorului de momente, schițe și povestiri, pe care criticul le pune pe seama unui balcanism inventat/căutat. Inspectând balcanismul (altfel decât Mircea Muthu), Doris Mironescu vede în el atitudinea critică a unei neenei luncii preocupat de componenta balcanică prin care temperează exaltarea naționalistă a lumii românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ea ar putea fi pusă în legătură și cu corespondența de după 1900, unde Caragiale se arată mereu interesat de neamul românesc, despre care îi scrie lui Vlahuță că nu e rău, ci doar necopt.

În schimb, în cazul lui Păstorel Teodoreanu, Doris Mironescu se lasă furat de propria teză, propunându-ne o lectură în cheie politică, pornind de la ideea că „opera lui Al. O. Teodoreanu conține referințe istorice, oricât de cetoase, și un mesaj naționalist care nu pot și nu trebuie înlăturat din discuție.” Ele nu trebuie, într-adevăr, înlăturate, dar nici absolutizate, întrucât *Hronicul măscăriciului Vălățuc* are, pe lângă aluziile identitar-comunitare, și o evidentă componentă parodică. Iar „participarea la deliberarea identitară a scriitorilor clasici și reformularea unei concepții despre memorie și trecut de o pregnanță aparte” pot fi condiții necesare, dar nu și suficiente pentru a asigura valoarea literaturii lui Păstorel.

Dincolo de chestiunile de nuanță, cartea lui Doris Mironescu are meritul de a ne propune o abordare matură, lucidă, caracteristică criticii douămiste. O critică atentă la ceea ce se întâmplă în spațiul european și american și care trebuie să facă față unei duble tensiuni: pe de o parte să țină cont de noutăți, iar pe de alta să le integreze sistemului literar autohton. Operație nu întotdeauna facilă, câtă vreme bătrânul specific național nu e chiar compatibil cu tendințele recente. E, de altfel, contradicția lui Doris Mironescu, prins între aceste tendințe centrifuge și nevoit să recurgă la acest instrumentar de imprumut în condițiile în care el însuși recunoaște că nu există rețete general valabile pentru interpretarea literaturii.

O face însă de o manieră convingătoare, cu spirit analitic și cu o luciditate care îl ajută să gândească prospectiv și nu retrospectiv, criticul reprimându-și orice tentație nostalgică: „Lectura secolului romantic nu este deci una de identificare bovarică, ci de constatare a imposibilității reîntoarceri.” Valorificând ce are mai nou teoria literară actuală, Doris Mironescu ne oferă prin acest volum o re-lectură convingătoare a literaturii dintr-un alt secol, în întimitatea căruia pătrunde altfel, demonstrându-i capacitatea de iradiere și de fecundare a memoriei postcanonice, pe care o întâlnim la unii dintre autorii de după 2000.

◦ Dumitru Macovei – Iarnă grea în Sighișoara

În prim planul scenei este o canapea, aceeași reprezentată în tabloul la care lucrează o femeie. Care este într-o vizibilă stare de surescitare, de nemulțumire. E supărată pe ea însăși, reproșându-și că nu știe să picteze. De fapt, nu doar o imagine vrea pictorița să capteze în pânză, ci un întreg trecut, așa după cum ne dăm seama ascultând monologul fetei instalate pe canapea. E pictorița copilă, una tristă, frustrată, lipsită de afecțiune. Tatăl e marinar, mereu plecat pe mare, iar ea stă singură cel mai mult timp, având alături jucării aduse de acesta în dar, în scurtele lui descinderi în familie. Iar fata tot caută pe un glob pământesc locurile de unde tatăl trimitea doar vederi. Pentru că de scris, nu scria. Copila suferă și de singurătate, fiindcă sora mai mare are alte preocupări, de tânără cochetă cu gândul la cuceriri amoroase, iar mama este o tipă rece, dură, pe fugă de cele mai multe ori, pretextând că are încontinuu treabă. Una dintre acestea fiind să se întâlnească cu amantul, nimeni altul decât unchiul fetelor, fratele vaporeanului. Așadar, o istorioară de adulter, de trădare, un fapt banal, desigur. Victimă colaterală fiind o copilă sensibilă, care crește fără tată, tânjind după el, și fără afecțiunea mamei, care vrea cu orice preț să-și trăiască viața de femeie, să se bucure de prezența și de dragostea unui bărbat. Al ei fiind plecat tot timpul. Numai că „loctiitorul” nu este altul decât cumnatul ei. Cu atât mai mult e urâtă, josnică trădarea, care va ieși la lumină când cei doi vor fi surprinși, chiar în toiul unei scene fierbinți, de mari-

Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț

Suflete în ceață

narul sosit acasă pe neașteptate, cu brațele încărcate de cadouri pentru soție și fetele lui. După aflarea durerosului adevăr, și după ruptura care se produce în familie, tatăl va alege singurătatea și alcoolul drept tovarăș consolator. Cam acesta este, schițată în câteva cuvinte, povestea din *Fata de pe canapea*, una a căutării identității, a adevărului despre sine și despre alții. O piesă poetică, așa cum sunt toate cele scrise de dramaturgul norvegian Jon Fosse. Cu puține cuvinte și multe tăceri. Replici scurte, spații goale, cu un ceva tensionat, nelămurit. Enigmatic, scăpându-ți de fiecare dată când aștepti să se întâmple un lucru, să aibă loc o lămurire, o clarificare. Și când, de fapt, nespul crește, odată cu misterul. Personajele par pierdute într-o ceață densă, stau unul lângă celălalt, dar își sunt străine, trec unul pe lângă celălalt, dar nu se văd, vorbesc, dar nu comunică. Singurătăți împreună, tăceri aruncate, ca niște păsări moarte, între ei.

Pe aceste date ale unui text concentrat, eliptic, Horațiu Mihaiu construiește un spectacol grav, în tonalitate camerală, atent gândit, fără artificii inutile, cu accente bine plasate, dar și cu câteva imperfecțiuni. Parcă lipsește, totuși, un acord de finețe. Iar distribuția nu mi s-a părut omogenă, existând maniere de joc diferite.

E bine aleasă în rolul *Femeii* Ecaterina Hâtu, care joacă expresiv frângerea lăuntrică, deruta existențială. Și în scenele cu iubitul ei, (violoncelistul care o va părăsi, la un moment dat), și în târziu confruntare cu sora mai mare, după moartea mamei, actrița e credibilă, cu o evoluție matură, nuanțată. Mai puțin sigură pe ea este foarte tânără interpretă Sonia Teodoru, în *Fata*. Dar e o prezență sensibilă, cu o rostire ba ușor alintată, ba îmbufnată, cu candori și o nostimă curiozitate vizavi de secretele feminității. În *Bărbatul* (partenerul Femeii, muzicianul) Andrei Merchea Zapotoki e corect, în acord cu o partitură care nu-i oferă mare lucru. Cam stridentă, cu un joc aspru, colțuros, mi s-a părut Cătălina Leșanu, *Mama*. Același joc realist, la vedere, îl are și Corina Grigoras, *Sora*. Mult mai aproape de personajele lui Fosse, de subtextele replicilor,

• Ecaterina Hâtu și Sonia Teodoru

de încărcătura lor emoțională este Loredana Grigoriu, care o intruchipează, sigură pe sine, pe *Sora bătrână*. Valentin Florea (*Unchiul*) e verdicid într-un tip de fante profitor, fără scrupule. Într-un rol episodic, cel al *Tatălui*, Florin Mircea jr. găsește atitudinile și tonurile juste.

Mi-a plăcut scenografia spectacolului, semnată tot de Horațiu Mihaiu, simplă, rafinată, sugestivă, cu un fundal care-și schimbă culoarea în funcție de situația dramatică, de stările personajelor. Care sugera și marea (se văd niște plante acvatice și se aud țipete de

păsări), departele. Și cu o oglindă în care se privesc, se interoghează, se caută personajele. De altfel, asta e și cheia montării, stând în succesive oglindiri, în căutarea identității unor oameni cu sufletele în ceață, a unor singurătăți fără chip.

Fata de pe canapea nu este un spectacol de excepție, este doar unul bun, care invită la reflecție, făcând cunoscută publicului din Piatra Neamț cu scriitura originală a unui dramaturg ale cărui teme sunt foarte actuale.

Carmen MIHALACHE

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Tincuța Horonceanu Bernevic

Proză scurtă. Punct

Tincuța Horonceanu Bernevic a publicat, până în prezent, opt cărți: „Vitrina în care dorm mirii” (poezie), „Poezii pentru Tudorel”, „Zâmbește copilărie! poezii pentru copii”, „Strigătul ca o punte” (poezie), „Cartea bunicilor mei” (poezii pentru copii), „Copilul furnică” (proză), „33 de poezii șoptite” și volumul spre care ne vom îndrepta în continuare atenția: „Proză scurtă. Punct” (Ed. „eLiteratura”, București, 2016).

Tincuța Horonceanu Bernevic, consacrată ca poetă, în ultima vreme îmbrățește prin scrierile sale în proză, demonstrând certe virtuți stilistice, povestirile sale impresionează atât prin originalitate, cât și prin diversitate. Elementele inedite generează autentice efecte de surpriză.

Autoarea conduce foarte bine dialogurile, dar fire meditativă și interiorizată, le întrerupe adesea lăsând să respire dialogul interior. Descrierile din natură ilustrează potrivit trăirile personajelor: „Inserarea se lăsa ușor, ca o mătăse șofnoare peste Lunca Tazlăului. Stelele se aprimeau timide pe cer, iar vântul adia răcoros dinspre râu. Era o seară atât de romantică! Ilaria simțea nevoia să plângă. Să se oprească acolo, în mijlocul drumului, și să plângă până când furtuna iscată în pieptul ei de vestea că picase admiterea avea să se domolească.” Fragmentul este desprins din povestirea „Oli Chiorul”. Oli Chiorul se numără printre personajele pitorești ce populează cartea. Dar poveștile de viață au drept eroi și oameni obișnuiți, notabilă este credibilitatea lor.

Fără a da impresia de eterogen, pentru că narațiunea se face mereu pe un ton calm, volumul se caracterizează prin valențe duble: conține proze realiste, dar și nuanțe fantastice (fantasticul are pondere mai mare). Întâmplările se succed logic, sunt coerente și au cursivitate. Fluentă au și povestirile suprealiste, chiar și atunci când lucrurile parcă încep să o ia razna și frizează absurdul. Deznodământul uneori este în cheie

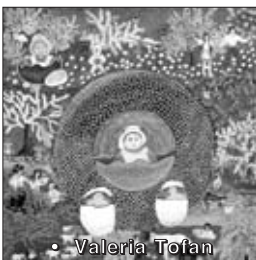
optimistă, altele dimpotrivă, tragicul triumfă. La un ritm bun contribuie și umorul inteligent, ironia, uneori fină, altelei usturătoare până la atingerea unor note sarcastice, cum se ntâmplă în schița „La început a fost... iubirea”, care ilustrează inechitatea de gen în viața de familie. Tincuța Horonceanu Bernevic se dovedește un fin psiholog, un transfer (sau furt?) de identitate este prezentat în „Cumpărăm păr”. Dar cele mai seducătoare texte sunt acele povești ce se desfășoară în universuri paralele, în care magicul respiră prin toți porii. Epică, enigmatică, aflată la granița dintre fantastic și sf, „Pădurea de salcâmi” este în esență o superbă metaforă a

iubirii. Elemente sf identicăm și în „Igor și moartea”, navelă oarecum afină, prin oniricul său și nu numai, cu cea mai recentă carte a lui Dan Perșa, „Înapoi pe Solaris”. Într-un timp viitor, în „Igor și moartea”, telefoanele mobile sunt interzise, în romanul lui Dan Perșa se vorbește de o *revoltă a traditionaliștilor*, care a stopat voit evoluția tehnologiei. Alte fragmente, cum ar fi și cele din „Taximetristul”, „Casa de cărămidă” sau „Așa voi face!” m-au dus cu gândul la proza minimalistă a Lydiei Davis, de care totuși Tincuța Bernevic se deosebește fundamental prin plusul de emoție. De o sensibilitate aparte sunt cele câteva discrete trimiteri la drama sa personală, cea a pierderii copilului. „O zi de 1 iunie” este istoria unei întâmplări triste, dar luminozitățile ce se strecoară anulează orice accent melodramatic. Citorul înțelege și rămâne impresionat de durerea sfâșietoare relevată.

Sunt multe povestiri antologabile, dacă ar fi să fac o selecție personală m-aș opri la: „Vânătorul de mere”, „Cumpărăm păr”, „Pădurea de salcâmi”, „Igor și moartea”, „O zi de 1 iunie”, „Zece pâini”, „Hormoniada”, „Nuielușa de alun”, „Omulețul din puzzle”; iar una dintre ele poate ar fi putut imprumuta cărții un titlu mai inspirat pentru un foarte reușit volum de proză scurtă.

Violeta SAVU

Salonul de Primăvară al Artei Naive

• Valeria Tofan

Cea de-a XXVI-a ediție a Salonului s-a deschis pe 31 martie cu vernisajul expoziției-concurs pe care iubitorii artei naive au putut-o admira în spațiul Muzeului de Artă Contemporană al Centrului de Cultură „George Apostu”. Organizatori: Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău și Centrul „Apostu”. Expoziția a cuprins peste 100 de lucrări aparținând artiștilor din județele

Bacău, Caraș-Severin, Iași, Ilfov, Galați, Prahova, Timiș. Juriul a fost format din: prof. dr. Liviu Nedelcu, manager al Centrului Județean al Promovării și Culturii Tradiționale Vrancea, Olguta Pătu, artist plastic, manager al Școlii Populare de Arte și Meserii Bacău, Mari Bucur, artist plastic – Centrul de Cultură „George Apostu”.

Căștigătorii ediției din 2017 ai Salonului Național al „Artei Naive” sunt:

• Valeria Tofan – București - Premiul Centrului de Cultură „George Apostu” Bacău

Premiile acordate de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău:

- Adrieana Donisan - Bacău
- Maria Margos - Bacău
- Gheorghe Ciobanu - Iași
- Ioana Gheorghiu - Galați

Frumusețea picturii naive a fost împletită cu originalitatea cântecului popular, în interpretarea Tarafului „Moara”.

Cu aceeași ocazie au fost expuse lucrări pe tema „Albastru” (icoane pe sticlă, semne de carte, cusute cu motive tradiționale, cărți poștale) realizate de membrii Centrului de zi „Clubul Pensionarilor 60+”, precum și elevi, participanți la atelierle practice organizate de Centrul de Cultură „George Apostu”, în cadrul proiectului european: Erasmus + „Drumul culorii Albastru în Europa”. Programul cultural pentru anul 2017 al Centrului de Cultură „George Apostu” se desfășoară sub genericul „Imaginație – Energia Culturii”

C. VOISEI

Astăzi, când „lumea parcă a luat-o razna” și „omul nu mai are proprietatea cuvintelor”, apariția unei cărți precum **Ucenic la iconari** (Editura Vicovia, Bacău, 2017) ne poate duce cu gândul, cum bine remarcă Daniela Șontică în *Prefață*, „nu la iconari în sensul strict al cuvântului, ci la un fel de zugrav de suflute, care molezează conștiințele, care imprimă imagini pe zidul vieții, dezvoltând pe acesta faptele lor, lucrurile în care au crezut și în numele cărora au trăit”.

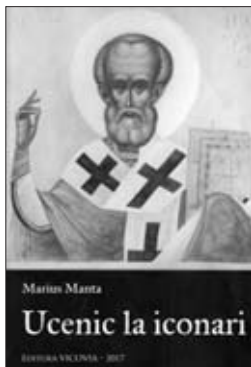
Contrariat de cele ce vede, aude și întâlnește la tot pasul, **Marius Manta** își dă seama, mai repede ca mulți dintre noi, nu numai că sintagma „liberului arbitru” este „din ce în ce mai des gresit-uzitată, funcționând iluzoriu-magic sub forma unui sceptor din vechimi ori precum un laser în mâna lui Darth Vader”, ci și că „modernitatea sub toate formele ei pare să-și fi semnat neputințele”.

Nestiind însă prea bine, cel puțin deocamdată, cum s-ar putea „reinstaura firescul” și având în vedere că, la un moment dat, a început să aibă dubii cu privire la propria grilă de valori, a ieșit rapid din „iuresul caruselului” și, cu gândul la fiul său, a decis că până se vor limpezi cât de cât lucrurile, „Spațiul livresc echivalează cu una dintre ultimele redute”.

În consecință, aidoma lui Neagoe Basarab cu secole în urmă, a întocmit pentru acesta, dar și pentru cititorii săi, „o pleoacă în cronici cu date voit amestecate, în folosul echilibrului, frumosului, armoniei... înspre o cultură morală”, singura care, alături de credința în Dumnezeu, ne mai poate salva de la alunecarea pe toboganul care ne duce direct în fundul prăpastiei.

Cornel GALBEN

Iconarul ucenic

Deși, cum însuși mărturisește, nu deține „autoritatea unor studii teologice asumate în cadrul unei instituții”, distinsul profesor băcăuan ne dă de înțeles că acest important și util demers are la bază „perspectiva credinciosului care nu și-a întrerupt căutările” și, cum vom constata încă de la primul eseu, acestea l-au condus spre câteva piste destul de solide, ce, la rândul lor, ne pot fi și nouă un ghid spre urcușul duhovnicesc de care avem atâtă nevoie.

Deloc întâmplător, primul popas la iconarii acestui neam îl face oprindu-și privirea și atenția asupra lucrării lui Tudor Pamfile din 1915, *Cerul și podoabele lui*, considerată drept „o fericită incursiune în zonele cele mai intime ale imaginarului popor român”. Fascinat îndeosebi de „puterea

de sinteză a autorului, modul inedit de a pune sub ochiul cititorului diferite legende, povești, basme” și de „credințele culese din spațiul Bucovinei”, cel ce cu modestie se definește ca *ucenic la iconari* zăbovește mai mult în această zonă a esențelor tari, întrucât trăiește cu impresia că „perioada interbelică nu și-a spus încă ultimul cuvânt”.

Împătășindu-ne crezul cărturarului Ernest Bernea, eseistul băcăuan ne sugerează de această dată lectura unui „triptic” (*Îndemn la simplitate, Cel ce urcă muntele, Treptele bucuriei*) grupat în volumul *Preludiile* și care, fără a propune „un sistem filozofic în adevăratul sens al cuvântului”, ne oferă „o bucurie a mărturisirii, un joc axiologic-existențial situat între simpla notație și eseu”, ce compun „mărturiile unui sens afirmativ în fața vieții” și aduc „față în față două paradigme – pe de o parte, omul modern (prins într-o continuă postură de a-și satisface dorințele), pe de altă parte un homo religiosus, care pune la bazele existenței sale libertatea creatoare ce vine din iubire”.

O libertate ce-l conduce și ne conduce apoi, rând pe rând, spre cărțile lui Dumitru Stăniloae, acest „titan al ortodoxiei mondiale”, Nichifor Crainic, „unul dintre puținii contestatari ai direcției moderniste impuse de Eugen Lovinescu”,

Constantin Galeriu, ale cărui tâlcuiri „decriptează în măsura posibilului mistică înaltă, pe care o aduce în imediata apropiere a omului-aflat-în-căutare”, Antim Ivireanul, reeditat „la superlativ”, spre chipurile Sfinților Brâncoveni ori „Chipurile smerite ale Mănăstirii Secu”, spre poezia „cu parfum de filocalie” (Dumitru Ichim, Valeria Manta Tăicuțu, Ignatie Grecu, Daniel Turcea, Ioan Alexandru, Ștefan Baștovoi, Răzvan Codrescu), spre convorbirile „despre N. Steinhart”, spre Patericul Mare și „bucuriile pustiei”, spre „Mica filocalie” a Cuviosului Paisie Aghioritul, spre o cercetare „hagiografică-liturgică asupra cultului Sfintei Parascheva în Ortodoxie”, spre „Arhangheli și îngeri” și „Tărâmul magic al colindelor”, spre „Bucuria întrebării sau Cuvântul ca mijloc al dreptei ființări”, spre „Pedagogia creștin-ortodoxă” și alte lucrări ce ne îndreaptă „Înspre o cultură morală”.

Decis, în urma unei scene văzute la Peștera Sfintei Teodora de la Sihla, să fie mai atent cu oamenii pe care îi întâlnește și să „înregistreze(e) la aceștia mai întâi aspectele ce ne apropie, ceea ce avem în comun”, Marius Manta nu-și propune nici pe departe să ne ofere prin comentariile sale „lecții moralizatoare, ci fapte de cultură susținute de o conștiință curată”, menite să propună „o redimensionare a actului de

conștientizare a binelui și frumosului, categorii privite din-spre o pedagogie cu rolul de a reinvia chiar sensul existenței morale”.

Conștient că „Explicit ori ba, lipsa comunicării turează la maxim neputințele fiecăruia”, că „Omul s-a dovedit a fi mai întâi de toate nu un purtător de logos, ci mai degrabă un slujbaş în subordinea teoriilor la zi” și că „Educația are mult de lucru în adâncimile sale”, cronicarul iconarilor și-ar dori ca „în societate să apară instituții de cultură care să dialogheze dincolo de nivelul formal, să-și consolideze eforturile de a gândi creația în sensul neratării tinței mistic asumate”. Aceasta cu atât mai mult cu cât „înțeleapta desfășurare a societății ce se auto-definește prin exemple de cultură, o corectă ierarhizare a valorilor pot dempreună trasa cadrul existențial necesar omului ce își cunoaște propriul rost. Arta s-ar împlini fericit cu viața, morala rămânând o problemă de conștiință și fundamentul însuși al persoanei.”

Întregit cu o suită de interviuri pilduitoare, cel del al treilea volum semnat de criticul și eseistul de aleasă stirpe Marius Manta e unul de „o frumusețe imposibil de așezat în cuvinte”, ce ne demonstrează încă o dată că „adevărată descriere a lumii se face numai prin iubire, singura modalitate de a pre-gusta din eternitatea în parte intuită” și că, aidoma cărții lui Ioan Enache, pe care o recomandă, e unul ce „trebuie să circule, să mărturisească un crez unic”. Eu l-am citit pe nerăsuflăte, așa că îl dau mai departe!

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Autor a câteva zeci de volume de poezie, proză, publicistică și eseistică, **Adrian Alui Gheorghe** recidivează cu *Luna Zadar* (Cartea românească, 2016), un roman despre un (anti)erou al zilelor noastre. Cartea prezintă aventura unui tânăr postdecembrist, care descoperă, în arhivele Securității, că mama sa, Albertina Radețki, a fost colaboratoare, ocupându-se cu filajul unor cetățeni străini veniți în România pentru a lucra la centrala atomo-electrică de la Cernavodă. În urma unei asemenea „operațiuni” se va naște chiar el, iar Albert va porni în căutarea tatălui pierdut, ajungând la Stockholm, unde întâlnește un bătrânel ușor senilizat, care îi povestește, încălzit după o sticlă de vodcă, peripectivale sale din România și despre curvele de române, printre care se numără și Albertina.

Fiurul narativ principal se ramifică prin câteva episoade adiacente, care îl poartă pe protagonist prin Belgrad bombardat și ulterior într-un Stockholm globalizat(n)t, căutării asociindu-i-se motivul aventurii. Mirajul Occidentului se va spulbera în scurt timp, Albert și amicul său Sobi fiind trași pe sfoară de un pretins grec, Apostolis, în realitate

Adrian Alui Gheorghe

Luna Zadar

un țepar român care îi duce de nas pe cei doi creduli, ușurându-i de banii ascunși în căptușeaua hainelor. Abandonat în Belgrad, ei vor trebui să muncească în condiții degradante, trăind experiența din „casa viselor”, locul de întâlnire al refugiaților veniți în capitala unei Iugoslavii măcinată de războiul care stă să înceapă. Aici îl va cunoaște pe Tanko, un personaj straniu, urmărit de temuții interlopi Barici, pe care el însuși îi plătitise ca să îl ucidă.

Cartea se deschide însă abia dincolo de povestea propriu-zisă (uneori cam eclectică), prin încălcătura ideatică pe care o propune. Pentru că *Luna Zadar* nu e un simplu roman de aventuri, ci o meditație despre frică, așa cum o spune Albert însuși, care, căutându-și tatăl, luptă cu sine, înfruntându-și propriii demoni. O luptă pe care o va câștiga printr-o atitudine lucid-cinică, printr-o autoflagelare care

îi permite să asculte până la capăt relatarea lui Olaf povestind cum le regula pe femeile întâlnite în România. O asemenea atitudine se explică printr-o filosofie a nimicului, Albert asumându-și ca principii de viață absurdul existențial. Această teorie a nimicului (trimiterile la Kafka și Camus sunt străvezi) i se potrivește acestui Albert care nu trăiește o inițiere în sens invers (cum sugerează Marius Miheț), ci, mai degrabă, o inițiere propriu-zisă, dureroasă, dar necesară, care îl va vindeca de amăgirile unei fericiri la care se gândește adesea.

Motiv pentru care *Luna Zadar* este o distopie construită pe o poveste-pretex (pigmentată cu oarecari scene erotice), convingătoare nu atât prin insolitul peripectivelor descrise, cât prin înstrăinarea lui Albert, al cărui destin este permanent însoțit de sonoritățile versurilor pline de miez pe care le cântă lăutarul

Adrian Alui Gheorghe

Luna Zadar

sârb Zobar: „Cine are lacrimi în ochi/și luna cea mai plină o vede pătată/zadar, zadar, lună de portelan/ într-o zi ai să te spargi// cine are lacrimi în glas/și despre fericire tot cu tristețe vorbește/zadar, zadar, lună de portelan/ într-o zi ai să te spargi...”

Adrian JICU

Ion Marin Sadoveanu – polimorfismul unui destin cultural (2015) se înscrie unui demers recuperator al personalităților culturale interbelice, a căror operă merită să fie readusă în actualitate, într-un dialog peste timp cu valori și idei suprimate de totalitarism. Prin tot ceea ce a publicat până în prezent, Camelia Suruianu demonstrează că are un proiect amplu, care vizează recuperarea operei membrilor Mișcării „Rugul Aprins”: *Rugul Aprins. Spre turul de ivoriu*, (critică literară, volum bilingv român-turc, 2016), *Ziduri între vii. Din presa românească interbelică* (istorie literară, volum bilingv român-turc, 2016), *Studii și eseuri literare: Ion Marin Sadoveanu, Paul Sterian, Alexandru Mironescu, Sandu Tudor, Vasile Voiculescu* (2015).

Ca și în cazul altor membrii marcanți ai acestei mișcări, pentru realizarea acestui studiu întreprinde o dificilă operațiune de investigare a arhivelor, redând imaginea unui intelectual prolific, de anvergură în perioada interbelică, astăzi aproape necunoscut. Ion Marin Sadoveanu este un nume vehiculat în prezent mai mult în spațiul teatrolgiei, în calitatea sa de teoretician al teatrului românesc și de istoric al teatrului universal.

Valoarea studiului său cu structură monografică stă, în special, în publicarea inedită a

Camelia Suruianu

Ion Marin Sadoveanu – polimorfismul unui destin cultural

amănuntelor biografice existente în Arhiva Ion Marin Sadoveanu, aflată la Biblioteca Academiei Române, în redacerea la lumina tiparului a versurilor sale răspândite prin revistele ante sau interbelice, a unor sugestive fragmente din conferințele și din interviurile sale radiofonice, ce dau măsura preocupărilor intelectuale ale unei epoci. Autoarea este foarte atentă la suferințele și entuziasmele omului Ion Marin Sadoveanu, la schimbarea sa lăuntrică după ce devine parte a *Rugului Aprins*, neomițând să facă trimitere la contextul complicat al societății românești după 1945, prin care se explică unele concesii făcute ideologiei comuniste, existente în opera sa. Având în actele oficiale numele lăuntric Leonte Mironescu, intelectualul și-a luat pseudonimul literar de la moșia Sadova din Județul Dolj, pe care bunicul patern triduse ca țărăn clăcaș, precum toți înanșii săi.

Capitolul dedicat biografiei este și o scurtă incursiune în practicile sociale din prima jumătate a secolului al XX-lea, averea și educația în instituții de prestigiu fiind factori obliga-

torii în ascensiunea socială. Paragrafe importante sunt dedicate conștiinței civice a lui Ion Marin Sadoveanu. De exemplu, în cadrul rubricii *Dramă și teatru*, pe care a ținut-o în revista *Gândirea* mai mulți ani, s-a ocupat prioritar de instruirea publicului cu privire la arta teatrală, familiarizându-l cu codurile teatrale. În timpul directoratului său la Teatrul Național din București a organizat o trupă specială pentru numeroasele turnee, care acopereau toată țara. A înființat, împreună cu Tudor Vianu, Cercul „Poesis” al cărui scop a fost organizarea de conferințe prin care să se aducă la cunoștința publicului larg principalele direcții din literatura și arta contemporană occidentală.

Fiind solicitat de atribuțiile importante ale funcției publice pe care le-a avut în România interbelică, dar și în România comunistă, Ion Marin Sadoveanu a lăsat netermi-

nate valoroase proiecte culturale. Din întreaga sa operă, astăzi reținem drept scrieri de rezistență romanul *Sfârșit de veac în București* și studiul de pionierat în cultura română, *Dramă și teatru religios în Evul Mediu*, pe care Camelia Suruianu le prezintă pe larg, într-o manieră accesibilă, chiar cu tentă de oralitate. De altfel, și în prezentarea biografiei se pierde în meandrele detaliilor de rudenie, ale conflictelor sufletești, ale cancanurilor, observându-se o vie participare afectivă a autoarei la ceea ce istorisește despre cel care reprezintă pentru ea un model cultural. Toate acestea dovedesc intenția Cameliei Suruianu de a-l face accesibil pe Ion Marin Sadoveanu unui public cititor cât mai larg, uneori, discursul său căzând în didacticism.

Cu siguranță, cei care îi vor citi povestea vieții, în maniera în care o redă Camelia Suruianu, vor fi tentați să-i citească măcar unul dintre romane și vor înțelege mai bine lecția că, uneori, *omul este supus vremurilor*, contextele istoriei mari determinând alegerile istoriei mici, individuale. Salutăm acest studiu monografic, ușor de lectură, care constituie, în egală măsură, un demers de informare dar și o lecție despre viață.

Raluca NACLAD

Vasile Simon e un poet ale cărui texte (cuprinse până acum în trei volume: *Îngerul cu o aripă*, *Cântec la porțile iubirii și iubirea îngerilor*) relevă o complinire spirituală prin poezie a teologului înzestrat și binecuvântat. E un prea plin de de iubire în toate versurile sale, iubire ce îl apropie pe om de divinitate, în nenumărate căutări, frământări, deoarece, așa cum o arată marea poezie a lumii cu fior religios, odată ce a fost îndepărtat omul din Eden, prin săvârșirea păcatului original, re-găsirea/ re-implinirea, re-compunerea ființei dintâi se transformă într-o eternă aventură spirituală a ființei omenești, având ca unic motor de căutare, setea de iubire curată, mistică.

Noul său volum (*Cuibul cu stele*, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2017) reprezintă o continuare firească a unui drum asumat. Într-un veac poetic dominat de un imaginar îndrăzneț, uneori până dincolo de propria-i disoluție, Vasile Simon are (încă) flexiuni lirice ce țin de armoniile clasice și romantice, atunci când ele ținteau formele noi ale simbolismului. Dincolo de toate însă, poetul își asumă canonul unui discurs liric mediator, cel care poate tenta veșnicia dorită: „La poarta păzită de îngeri/ Coboară omenștile plângeri/ Pe ochii brumați de-adiere/ Clopote de-aur sparg sfânta tăcere// Spintecă-mi, Doamne, scutecul sortii/ Și fă să curgă stele-n ceasul morții/ În sfeșnice de aur alintate de lună/ lar steaua de foc să-mi fie cunună.”

Distingem în poezia lui Vasile Simon câteva axe ale imaginarului care îi vor traversa mereu discursul poetic. E, în primul rând, o rostuire asumată a celor ce țin de universul sacralizat, cu lexeme specifice dăltuite aici în semne poetice rezonante: *sanctuarul, sfinții, Liturghia, Fecioara, Domnul, îngerii, icoana,*

Vasile Simon

Cuibul cu stele

Mirungerea, schitul, patrafirul, candela, Scripturile. Putem vedea o convergență simbolică arcută în poezia ardent intitulată *Râul de foc*: „Se aprind pe cerul unduios/ Flori de suflet credincios// Flori ce tind spre blânda lună/ Le văd pe cer în cunună// În suflet e-un dangăt greoi/ Apasă în sunet de cimpoi/ Inima se-agată de-o strună/ Cântecul meu să nu apună// Spre tine mă-ndrept, râu de foc mistuitor/ Si-aștept semnul înalt, mântuitor.” Pentru un poet de simțire și rostire religioasă, celelalte axe ale imaginarului poetic se împletesc armonios spre aceeași cântare sacralizată. Pe tot parcursul volumului acestea sunt: *lumina, stelele, cântecul/ cuvântul, ochiul, mama, colivia/ trup, natura sacralizată, iubirea re-intregitoare*. E un univers poetic ce se constituie ca o

• Dumitru Macovei – *Macronia*

rezultantă fericită a preaplinului sufletesc, unificând suneri ce par a veni din vechile rostiri de pe buzele lui David, în înlăturii succesive cu dangăt înalt de clopot moldav, cu rugăciuni murmurate în liniști de schit, cu cântecul dantelat al naturii armonizate divin, cu arcuri lirice ce țin de folclor pur și simplu („Lilică, Lilică/ Mică cireșică/ Dulce și amară/ Mă vrăjești spre seară!// „) sau cu interferențele asumate și decantate ale unui creuzet liric universal, apropiat sufletului poetic ca și cântecul de la începuturi de lume, în care descoperim nevoia de re-uniere primordială, în asocieri deosebit de interesante a două teritorii aparent aflate mereu în disjunție: „Iubito cu trupul de nalbă/ Vrei rugă împletite pe sufletu-n-salbă// Te știu, tânără leoaică frumoasă/ Cu haine de maică duioasă// Îți văd părul ca o seară ploioasă/ Cum zace-n durere ca iarba sub coasă./ Îți știu chipul limpede, cuminte/ Și lacrima din ochi, fierbinte// Fată a mării albastră din valuri/ Mi-aprinzi în suflet mari idealuri.”

Vasile Simon nu scrie ostentativ. El este un poet în adevăratul sens al cuvântului, în care e frumos să credem, fără ostentație. În descendența poeziei alcătuite canonic, nu se produc valori artificiale, dimpotrivă. Chiar și atunci când discursul poetic se articulează în jurul unor unități de rostire puternic simbolizate de universul credinței și/ sau de imaginarul poetic, nu rămân zone care să fie tributare invenției gratuite. Se poate spune că

poetul, prin cuvânt și imagine, se încadrează cu smerenie de mare calitate în chiar izvodul cântecului primordial, cel care lasă, din când în când, omului-creator, locul unui mereu reînțepit.

De la primul la ultimul poem, se creează lirismul atitudinal ca stare, având misiunea subsumată de a re-investi armoniile dintâi. Tocmai de aceea, pletoarea de imagini (adevărate poezie lucrează cu imagini fără artificii, așa cum o arată textele lui Vasile Simon) e aidoma **afluenților care caută frenetic apa cea mare în care să se reverse**; altfel spus, și fructul desprins din soare și fata sfântă și celeștii și sfinții din sanctuare și tentațiile frumuseții trecătoare și Sfânta Liturghie și cuvântul-cântec și dragostea strivită și Mirungerea și adâncurile de pădure adaptând schitul și căutările necontenite și îngerii păzitori și pulberea de stele, tot și toate se armonizează într-un cântec nesfârșit, așa cum poate fi numai poezia. Sunt suneri ce ne reamintesc, acum pe temeuri de fior ce vin din credința nestrămutate, de o altă clamare, barbiliană („Ar trebui un cântec încăpător, precum/ Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare/ Ori lauda grădinii de îngeri...”).

Vasile Simon însă, credincios sieși ca și Poeziei, construiește neabătut, curat la suflet și cu ochii arzând, propriul discurs poetic, rod al unor nenumărate căutări și strigări interiorizate, în care frumusețea dăltuirii cuvântului și zestrea sacră de imagini se rostuiesc într-un singur canon, acela al atingerii sfoase a drumului către Dumnezeu, marea Lumină, singura și marea metaforă în care poezia sa crede.

„Ecce!”

Constantin DRAM

Pe 20 martie 2017, la Biblioteca Județeană „C. Sturza” Bacău, aveam totodată onoarea și bucuria de a prezenta ultimul roman scris de Dan Perșa, „Înapoi pe Solaris”, Editura „Meditative Arts”, Colecția „Contemporă”. Îmi începeam prezentarea printr-o dezvăluire pe care o scoteam „în afara” unei discuții pe rețelele de socializare, socotind că avea o importanță aparte. Așa am reușit, sper eu, să demonstrez că Dan Perșa nu este doar un iubitor al genului science-fiction, ci că într-o bună măsură acest imaginar îi hrănește lumile pe care ulterior le creditează narativ. Autorul în discuție este extrem de actual, nefiind tributari la urma urmelor niciunui clișeu, fiind mereu interesat de a produce elementul-surpriză, în virtutea căruia, aproape fără îngăduință, până și un cititor avizat se trezește prins între „țesăturile” planurilor. Poate că punctul forte rezidă tocmai într-un soi de intertextualitate aparte, ce străbate culturi diferite, care nu suprimă puncte de tangență ci le dă o și mai mare consistență. Aici, în paginile explicit dedicate planetei Solaris, autorul îmbină într-un mod specific povestea de dragoste, science-fiction-ul, „ingineriile” nu sub forma unui talmeș-balmeș fără identitate, ci propunând în mod creativ o multidimensiune guvernată de mărci afective, ce au drept ultim scop „innobilarea condiției umane”. Zona nu e cu nimic nouă pentru țintele cârților sale. Vă propun spre aducere-aminte un fragment „de tinerete” – „Viața continuă”: „Oricât de sus s-au ridicat zmeiele noastre în copilărie, pe noi tot nu ne ascultă nimeni, vocea noastră e o rocă măcinată de timp, care-și păstrează în văzduh fantoma formei de odinioară. Glasul nostru nu îl mai ascultă nimeni și adorm într-un târziu între fantasmalele norilor nemicați, pe când Pământul se rotește nebun, iar umbrele se reped spre noi, purtate de soarele care se grăbește prea mult. Respir adânc, aerul pieptului meu se rostogolește încercând să devină un spasm, sol al respirației universale, trupul meu se coșcovește încercând să devină un spasm, sol al respirației universale, trupul meu se coșcovește de sânge, limba mea a prins rădăcinile unui copac de eter, ochii mi-au căzut în iris, gândul mi-a fugit până în împărăția morților. De ce ești atât de aproape de mine, omule care nu mă iubești, ce pustnic ascuns într-o zeităte, ți-a dat necumpătarea lui nefericită de-a te spoi cu un bulgăr de tină? Negoțul cu aur ți-a înnegrit dinții, semnele destrăbălării și-au pus pecetea pe cutele pielii, adânci până la oase; gândurile îmi cad ca grindina pe tine, în loc să fie ploaie fecundă; nu te speria, nu-ți

cronofiabile

Marius MANTA

Dan Perșa, un solaristician convins

apăra cu mâinile fața, eu nu sunt decât un călător ce moare la marginea drumului, spunându-și ultima oară povestea vieții”. Ei bine, imaginea „din zorii copilăriei” a acelor zmeie care cutează să se înalte, întrebările retorice parțial formulate, așteptările eului narativ, însăși condiția omului, împreună de-a lungul textelor lui Dan Perșa, pot fi puse în slujba unui vis care să amintească de fabuloasa ecranizare a lui Andrei Tarkovski.

Urmărind activitatea lui Dan Perșa pe net, am notat propria-i avertizare, cu referire la această planificată „întoarcere pe Solaris”: „Când m-am apucat de scris «... Solaris», eram convins că voi scrie un pic de science-fiction. Dar acum, sunt destul de versat să-mi dau seama că nu e așa. Am coroborat datele actuale cu cele din trecut, când am încercat să scriu ceva proză scurtă SF (pe atunci eram prea tânăr ca să fac distincții). Dar proza mea n-a fost acceptată de fandom. De ce? Eu mă apuc de treabă cu un gând, să scriu SF, dar îndată ce scriu, un reflex pune stăpânire pe mine. Devin atent la intertextualitate. Adică, acționează pofta de a reserantiza mituri vechi, scene și idei literare deja existente. În felul acesta produc un dialog cultural cu cărțile ce au existat înainte. Pe când adevăratul scriitor SF nu face așa. El urmărește de la bun început insolitul. Originalitatea ideii, a acțiunii. O semantică închisă în opera sa, unică, fără comunicare cu exteriorul. El scrie ceva ce își este de ajuns sieși. Un organism ca un organism cibernetic, care nu are nevoie de mediul înconjurător pentru a subsista. Posedă o sursă de

energie internă, independentă... Iată, la aceste distincții m-am gândit și cred că se află aici o punte între scriitorii de mainstream și cei de SF pentru a se înțelege unii pe ceilalți. Pentru a-și accepta unii altora frumusețile produse și a-și respecta unii altora valorile literare produse”. Da, până la un punct autorul are dreptate. Și totuși! – „Înapoi pe Solaris” nu echivalează cu o a doua parte a volumului deja intrat în legendă. Nu, își este sieși suficient. Oarecum, pe linia lui Wells (Marele lunar din „Primii oameni pe lună”) ori Gustave Le Rouge („Astrul de groază”), Dan Perșa reinvie un simbol, devenind un solaristician, ducând mai departe nuanțat, în stil propriu, mesajul lui Stanislaw Lem: „Suntem umanitari și nobili, nu vrem să subjugăm alte rase, vrem doar să le transmitem valorile noastre și să preluăm în schimb moștenirea. Nu căutăm pe nimeni în afara oamenilor. Nu avem nevoie de alte lumi. Avem nevoie de oglinzi în care să ne răsfrângem”.

Romanul începe cu un motiv literar des întâlnit în literatura universală, cel al manuscrisului, aici preschimbând: accesăm o schiță literară care ne înfățișează pseudo-convențional situația post-factum a celor o sută de savanți rămași pe Solaris, dar obligați să părăsească planeta odată cu hotărârea ca aceasta să fi fost bombardată cu raze x. E momentul în care eul narativ notează intra-ludic: „Eu fusem poreclit Chris Kelvin”. De aici încolo se vor succede momentele acțiunii – suntem

fermeceți de povestea de dragoste dintre Kelvin și Harieta, o poveste de iubire ce cumva mi-a adus aminte de filmul cu un succes deosebit „Undeva, cândva”. Poate că altora le va aduce aminte de „Love story”. Personajul, alter ego al autorului, îi povestește Harietei interesul deosebit (de o viață!) pentru planeta roșie. Evident, fără a deconspira evoluția conflictelor, voi menționa totuși existența unui destin potrivit: intervin drame, o boală necruțătoare, urmând ca pe rând, atât Gibarian cât și Chris să își dorească să se reîntoarcă efectiv pe planeta Solaris.

Este cunoscut faptul că eroarea unuia dintre filioanele SF a fost și este aceea că se mulțumește cu amplificarea unui fenomen sau aparat necunoscut. Dar rolul fantasticii nu este acela de a se autoechivala cu o hiperbolizare a realului. Dan Perșa reușește o formulă nouă, cumva duală, care îmbină fericit romanul de dragoste cu imaginarul de tip science fiction. În mod cert – și asta e bine! – autorul nu cade în păcatul de a scrie facil, nici nu e interesat de arme, mașini și mașinării, robotică etc. Cumva neobișnuit este că personajele sale utilizează pe mai departe telefonul, dau sms-uri, rămân interesate de a-și proteja o zonă de intimitate. Viitorul acesta e cât se poate de verosimil, întrucât autorul are agilitatea de a motiva o asemenea stare de fapt prin existența în trecutul evocat a „Revoltei tradiționaliștilor”, care a reușit să stopeze, din considerente etice, avântul fără discernământ al tehnologiilor.

• Dumitru Macovei – Răsărit II

Registrele stilistice se intercondiționează: pe de o parte, avem o formulă epică nuanțată, gravă, dialoguri întru totul veridice. Secundar, rezistă pe mai departe în scrisul lui Dan Perșa un registru ironic, sarcastic: „Când auzeam de SMS-uri, îmi imaginam o clasă gimnazială de handicapați, unde elevii, pe ascuns, cu mâinile sub bănci, trebaluiesc cu degete agile de maimuță pe minusculele tastaturi, în vreme ce-o fixează cu priviri inocente pe înstitutoarea bondoacă, ce-i măsoară pe sub ochelarii groși, suspicioasă... sunt, s-ar crede, îngeri, niște adevărați îngeri! Dacă ai avea urechea fină, ai percepe fojgăiala, țcănitul surd a mii și milioane de taste... ca ronțăitul unor rozătoare...”

Dezbătând statutul complicat al oamenilor („Nu am vrea noi să Creăm într-o Facere Demiurgică? Și ne-am spus că Solaris ar putea. Nu am vrea ca prin puterea gândului să dăm naștere, ex-nihilo, unor lumi? Nu ne-am vrea absolviți de condiționările naturale? Nu am vrea să cunoaștem universul? Și cum toate acestea nu ne stau în putință, căutăm acea făptură ce ar putea, iar când dăm de una misterioasă, o înzeștrăm în gând cu tot ce ne lipsește, ca să posede ea măcar omnipotența ce-o visăm.”), cele două romane – „Solaris” și „Înapoi pe Solaris” ar putea face parte dintr-o Arcă virtuală: „O stație... ceva asemănător cu o stație orbitală, doar că e construită în vidul cosmic, departe de orice planetă. Deocamdată are trei module, dar se va dezvolta în timp. Într-un modul se află ovule fecundate în stare de criogenie, de la milioane de specii terestre, inclusiv ovule umane. În altul, se află biblioteca digitală a lumii. Sunt mai multe secțiuni. Una artistică, unde se află operele literare, tablourile, muzica... filmele. Tot aici au fost adunate teoriile artei, filozofia, istoria, antropologia... Alta științifică, unde se află istoria științei și teoriile științifice... și marile realizări tehnologice. Fizică, genetică, explorarea spațiului, chimie... Un alt modul conține, în format digital, lanțurile ADN ale făpturilor terestre, câte au fost descifrate până acum”. Într-o lume firească, lectura asumată a celor două cărți ar trebui să reinstaureze armonia, firescul, echilibrul, frumosul.

mondo musica

Liviu DANCEANU

Managerul, prietenul, compozitorul

Ghenadie Ciobanu a implinit, iată, șazeci de ani. L-am cunoscut în 1990, cu ocazia unei întâlniri deopotrivă memorabile și mirabile. Venisem la Chișinău ca observator din partea UCMR, la alegerile din cadrul Uniunii Compozitorilor din Republica Moldova. Într-o atmosferă tensionată, dar încărcată de responsabilitate, s-a produs acel așteptat, însă nu tot atât de scontat, transfer de putere, de la generația lui Vasili Zagorschi, cel ce s-a aflat mai multe decenii la cârma breslei componistice, către generația tânără, care încă de pe atunci afirma consistente aspirații europene. Fără multe discuții, fără anateme ori turniruri exteriorizate, plenul a decis: Ghenadie Ciobanu – președinte, iar Ghena, cu abilitate, diplomatie și, mai ales, cu o inteligență și iscusință cum rar mi-a fost dat să întâlnesc la un artist, și-a asumat în chip strălucit această menire pe care, fără tăgadă, a dus-o cu el atâta și atâta amar de vreme. O vreme, se știe, cu multe intemperii, cu ploii, frig și furtuni, pentru care Ghenadie Ciobanu a găsit întotdeauna și umbrele, și haine groase, și, evident, soluții care să prezerve integritatea și autonomia Uniunii compozitorilor moldoveni. A fost o experiență care l-a acompaniat și l-a susținut în îndeplinirea celorlalte atribuții obștești, cum a fost, bunăoară, cea de Ministru al Culturii, de Deputat, de Președinte al SIMC-ului moldovenesc, de Director fondator și executiv al Festivalului „Zilele Muzicii Noi”, precum și al atâtor alte demersuri administrative pentru care Ghenadie Ciobanu a investit, fără rest, competență, implicare și profesionalism, dovedind o eficiență remarcabilă.

Nimeni și nimic nu poate înlocui un prieten, fie și numai pentru că nu pot fi creați dintr-o dată vechi prieteni. Așa cum orice prietenie nu o găsești gata făcută. Ea trebuie construită, pornind întotdeauna în special de la certitudinile. Nu știu dacă prietenia cu Ghenadie Ciobanu s-a născut mai degrabă din contraste decât din asemănări. Știu însă că pentru mine Ghena este unul dintre acei puțini ce fac parte din stratul meu protegitor, care mă ajută să trec prin furcile caudine ale fenomenului muzical. Cu toate că ne vedem când și când, fără întreprinderile amicalului Ghenadie, în ordinea edificării unei realități sonore cât de cât durabile, probabil că multe din „zbatările” mele întru aceeași ordine s-ar destrăma într-o atmosferă în care frecarea și forțele browniene sunt, cu siguranță, mult prea mari. Alături de Ghenadie Ciobanu mă simt protejat și înțeleg că nu merit să regret ceea ce fac. Mai ales că realizez cât de greu e să dezvolt în timp un palat afectiv, a cărui consistență să fie susținută de mâna aceea de oameni preluați, cultivați, și pe care, de la un anumit moment, îi numim prieteni.

Am cântat, cu ansamblul „Archaeus” relativ multă muzică de Ghenadie Ciobanu. Simboluri triste, Din cântecele și dansurile lunii melancolice, Studii sonore I,II,III, Cântări uitate (Închinare lui Dosoftei), La Cancion que no fue cantada y la ultima Serenata de Juan Carlos O au constituit, cu fiecare restituire, dovezi ale unor orientări stilistice pe cât de diverse, pe atât de judicios asimilate. Le-am simțit, constant, pulsul, vibrațiile, sursele. Am admirat cu osbire acuratețea dialogului cu filonul bizantin, aspirația către valorile estetice descinse din Creștinismul și Umanismul european și, nu în ultimul rând, profesionalismul dobândit printr-un studiu temeinic în școlile de prestigiu precum Conservatorul „Gavriil Musicescu” din Chișinău, Institutul Muzical-Pedagogic „Gnesin” din Moscova (actualmente Academia de muzică din Rusia) ori Academia Europeană de Teatru muzical din Thurnau. Eclecticismul creației sale are o declarată motivație paneuropeană (ce complineste în chip fericit un anume tip de exclusivitate rusofilă exersată din plin în spațiul cultural basarabean). Din această perspectivă Ghenadie Ciobanu este un globalist care actualizează în permanență valorile sonore consacrate de Occidentul european și virtualizează statornic respectul pentru aceste valori. Dar nu asistăm nicidecum la preluarea mecanică, egalitaristă a tradiției, ci la o filtrare și forjare efectuate cu părgiile personalității sale debordante. Așa se face că Ghenadie Ciobanu nu practică, în ordinea preferințelor estetice, nici nihilismul, nici abuzul, selectând doar acele orientări, tendințe, tehnici care îi sunt ca o mânășă bine mulată pe mâna cu care umple portativele. Portative pe care, îmi permit, iată, să inscripționez un sincer „La mulți ani”!

Licurici

Se ocupa cu misterioasa dresare a licuricilor. Pentru fiecare mișcare plănuia o nouă întrupare a expresiei „vara era pe sfârșite”.

Aștepta momentul potrivit să fie puternic, să fie un erou. De aceea poate în fiecare seară lumina casa cu trei sute de aripi și descria pe ziduri arta perfecțiunii.

Trimitea câte o scrisoare abruptă, crezând că este timp pentru toate, deși vara era pe sfârșite.

Știa foarte bine că într-o zi licuricii vor fi aruncați la gunoi și ar fi urmat trista secundă a descoperirii lor sub pleoapa răsăritului, dar nu se lăsa.

Obișnuia să se poarte de parcă ar fi venit din realitate, nu știa că trăia numai și numai în închipuirea mea, ca într-un lan de rapită într-o vară care era mereu pe sfârșite.

O tăcere

Paris, ce vrei să-mi spui când plouă, când din ceștile pe care miți de cafea se înalță așteptarea și din tine rămâne un turn respit la picioarele doamnei cu licornă?

Ai vrea să-ți devin o tăcere ori poate o vizită prelungă în sărbătoarea de frig a pomilor printre care ai făcut atâtea cărări încât ploile nu mai știu să se întoarcă la iubirile dintâi.

Garbarek

Fata hoinară îți trece din nou prin vise cu brațul plin de păpuși, le aranjează lângă roțile camionului ca-ntr-o vitrină.

A văzut de dimineață vântul roșu, iar în privirea ta, dorința de a te pierde în lume. Știe cât îți este de ușor să faci asta, cât de simplu vorbești cu peștii de sub autostrada transparentă, îi minți că ești copilul basmelor

Daniela ȘONTICĂ

și că numai solzii lor te-ar face fericit.

Dar pentru prima dată ai nostalgia vântului roșu, și pentru ultima oară, degetele ei prin părul tău.

Basm

Ai putea să vii, am sta de vorbă la soare pe două pietre mari.

Ne-am agăța de gâtul singurătății și ne-am arunca în ocean, am fi campioni la înot și am supraviețui feriți până la adânci bătrâneți.

Tablou

Mă întorc uneori acolo în vacanța nesfârșită: păienjenii de grădină, o fetiță, o sandală stricată, o adiere care mișcă poarta spre lume.

Ca-ntr-un ierbar foșnește copilăria.

Mielul înaripat

Tu știi că Te iubesc, dar după fiecare despărțire mă întreb dacă voi mai privi în altă inimă cu privire de miel.

Stăm și ne încălzim mâinile la foc și toți cei din jur ne recunosc, ne vădesc că suntem ai Tăi, ei știu cât de mult Te iubim. Numai Tu, tocmai Tu pari să uiți de fiecare dată și ne trimiți cu turmele prin locuri prăpăstioase, iar când cădem de pe stânci ce minune!, mieii prind aripi, se aruncă în gol după noi și ne prind în brațele lor de lână.

Ne întorcem tăcuți și ne mai amintim doar că Te-am lăsat singur între tâlhari.

Măcar nu ne-am pierdut amândouă viețile, îi spunem mielului înaripat.

fotografie cu tata

amintirea tatei trece prin antebraț
se lasă-n degete
cu furnicătură peste ecusonul său de poștaş

tata a fost poștaş în ithaca de la poalele dealului
măgura fetii

ducea pensii
scrisori
arar câte-o vedere din orașe mari
cel mai mult îi plăceau vederile
se uita lung la fiecare
le mângâia
să simtă-n podul palmei asprimea zidurilor istorice

tata călătorea cu velocipedul
înjura când se rupea lanțul ori se-ncurcau spițele
că se-nvârte roata-n gol

venea acasă seara plin de praf
îi lustruiau pantofii
adunam praful în grămăjoare să păstrez
din drumurile bătute de tata
puteam să fac o măgură a noastră din cât praf
s-a strâns de pe pantofii lui

toamna trecută tata n-a mai înjurat velocipedul
cu toate că
lanțul era rupt în trei locuri
spițele căzuseră jumătate

nici de vorbit n-a mai vorbit
atunci mi-am făcut prima fotografie călare
pe velocipedul său Carpați

am vrut să-i fac una și tatei
dar i se schimbaseră culoarea
se lățiseră fălcile
din nări îi ieșeau dopuri de vată

nu e tata am zis și m-am lăsat păgubaș

a doua zi am cumpărat lanț nou duzina de spițe
niște teniși din pânză
pantofii n-are cine mi-i lustrui

lecție de bună purtare

m-am oprit în momentul când EL mi-a spus
de la celălalt capăt
fii cuminte nu asta este groapa cea mai adâncă
nu pentru tine-a fost săpată
auzi cum se-apropie cineva mult mai grăbit
potrivindu-și statura din mers
ai pământul tot la picioare
sapă-ți singură groapa aia

I-am crezut

în fiecare zi înaintez spre mine
cu câte-o palmă două de țărănă
mă nimeresc cel mai adesea-n piept
jur-împrejur pământul se înalță
eu cobor
dar nu știu cum se face
că-n cumpăna fântânii
părem la fel

trăiri clasificate

pe un câmp din irak
celui mai bun prieten i-a explodat o mină-n față
de-atunci
scriu versuri lungi/înclinate pe buza prăpastiei
căci vocația poetică e fantoșa vieții personale

scriu în memoria prietenului meu și-a stelei

la ora 7 era gata cafeaua
cămașa apretată pe spătar
și casa
aburind de dragoste
până-ntr-o dimineață/ când
stela a pus ceasul să sune de cu seară
futu-ți pizza mă-tii s-a făcut 7 unde e cămașa...
cafeaua...

și-n casă
de ce miroase-a mort
nu mai e cale de-ntoarcere mi-a răspuns
și-a-nchis

am hoinărit o vreme pe străzi întrebând de stela
trezește-te lunaticule care stela pe-aici

șunt toate stele
așa m-am apucat de scris / să-mi fac din cuvinte
o femeie pe comandă

una care să mă țină-n brațe
pe-ntuneric / să-mi dea curaj
când îmi este frig să mă-nvelescă-n sensuri
iar dacă mi se-nțâmplă o regresivune
să-mi schimb pampersii fără repulsiu

nici cafea nu mai beau și
mă îmbrac în tricouri electorale
votați-vă omul să trăiți bine (mersi)
casa am dat-o unui negustor evreu
s-o declare el memorială
căci vocația poetică e fantoșa vieții personale

îți fixezi drept țintă viața
alegi arma
calibrul
muniția
tragi dar
de pe țevă iese un mare sictir
apeși încă o dată pe trăgaci
observi cum se răsușește-n aer alt sictir mai mic
și tot așa
până vezi cum iese doar fumul

stările din arhivă trec la trăiri clasificate
alunecând toate pe gâtul istoriei

de partea cealaltă a perestroikăi

se aplaudă
căci îmi adun vertebră cu vertebră
să nu-mi fie teamă de fantomele
orașelor mișcătoare
de pahidermele liniștii pe marile bulevarde
mitraliate

și te-ntreb doamne
adevărat este
că au obosit poeții să te-astepte
2000 de ani ai hrănit 2000 de regi până când
tronul lor zburător a-nmugurit la ușa muzeelor
femeia-nsărcinată să taie bilete la intrare
nu se mai vopșește nu-și mai pune părul
pe bigudiuri

nu mai rade
stă cu buzele strânse și face curat
la ea până și absențele strălucesc asemenea
unor diamante

în ale căror fațete hormonii luminii o iau razna
cu pocnet de castane se sparge dogma
auzi
în bucărușul inimii cântecele nu se vindecă

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Chirițe vesele peste timp

Dacă aș fi la un seminar de literatură, pentru a conferi temei maximum de impact, aș începe prin a cere studenților să citească textul de mai jos (o traducere a unui text englezesc), iar apoi să înlocuiască numele personajelor cu nume de personaje din literatura română cu care acestea seamănă cel mai mult. Așadar, iată materialul, prescurtat din motive evidente:

„EVANS: Ce înseamnă lapis, William? WILLIAM: O piatră. EVANS: Si ce este o piatră, William? WILLIAM: Un bolovănaș. EVANS: Nu, mă rog, este lapis. Rogu-te, adu-ți aminte de asta în greierul' tău. WILLIAM: Lapis. EVANS: Pravo, William, ești un băiat fain. [...] EVANS: Care iese cazul focativ, William? WILLIAM: O, vocativ, o. EVANS: Aminteste-ți, William: focativul este caret. DOAMNA QUICKLY: Si asta-i o rădăcină bună.[...] EVANS: Care-i cazul genitiv plural, William? WILLIAM: Cazul genitiv? EVANS: întocmai cum spui. WILLIAM: Genitiv: horum, harum, horum. DOAMNA QUICKLY: Naiba s-o ia pe Jeni, cu cazul ei cu tot! Dă-o-ncolo! Nu-i roști numele, copile, dacă-i de haram, las-o-n pace cu haramul ei! EVANS: Rușine să-ți fie, muierel! DOAMNA QUICKLY: Rău faci că-l înveți pe băiat asemenea vorbe. Îl înveți să facă hăr și măr! Astea le-nvată el și singur. Si-apoi să vorbească de haram! Mai mare rușinea! EVANS: Muierel, ești lunatăcă? Nu ai înțelegeri pentru cazuri și număruri și jeneri, mă rog? Ești o creștină atât de proastă, cum alta nu se află pe lume. DOAMNA PAGE: Te rog, lasă-l în pace! [...] DOAMNA PAGE: E un școlar mai bun decât credeam. EVANS: Are o memorie pună, vioane. Cu pine, doamnă Page! (W. Shakespeare, *Nevestele vesele din Windsor*, Actul IV, scena 1)³.

Probabil că un cititor, chiar și mai superficial, ar putea cu ușurință să îl vadă în William pe Gullit, în Evans pe „Musiu Săriță”, iar în doamnelor Quickly și Page pe savuroasa Chiriță a lui Alecsandri. După cum se știe, Alecsandri a fost, printre altele, și directorul teatrului din Iași (împreună cu Mihail Kogălniceanu și Costache Negruzzi), unde se jucau, cu mare succes în epocă, spectacole adaptate după piese străine. Este greu de imaginat că marele poet, dramaturg, om de stat, diplomat și intelectual marcant al vremii sale, nu cunoștea piesa marelui Will, *Nevestele vesele din Windsor*, din care am extras textul de mai sus. Aceasta din urmă a fost scrisă la sfârșitul secolului al XVI-lea (prin 1597) și publicată în 1602. Acțiunea este plasată cu un secol mai devreme, în timpul domniei lui Henric IV, însă tot ce apare în această comedie ilustrează, de fapt, moravurile epocii elisabetane pe care Shakespeare le parodiază. Nu este însă un lucru singular în opera marelui dramaturg: chiar dacă acțiunile pieselor sunt uneori plasate în alte țări, locuri sau timpuri, personajele lor se poartă și seamănă izbitor cu supușii Elisabetei I.

Însă Shakespeare a avut un motiv suplimentar pentru decalarea temporală a comediei *Nevestele vesele din Windsor*, iar acesta a fost faptul că piesa trebuia neapărat să-l includă, ca personaj, pe Sir John Falstaff, un grăsun deșăntat, plin de vicii, dar și de farmec, de care se îndrăgostise teribil publicul vremii, în frunte cu regina (ea însăși i-a cerut expres autorului să creeze o piesă în care să apară Falstaff îndrăgostit). Având în vedere că Falstaff a fost inventat ca tovarăș de nebunii al tânărului prinț Hal (cel care avea să devină regele înțelept Henric V), fiul lui Henric IV, acțiunea piesei era musai să aibă loc în secolul al XV-lea. Totuși, acest lucru îi interesa prea puțin pe spectatorii elisabetani, pentru că mesajul transmis nu depindea de asta. Atunci, ca acum și ca în secolul lui Alecsandri, răsul era stârmit în astfel de spectacole de comportamentul plin de ifose și de snobism al boierășilor care aspirau mereu la poziții înalte și avuții nemeritate. Satisfacția publicului de a vedea luate în răspăr aceste pretenții era cu atât mai mare cu cât era mai mare distanța dintre felul în care era tratat omul de rând și felul în care era tratat cel înstărit în toate sistemele sociale (justiție, educație, administrație etc.). Textul citat mai sus, spre exemplu, este în contradicție cu sursele istorice care ne vorbesc despre o asprime teribilă a actului educațional de atunci (profesorii erau evaluați ca fiind buni când demonstau că pot administra fără milă bății elevilor). Dar aici nu e vorba de regula ca atare, ci de încălcarea ei în numele altor uzanțe și cutume sociale. Este vorba despre dubla măsură, despre poziția șubredă a dascălului, despre servilism, despre prostia și lenea băgăte sub pres, despre arivismul plin de sine și auto-suficient – lucruri care nu au devenit istorie, din păcate.

¹ Sir Hugh Evans este originar din Tara Galilor, de unde și accentul lui puternic dialectal care îl face să stâlcească anumite sunete.

² Cuvântul *caret* seamănă fonetic cu termenul englezesc *carrot* (morcov), motiv pentru care Doamna Quickly crede că este vorba despre o rădăcină comestibilă.

³ Pentru citat am folosit ca bază traducerea lui Vlaicu Bârna din 1958.

Personalități băcăuane

Gina Sebastian Alcalay

piesei de teatru **Privește înger spre casă**, de Zthomas Wolfe, e pusă în scenă, la Teatrul de Stat din Ploiești (azi, „Toma Caragiu”), de către regizorul Emil Mandric. Împreună au mai transpus în românește, între altele, texte din creația lui Eugen O’Neil, John Osborne, George Bernard Shaw, Arnold Wesker, Oscar Wilde ș.a.

N. 18 martie 1927, în Bacău. **Scritoare.** Fiică a profesoarei de pian Lora (n. Adelstein) și a economistului A. Sebastian. Copilărește într-o frumoasă casă „conac”, situată în spatele Grădinii Publice, de unde îi plăcea să asculte cum cântă fanfara militară. Își începe studiile în orașul natal, urmând cursurile Liceului de Fete și absolvind apoi, în 1944, Liceul Evreiesc. După încheierea ostilităților celui de-al Doilea Război Mondial devine studentă la Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1946-1950), în paralel cu studiile lucrând, începând din 1948, ca redactor la Agenția Română de Presă (Agerpres).

Fidelă acestei instituții, va activa în cadrul ei un sfert de veac, până la emigrarea în Israel, în 1983, fiind o scurtă perioadă și profesoară de limba engleză. Și-a ajutat, de asemenea, sotul, Alexandru Alcalay, în traducerea unor texte din literatura anglo-saxonă, îndeletnicire ce îi va asigura existența și în primii ani petrecuți în Țara Sfântă. În aprilie 1967, bunăoară, traducerea

Decizia de a emigra a luat-o într-un moment de criză, nemulțumită atât de imposibilitatea de a se manifesta în deplinătatea valențelor creatoare, cât mai ales de situația incertă a fiului ei, Eugen, un geniu muzical încă de la o vârstă fragedă, plecat să studieze în Israel, la sugestia și cu sprijinul direct al marelui dirijor Leonard Bernstein, dar rămas fără casă și condițiile minime de trai. La trei ani după ce a făcut Alia, debutează ca literat la Tel Aviv, publicând apoi comentarii, eseuri, schițe, portrete literare, nuvele, memorialistică în mai toate publicațiile de limba română ce apar în Israel - **Caiete de literatură, Facla, Izvoare, Jurnalul săptămânii, Minimum, Revista mea, România, Liberă în viitor, Punct, Tribuna Magazin, Ultima oră, Viața noastră** -, dar și în afara acestuia, începând cu cele din țară (**Ateneu, Dacia literară, România literară, Revista „V”**) și continuând cu cele de la New York (**Micromagazin**) ori München (**Observer**).

Editorial a debutat destul de târziu, în 1994, când a publicat volumul de proză **Poate mâine...** (Editura Izvoare, Tel Aviv), prefațat de Sergiu Levin, distins cu trei premii literare și reeditat peste un deceniu, într-o variantă revăzută și adăugită, cu o prefață de Solomon Marcus, la Editura Universal Dalsi din București. Acesta e urmat de culegerea de povestiri și eseuri **Peregrinări** (Editura Izvoare, 1997), volumul de eseuri **Pe urmele altora** (Editura Cartea Românească, București, 1997), romanul **Singurătatea alergătorului de cursă scurtă** (Editura Albatros, București, 2003), declarat „Cartea anului” în Israel, volumele de eseuri **Înainte de a fi prea târziu** (Editura Hasefer, București, 2006) și de povestiri **Toată lumea știe tot** (idem, 2009). Apariția din 2006 e un volum masiv, de 630 de pagini, ce îmbină notațiile de jurnal cu ficționalul și reflectă situația tragică a autoarei, rămasă singură la 80 de ani, fără soț, care a decedat, fără prietenii apropiați și fără ființa cea mai dragă, interpretul prețuit, compozitorul și profesorul universitar Eugen Alcalay, stabilit de peste două decenii în S.U.A., unde predă la Universitatea din Wisconsin.

Tot în 2006 prefațează volumul Biancăi Marcovici, **Cireșe amare sub katiușe** (Editura Haifa, 2006), despre cărțile căreia a scris în mai multe rân-

duri. Foarte bine receptate, volumele sale au fost distinse cu Premiul „Brickman” al Hitahdut Olei Romania Ierusalim, Premiul Fundației „Haim și Sara Ianculovici”, Premiul Fondului de Creație „N. Palty” și Premiul „Sion”, acesta din urmă fiind acordat în corpore ultimelor două volume și ediții revizuite a volumului de debut. Ele au stârnit inclusiv atenția cineaștilor, care în 2004 au dat viață peliculei **Dragoste la vârsta a treia**, inspirată din romanul **Singurătatea alergătorului de cursă scurtă**. Colaboratoare a Agenției ISRO-Press, membră a Asociației Scriitorilor de Limbă Română și a Centrului PEN din Israel, a revenit în dese rânduri în țara de origine, fie pentru a-și lansa cărțile, fie pentru a participa la Festivalul și Colocviul Internațional „Zile și nopți de literatură”, organizate la Neptun, Mangalia și Constanța de Uniunea Scriitorilor din România.

În pofida vârstei înaintate și a bolilor care o fac să sufere o dată în plus, a definitivat o nouă carte, **Cei de dincolo**, și, la sugestia regretatului ei prieten, Iordan Chimet, a scris un roman memorialistic, fără nici o transfigurare sau ficționare, axându-l pe o anumită perioadă cu totul specială din viața familiei sale, legată de întâlnirile cu Leonard Bernstein, care i-au marcat destinul, și în bine, și în rău: **Rapsodie în alb-negru cu Leonard Berstein**, Editura Ideea Europeană, 2010. Pentru creația sa literară a fost răsplătită cu Premiul „Brickman” (HOR – Ierusalim), Premiul de Creație „Nicu Palty/Acmeor”, Premiul Fundației Sara și Haim Ianculovici (Haifa), Premiul Iacob Groper (Ierusalim) și Premiul „Sion” al Asociației Scriitorilor Israelieni de limba română.

Cornel Galben

Gabriela GÎRMACEA

O soluție – teatrul de stradă

Sunt o cititoare pasionată a revistei **Fiestacultura**, singura publicație din lume consacrată teatrului de stradă ca fenomen cultural. În numărul din iarna lui 2016, mai multe articole analizează modul în care astfel de manifestări artistice, pe lângă faptul că aduc laolaltă multe persoane, dau identitate unui loc, unui spațiu, unei comunități. Fie că e vorba de serbări populare dedicate unui eveniment sau de serbări religioase, fie că se adresează unui public eterogen, aceste spectacole au componente artistice variate și creative pline de culoare care stimulează imaginația privitorului indiferent de vârstă.

Dezvoltarea unor astfel de manifestări teatrale constituie, chiar dacă nu percepem asta imediat, o posibilitate de dezvoltare economică, deoarece implică o gamă largă de profesioniști din diferite domenii care, grație capacităților creative, pot contribui la apariția unor spectacole care să atragă turiști. Prezența artiștilor în stradă presupune o diversitate de posibilități de exprimare (dans, acrobație, defilare cu statui vivante sau care alegorice, muzică, mimi, jonglerii, jocuri de artificii etc.) și o provo-

care de a căuta alte forme într-o societate aflată permanent în schimbare.

În Spania, actul artistic teatral care se desfășoară pe străzi generează ample discuții care implică artiștii și criticii teatrali referitor la modul în care trebuie înțeles acest fenomen, la mesajul pe care îl transmite și la temele pe care le aduc în discuție. Toate acestea înseamnă cercetare din punct de vedere estetic cu privire la spațiile care pot găzdui astfel de manifestații, la mesajele transmise sau la modul în care trebuie receptată această artă ori la provocările pe care le primește artistul (actori, acrobați, regizori, scenografi etc.) care trebuie să găsească diferite căi de a-și îmbogăți capacitatea de exprimare artistică.

Spre deosebire de teatrul din spațiile închise, teatrul de stradă adună foarte repede un public al cărui spirit de observație se îndreaptă spre forța acrobațiilor sau a celor care duc pe umeri care alegorice, spre varietatea culorilor, care generează o bucurie spontană, spre spectaculozitatea focurilor de artificii, spre subtilitatea jonglerilor, care uimesc și surprind. Emoțiile sunt diferite și colective, pentru că spectacolul

are o continuare în viața cotidiană, născută din secretismul artelor, muzica și dansul, care asigură o coerență a viziunii artistice. Teatrul de stradă îi dă posibilitatea spectatorului să reacționeze liber indiferent de subiectul abordat. Această libertate este dată de limbajul gestual al protagoniștilor și de mijloacele tehnice variate folosite în acest tip de reprezentație. Surprinde în aceste reprezentații faptul că temele pot fi clasice, dar există și o disponibilitate foarte mare ca registru să se adapteze subiectelor din actualitate care polarizează atenția unui public eterogen.

Laia Vilanova observă că o **trăsătură ce marchează noua politică a culturii în secolul al XXI-lea este neoliberalismul**. Asta înseamnă că libertatea de a exprima o gamă largă de opinii prin intermediul artei ar favoriza dialogul și schimbul de idei în contextul asumării unei identități, unei deveniri, chiar al unui sistem social.

La ultima întâlnire IETM (International European Theatre Meeting), care a avut loc la Valencia în noiembrie 2016, s-a analizat modul în care scenele europene funcționează din punct de vedere estetic. Chiar

dacă participanții la discuții au avut păreri diferite cu privire la fenomenul teatral universal, o concluzie care vizează toate formele de reprezentare artistică în teatru îi aparține lui Manuel Arias Maldonado care crede că flexibilitatea este cea care ne poate ajuta să ieșim din situația actuală de criză (economică, politică și culturală). Teatrul de stradă poate fi o astfel de soluție. Însă se poate

pune întrebarea: La ce folosesc toate astea? Un răspuns ar fi educația bunului gust, a privirii și întoarcerea spre manifestări identitare mai profunde, mai ales în timpul liber, prin care ne îndepărtăm de trivial ce tinde să pătrundă din ce în ce mai mult în viața noastră, iar teatrul de stradă are posibilitatea de a ne salva din fața acestui pericol. Avem nevoie de un dialog al artelor.

fiestacultura
revista europeană de teatru de stradă și cultură

Rucsacul

Pentru unii, după cum mi-am dat seama, așteptatul trenului într-o gară înseamnă stres. E normal să fie așa deoarece, mai cu seamă pe peron, sferul de ceas pare o oră. Asta dacă „patrulezi” în stânga și în dreapta sau dacă te limitezi numai a urmări liniile ferate... Dar mulți știu să-și umple golul nerăbdării fie citind o carte, un ziar sau o revistă.

S-a scurs ceva vreme de atunci. Eram călător într-o gară de munte când, după terminarea de citit a „Craielui nou”, liniștit, pe scaunul albastru, așteptam Săgeata Albastră. Înaintea mea, în picioare doi domni mai în vârstă, însă viguroși pentru anii lor, își istoriseau lucruri interesante, chiar curioase din viața lor. Cum terminasem de frunzărit ziarul, am devenit martor la discuția lor. Insul slăbuț, de-l tăvălugul cuvintelor sale înțelesesem că a fost profesor universitar și că, de mai mulți ani este pensionar. Încă din timpul când făcea serviciul cutreieră țara în lung și în lat, singur sau, câteodată, însoțit de un prieten, traseele principale fiind munții. Preferă mersul pe jos, cu cortul împachetat asupra sa. A fost prin munții Făgărașului, în Bucegi, în Parâng, în Călimani, pe Rarău, Ceahlău etc.

Îl priveam cu admirație, vorbea ca un scriitor cu stil de exprimare deci elevat, folosind și metafore, plăcut, specific intelectualului de marcă, umbla prin lume chiar prin mai toate țările Europei și în America. Și-ar fi continuat relatarea dacă prin difuzorul gării nu s-ar fi auzit o voce care anunța sosirea trenului.

- Câți ani aveți?, apucasem să-l întreb.
- Păi câți îmi dați?
- Cam 65-67, zic, măsurându-l din cap până-n picioare.

Ehei, dar 85 n-ai vrea prietene!

În acel moment a dat să-și salte rucsacul de pe scaun. Părându-mi-se o povară, l-am ajutat, depunând suficient efort pentru că rucsacul era greu de tot, de parcă ar fi fost încărcat cu bolovani. Era greu pentru mine, pentru că, pentru domnul profesor, după cum mi-am dat seama, nu era deloc o povară. Și l-a așezat pe umeri, mi-a spus sănătate, și, cu pași grăbiți, sprinten ca un fecior, a urcat treptele vagonului. L-am făcut semne cu mâna, mi-a răspuns la fel și și-a văzut de drum. Cum mai aveam de așteptat trenul următor, am avut destule momente să meditez asupra aceluia călător. Profesor universitar, octogenar, drumet prin lumea largă și prin munții patriei. Ce minunat!

Singurul martor

În acel sat, la o margine de drum, există o troiță, micul simbol sacru fiind amplasat într-un loc cu animație rutieră. Troița, cocărjată de ani, stă într-o rână și este menținută astfel fiind

Decebal Alexandru SEUL

Proză scurtă

unică în felul ei în acest ținut departe de lumea dezlănțuită. A fost ridicată de niște meșteri huțuli ce și-au știut numele numai de către Tatăl Cerese. Căsuța de peste șant are drept sprijin un gard de răzlogi, iar din față o protejează un brad bătrân cu ramuri dese, însă printre care se mai uneori, vântul, ploaia și viscolul. Troița s-a ținut în picioare, continuând și astăzi să fie prilej de rugăciune pentru creștinii care-i deschid porțile cât un gemuleț, mănuiindu-i clempușul ruginit și aprinzând în interior o lumânare, pe care o fixează într-un sfeșnic, lăsând câțiva bănuți în cutia milei, punându-și în minte și-n suflet o dorință, sărutând o icoană.

Unul dintre consilierii bisericii locale deschizând, deunăzi, gemulețul, a găsit, cu amărăciune, cutia milei spartă. Un netrebnic a crezut că va afla acolo, probabil, o avere!

Preotul a cerut oamenilor, la slujbe, ca păcătoșul de hoț să fie descoperit. Dar cum să-l afli când singurul martor a fost Mântuitorul Iisus dintre ramele icoanei?

Apa de acasă

În vara trecută am urcat iarăși spre inima codrului, acolo unde, ajutat de soție, cu sprijinul vecinului Bodnar, trebuia și

eu să-mi pun mâinile la treabă, pentru un gard de răzlogi, hotărând între proprietățile noastre. Nimic deosebit până aici. Numai că, la efort, te chinuie setea. Și atunci, cum izvorul era prin apropiere (pricină de a nu-mi fi luat lichidul vital de acasă) am suț și pe brânci de-a lungul firului de apă ce abia se prelingea printre malarile din bolovănișuri. Încercările de a afla un loc, unde să-mi pot așeza sticla, pentru a capta picăturile pârâiașului strecurat prin albia de pietriș, m-au pus în încercătură. Tentativa mi-a devenit foarte dificilă și, hotărât să renunț la ea, izbutisem totuși, cu chiu cu vai, să-mi umplu sticla cam aproape de jumătate. În momentul când să iau prima sorbitură, însă, m-am oprit. De ce tocmai atunci trebuia să am în față imaginile văzute la tv (programul Discovery), în care, un om rățâcit printre stâncile golașe, reușise, aproape în agonie, să observe o dără umedă pe spinarea unei stânci și, deși, cățărându-se printr-un ultim efort, realizase doar un sărut umed! Disperat, își desfăcu șiretul de la pantof, și răsucit fiind îl introduse în crăpătura stâncii. Acesta absorbind apa, o eliberase, prin capătul lui, într-un borcan. Întâmplarea se petrecea undeva în Africa, dar eu mă aflam în ținutul meu drag, izvoarean, al sutoilor de izvoare ce cea mai sănătoasă, cristalină și rece apă din lume,

apa de acasă! Iată deci cum mi-am dat seama că truda mea de a o capta, prin pietrișul izvorului firav nu a fost decât mică și... plăcută.

În noaptea cu frig polar

În locul „Poiana soarelui”, o culme de munte unde-și însoțeau stăpânul zi de zi, păzind oile, câinii găsiră niște oase. Rămășițe probabile ale unui ospăț lupeșc. Motiv de îndârjire până la ură, se mușcaseră până și smulseră bucăți de blană, zbatându-se într-o baltă de sânge. Ura meru crescândă le injectaseră ochii în roșu scânteiilor. Unul mare, de un alb spălăcit, deja cu ciolanul între labe, mârâia. Celălalt pitic și smolit la culoare, schelălăia.

Neputincios, pe timpul încăierării, ciobanul le mai și spovedi acum cu bățul ciotoșului de umplu valea cu scheunatul lor. Însă trebuia de îndată să-și dea seama că nu potoli înfruntarea câinilor, ci mai degrabă le redeșteptă acestora acea furie oarbă. Până la urmă, aproape fără vlagă, potăile se desprinseseră din înclăstare și-și umară stăpânul schiopătând. După apriga încăierare, animalele păreau că nu se mai cunosc. Se fereau și dormeau, cel de un alb spălăcit într-un adăpost confortabil, iar cel negru sub cerul liber, uneori în gangul casei. Sosind și cea mai lungă noapte, cu frig polar, ciobanul aflase câinii în aceeași cociubă.

Omul cu biciful

De la fereastra deschisă a camerei, în nopțile de august, chiar și pe întineric, când sordul îmi dă doar târcoale, le aud tropăitul și scuturatul coamelor, ronțând iarba. Iar când geana albă a mijitului de zi își deschide poarta luminii, o voce stridentă îmi străbate trupul ca o lamă de pumnal. Tipătul e acompaniat de pocnituri și sfichiuri de bici pe crupele animalelor, însoțite de toată gama injurărilor ca și cum caii huțuli, pe care-i are în grijă, l-ar fi dușmănit.

Omul o face pentru singura lor vină de a-și găsi cu greu hrana pe un teren arid și insuficient ca întindere. Niște cuvinte sună așa „Cum ți-e stăpânul așa și animalul”. „Cele bune să se adune, cele rele să se spele” sunt cuvintele care îmi pot răsări ostențativ în minte și se doresc rugă...

„ALECSANDRIADA”

• ediția I •

Regulamentul Concursului

1. Sunt acceptate în Concurs lucrări nepublicate în volum și nepremiate la alte concursuri, redactate cu diacritice, font Times New Roman, 12, la un rând, listate în 3 exemplare.

2. Concursul se adresează tinerilor din România și din diaspora care nu au debutat editorial în volum și nu au împlinit vârsta de 35 de ani.

3. Lucrările se vor trimite până la data de 1 iunie 2017 pe adresele:

usbacau@yahoo.com, scsvabc@gmail.com sau csjbacau@csjbacau.ro (două fișiere separate: lucrările și CV) sau prin poștă, la adresa:

Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Bacău, str. Pictor Theodor Aman, nr. 94, sc. C, cod poștal 600164, Bacău, jud. Bacău sau Consiliul Județean Bacău, str. Mărășești, nr. 2, cod poștal 600017, Bacău, jud. Bacău, cu mențiunea pe plic: *Pentru Concursul „Alecsandriada”*.

4. Lucrările vor purta în loc de semnătură un motto ales de autor. Ele vor fi însoțite de un plic sigilat, având același motto și care va conține numele și prenumele autorului, locul și data nașterii, activitatea literară (dacă este cazul), adresa completă, numărul de telefon și eventual adresa electronică. Lucrările nu se returnează; ele vor intra în patrimoniul Concursului „Alecsandriada”.

5. Fiecare participant are dreptul de a se înscrie în concursul de poezie (pe teme la liberă alegere) și dramaturgie cu minimum 5 și maximum 10 poezii și/sau cu o piesă de teatru de maximum 10 pagini, cu referire la viața și opera poetului Vasile Alecsandri.

6. Laureatii vor fi anunțați în timp util pentru a fi prezenți la festivitatea de premiere care va avea loc la Teatrul Municipal „Bacovia” din Bacău, în data de 9 iunie 2017.

7. Organizatorii asigură transportul, cazarea și masa laureatilor.

8. Juriul Concursului va fi alcătuit din scriitori, membri ai Uniunii Scriitorilor din România.

9. Cele mai valoroase lucrări prezentate în concurs vor fi publicate în reviste de cultură.

Relații suplimentare, la tel.: 0234-523808 – Filiala USR Bacău (Calistrat Costin: 0723827600); Dumitru Brăneanu: 0741178253; Ioan Dănilă: 0727792326; Nicoleta Apreotesei: 0754825525.

24.XI.1992

Leo BUTNARU

Jurnal cu George Bălăiță

Remember: Acea seară de sfârșit de octombrie, când călătoream spre Bacău. Ora 19.00 – 19.30 și, pe cer, o minune! Crai Nou și, exact în vârful de sus, o stea nespuse de strălucitoare, cu o lumină ca trecută prin cristal rece, nobil, sugerându-ți o stranie neliniște, parcă din frumusețe revelată, parcă dintr-o nelămurită superstiție, parcă dintr-o taină, taină, taină...

Peste vreo două zile, la Răchitoasa, despre acea stranie înfățișare astrală vorbește și George Bălăiță: o văzuse în vreme ce călătorea cu trenul dinspre București spre Bacău. Ne împărtășim impresiile, precizând, accentuând acea poziție unică a Luceafărului de seară, strălucitor-strălucitor, plasat exact în vârful de sus al Craiului Nou.

Zicea George Bălăiță că astăzi în România funcționează cea mai dezvoltată industrie: industria de alibiuri.

3.IV.1997

ConferințăUSR. Consiliul – 51 de membri. Președintele ales doar de membrii Consiliului. Sântimbreanu îl propune pe Iaru, Florin refuză. Secretarii de filiale au dreptul să participe la ședințe, însă nu votează. Juriul premii 1996. Ștefănescu se recuză: „Am carte, vreau să candidez la un premiu”.

Ulici este ales președinte: 40 de voturi valabile, 30 pro, 1 contra. Din programul său: primele 20 de librării deschise de USR au adus beneficiu 20 de miliarde. A se trimite masa acasă scriitorilor nevoiași, care nu se pot deplasa.

Cineva: o încercare de a ne reîntoarce la limba română, să o re-vorbim cum trebuie.

Ulici propune vicepreședinții: Iaru (neremunerat), Uricaru (remunerat). Iaru refuză: „Mă duc la bani mai mulți”.

Secretar la Iași – Mihai Ursachi.

Juriul: Ungureanu, Olăreanu, Holban, Ion Mircea, Cristea, Naghiu, Tupan, Bălăiță, Mihaieș, Manolescu, Boerescu.

• 1964, prima redacție a Revistei Ateneu:
De la stânga: jos – George Bălăiță, Radu Cârnelci, George Genoiu, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin; sus – Cicerone Cernegura, Constantin Călin, Ioanid Romanescu, Ion Roșu

26.IX.2003

La Neptun, tema discuției a fost: *Eu, celălalt*. S-a mers pe diverse filiere, problema a fost abordată în mod strict personal sau – cu detașare – mai general; eu și lumea, alter ego și politica etc. Acest al doilea eu e mai proteic, mai mobil ca primul. El „autentic” este așa cum este, cum e dat, cum poate fi la o anumită etapă a înțelegerii și vârstei tale. Al doilea eu e unul al doleanței, al speranței, al iluziei, al jocului. El se poate transforma, ca năzuință, în ceea ce își dorește să fie. El e aspirația „eului de bază”.

În cadrul dezbaterilor finale, eu am vorbit despre... eu într-un mod mai special, care a fost remarcat de cei ce au luat cuvântul după mine. Adusei ideea despre situația în care Eul tău e un Altul, însă acesta, secundul, nu e unul care îți seamănă, ci, uneori, nici chiar nu e un om, ci e Statul, Ideologia care, încă de copii –

cel puțin așa se întâmplase cu noi în „epoca” de aur –, te fac cu totul altceva decât ar fi trebuit să fie micuțul tău alter ego – te generalizează într-un noi (*octombriesc* – „revoluționar”, pionieresc, apoi... comsomolism), într-un maniheism, să zic așa, colectiv înspăimântat, muștruluit, care trebuia să învețe dușmănia față de copiii americani, nemți etc. Ego – un Altcineva, străin de alter ego-ul meu: cazul din 1973 când eu, ofițer în armata sovietică, trebuia să devin, nitam-nisam, dușmanul israeliților aflați în conflict cu lumea arabă. (A se vedea Jurnalul de militar, „Perimetrul cuștii”, Ed. „Cartea românească”, 2005). Între Mine și Celălalt... Mine se interpunea, ordonator, autoritar, Statul, Ideologia, care s-ar fi dorit tot un... Eu (...al meu...); adică, un cu totul altfel de Eu; un al treilea Eu. Nu mai era, eventual, o dedublare, ci o... de-triplare. O mutare a unui raport firesc al meu cu Celălalt eu al meu. Mi

se dădea un model inadecvat, străin firii mele, mai ales odată cu maturizarea și avansarea în celelalte vârste, de peste copilărie, adolescență. Concluzia: pentru noi, cei ieșiți din lumea comunistă, este necesară de-parazitarea de acel fals, al treilea Eu. De-parazitarea... – acesta a fost termenul care a prins și, probabil, a convins, precum mi-au spus și George Bălăiță, Gabriel Dimisianu, alții.

26-29.XI.2003

Ședință de Consiliu la USR, ultima din anul curent. Eugen Uricaru a fost numit secretar de stat la Externe, păstrându-și și postul actual. Se va ocupa de românii din afara granițelor țării. Depun dosarele pentru Comisia de validare – Val Butnaru, Nic. Negru, Nicolae Leahu, Maria Șleahțiți. Cu speranța că Flora nu le pierde și pe astea.

Vestea trăsnet: a murit Iosif Naghiu. Atac de cord. A fost înmormântat exact în ziua pentru care planificase, insistând, acordarea premiilor Asociației București a USR al cărei președinte era.

Alegem Juriul pentru Premiile USR. Îl propun pe Gârneț. Trece, cu 15 voturi. Cele mai multe – 20, cele de jos – 13. Membri – Negrici (fusese și în 2000, președinte), I. Pop, G. Bălăiță, M. Martin, D. Cristea, M. Muthu, Gârneț, L. Vasiliu, D. Cetea, Al. George, Gh. Mocuța, M. Petreu, D. Chioaru. Eventual, rezervă – Ada Cruceanu, Ion Mureșan, Daniel Cristea-Enache.

12.XII.2011

De la Revista *Contemporanul*:

Stimate dle Leo Butnaru,
Vă rugăm să trimiteți (până pe 15 dec. 2011) o lista de 10 scriitori – propuneri pentru a fi membri ai Academiei Române.

Răspunsul meu.

Probabil, aceștia:
Eugen Negrici
Alexandru George
George Bălăiță
Ion Pop
Ana Blandiana
Alex Ștefănescu
Marta Petreu
Al. Cistelean
Mircea Cărtărescu
George Astaloș

P.S. În eventualitatea că unii din cei numiți sunt deja membrii Academiei, propun „rezerviști”:

Ilie Constantin
Mircea A. Diaconu
Cornel Ungureanu

16.IV.2017

Italiaanca Emma Morano, ultimul supraviețuitor (cunoscut) al secolului al XIX-lea și prespusă decană a omenirii, a murit sâmbătă la locuința ei din Verbania (nordul Italiei), la vârsta de 117 ani.

Acum câteva secunde aflu că a murit George Bălăiță. A fost printre nobilii mei prieteni. Ultima oară l-am văzut la început de noiembrie, anul trecut (pe 4, pare-se; am stat alături), la Iași, la Gala *Scriitorii anului 2016*. Chiar remarcasem că, din cei 12 nominalizați, 6 din ei erau... octogenari statuari cu adevărat! – Bălăiță, Grigurcu, Dimisianu, Negrici, Ciocârlie, Genaru, Cosasu – unul și unul, cu adevărat importanți pentru literatura română!

George Bălăiță era în baston, dar părea să-l poarte mai mult el, decât acesta să-l ajute: scriitorul se ținea bine, înșotit de mereu grijuliu, generosul nostru prieten Lucian Vasiliu.

Fără îndoială, cărțile lui Bălăiță sunt de (re)cit și mâine, poimaine, totdeauna...

În Zi de Paști, o moarte ca o sărbătoare?...
Doare...

Însă omul nu este veșnic.
Pleci cu lumină, dragă George Bălăiță!

A trăi viața demn*

Ne-am adunat aici desigur pentru o împrejurare tristă, nefericită. Dar dincolo de durere, de pierderea acestui om drag, as vrea să cred că ne-am adunat pentru a celebra viața. [...] Ceea ce ne rămâne de la el este o mărturie despre bucuria vieții, nu întotdeauna întregă, de multe ori umbrită de necazuri, de suferințe, de neîmpliniri, dar păstrându-și neatinsă măreția și frumusețea. El a înțeles că a celebra viața înseamnă înainte de toate a o trăi demn, a nu o trișa nicio clipă. A fost el însuși de-a lungul întregii vieți. Despre scriitorul Bălăiță nu sunt eu cel mai în măsură să vorbesc; nu am calificarea necesară. Dar reflectând zilele astea, m-am gândit că există, să zicem, trei feluri de scriitori: există scriitori buni (sunt mulți în România, care scriu cărți bune, care iau premii, care câștigă bani, care primesc

laude – și, cu toată modestia, eu sunt unul dintre ei), există scriitori importanți (care nu contează dacă sunt buni sau nu, care au funcții sociale importante, care se dăruiesc breslei și care rămân în memoria celorlalți mai degrabă prin acțiunea lor socială decât prin opera scrisă) și există mari scriitori, care marchează o epocă, pentru multă vreme, iar Bălăiță a fost printre aceștia. [...] La un moment dat rolul lui social a fost foarte important. Când era director la Editura „Cartea românească”, a promovat o mulțime de tineri. Mulți dintre cei care astăzi își spun scriitorii au fost atunci sprințiți cu riscuri mari de Bălăiță, pentru că vremurile nu erau deloc favorabile gesturilor de mărimie. [...] Cu atât mai mare a fost dezamăgirea de după '90 văzând ingratitudea multora dintre aceia. Și dacă eu

m-am apropiat de el (nu numai din cauză că eram din Bacău; și el ținea mult la Bacău, la băcăuani) a fost și din cauza acestei nedreptăți pe care am văzut-o. Când mulți dintre cei care îi datorau foarte multe i-au întors spatele, am încercat să compensez cu ce puteam eu compensa. Sunt multe de spus și nu vreau să abuzez acum de răbdarea dumneavoastră. [...]

Adevăratul Bălăiță rezidă în sufletele noastre. Ceea ce vom înmormânta astăzi este coaja lui, de care ne despărțim desigur cu regret, dar până când vom fi noi înșine luați și mutați în altă parte, va trăi împreună cu noi și cel puțin eu mă voi bucura de răsul lui, de poantele lui, de neastâmpărul lui. Dumnezeu să-l odihnească!

Petru CIMPOEȘU

* Din discursul rostit la ceremonia de înmormântare a scriitorului George Bălăiță

• Marin Preda (jos, în centru), între Radu Cârnelci și George Bălăiță

Nicolae MANOLESCU

George Bălăiță - „vârf al generației sale de scriitori“

20 aprilie 2017, ziua despărțirii pentru totdeauna de unul dintre cei mai importanți prozatori români: George Bălăiță (17 apr. 1935, Bacău – 16 apr. 2017, București). În capela Cimitirului „Bellu“, o parte din cinul scriitoricesc (i-am recunoscut pe Dumitru Radu Popescu, Eugen Uricaru, Gabriel Chifu, Ileana Mălăncioiu, Eugen Negrici, Ion Lazu) s-a adunat pentru a-și lua rămas-bun de la autorul unor romane de referință pentru personalitatea

genului în literatura română. Au rostit cuvinte de adio Nicolae Manolescu, Rodica Lăzărescu și Petru Cimpoescu, după care l-am condus pe autorul „Lumii în două zile“ pe Aleea Scriitorilor, unde a rămas alături/nu departe de Sorin Titel, Petre Pandrea, Mircea Scarlat, Eugen Jebeleanu, Al. Oprea, Gheorghe Bărgăoanu ș.a. Reproducem o parte din discursul președintelui Uniunii Scriitorilor din România, Nicolae Manolescu. (I. D.)

Călătoria din urmă

De George Bălăiță mă leagă momente unice din vârsta tânără, el fiind unul dintre cei care au militat pentru re-apariția revistei „Ateneu“ la Bacău, în 1964. Viața a confirmat angajarea noastră entuziastă din acei ani, revista băcăuană devenind, prin ani, un centru iradiant de cultură și civilizație. Prin plecarea la București, drumurile noastre s-au despărțit, totuși am păstrat o legătură de frăție. Bălăiță s-a împlinit ca unul din marii prozatori, distins cu numeroase premii – între care premiile Academiei Române și Uniunii Scriitorilor; elogiul de critica literară, romanul său *Lumea în două zile* a cunoscut peste zece ediții în țară, fiind și tradus în mai multe limbi de circulație europeană. Romancier prestigios, publicist și eseist rafinat, activ la radio și în presa scrisă, numele său va rămâne învingător.

La plecarea-i neașteptată, sufletul meu suferă sub un steag cernit...

Radu CÂRNECI

Un scriitor extrem de rațional

Cred că nu doar pentru mine, ci pentru toți cititorii din ultimii 50 de ani, George Bălăiță a însemnat un nume mare în literatura română contemporană și sperăm că el se va fixa și pe viitor cel puțin la fel de temeinic pe cât a fost în anii în care a trăit. Am avut fericirea și bucuria să îl și cunosc personal. A fost un om – din punctul meu de ve-

dere – extrem de rațional în niște vremuri foarte tulburi, într-un timp în care valorile nu s-au așezat întotdeauna pe cele mai bune trepte și cum s-ar fi convenit. În schimb George Bălăiță a știut și să aprecieze o pagină bună de literatură, dar a fost, repet, extrem de rațional. Cred că și-a știut și Domnia Sa valoarea și nu s-a lăsat prins de un succes facil care l-ar fi putut gonfla în ceea ce de fapt nu este. Cred că literatura română a pierdut un nume mare prin plecarea lui George Bălăiță și așteptăm de la tinerii de astăzi să învețe ceea ce trebuie învățat de la marii prozatori, din păcate foarte puțini mai fiind astăzi printre noi.

Ioan MATEI

director în Ministerul Culturii și Identității Naționale – Direcția Cultură Scrisă și Creație Contemporană
București, 20 apr. 2017

numai noi, cei din generația lui, ne dăm seama ce pierdem. Ce-ar fi fost dacă-și termina trilogia după două bucăți? Ar fi fost o sărbătoare. Asta e, dar trebuie – dacă putem! – să ne consolăm măcar cu ideea că plăcerea cu care l-am citit noi, cei mai în vârstă, dar și tinerii din jurul nostru, va rămâne aceeași și mai târziu. Desigur, consolarea în cazul unui mare scriitor ca Bălăiță este că el s-a dus, dar opera lui rămâne.

S-a dus prietenul nostru. Ne cunoaștem de-atâta vreme. Am fost atâtă vreme împreună, în momente dintre cele mai delicate, mai dificile, dar și în unele mai bune. Am fost atâtă timp împreună până deunăzi, când încă era în forurile de conducere ale Uniunii Scriitorilor. Era foarte vioi; noi ne mai plângem de una, de alta, el era tot timpul dispus să ne înveselească glumind. Câte o glumă în stilul prozei lui, adică lentă și lungă, dar ne făcea bine, chiar dacă nu recunoșteam totdeauna. Bălăiță a avut fidelitățile lui, să spun așa. Nu s-a trădat pe sine însuși niciodată ca scriitor; nu și-a trădat nici breasla (lucru care s-a mai întâmplat în istoria noastră literară și din nefericire niciodată ca astăzi, când mulți dintre colegii noștri își trădează breasla, lucrează împotriva ei ca și cum ar vrea să o distrugă, deși nu au nimic de pierdut de pe urma ei și, eventual, de câștigat). George Bălăiță a fost fidel, după cum spuneam, lui însuși și breslei noastre. [...]

Cum să supraviețuim? Cu puțină șansă, e adevărat. Cine știe dacă vom mai fi sau nu citiți, dacă va mai exista o altă carte. (Părerea mea este că vor rezista cărțile.) Cu cititorii nu mai sunt atât de sigur că vor exista, dar asta este speranța, asta este mesajul pe care i-l transmit lui Georgică dacă, de undeva de acolo, de sus, mă aude: „Stai liniștit! Pe durata vieții noastre, cel puțin, vei fi citit și prețuit; nu bag mâna în foc dacă și mai târziu, deși eu sper din toată inima“. Dumnezeu să-l ierte și să ne ierte pe toți!

Cristina CÎMPEANU

Învoiala cu George Bălăiță

În Noaptea Sfântă-a Învierii ai deslușit taine fragile sunt tainele întregii lumi (pe care-ai strâns-o-n două zile)

acuma știi fără tăgadă esența omului nu moare doar haina omul și-o dezbracă și-apoi se-ntoarce la izvoare dar pe pământ el tot mai lasă un strop fierbinte de iubire un fir subtil de lumină acuma știi, nu-i amăgire ți-ai început călătoria și vei ajunge sus pe-o stea și-un ucenic ascultător – chiar tata* – te va-ntâmpina veți scrie, veți juca marocco și veți fi iarăși împreună bătrâni pirați ca altădată doi camarazi sub clar de lună...

* Sergiu Adam (n. red.)

• Împreună cu Paul Alex. Georgescu și Marin Sorescu

Cornel GALBEN

Gabriela Adameșteanu - o prozatoare emblematică

Născută, conform certificatului, la 2 aprilie 1942, în Târgu Ocna, județul Bacău, binecunoscuta **prozatoare, traducătoare, publicistă și memorialistă** este fiica Elenei (n. Predescu), profesoară de gospodărie și lucru manual, și a lui Mircea Adameșteanu, profesor de istorie, directorul gimnaziului din localitate. Ivită pe lume în ziua păcălelilor (părinții o serbau întotdeauna pe 1 aprilie), a făcut primii pași într-o „casă mare și albă” din orașul-stațiune de pe Valea Trotușului, alergând până la 4 ani, când s-a mutat cu întreaga familie la Pitești, prin curtea „plină de iarbă și flori” și fiind tot mai dornică să afle ce se întâmplă în jurul ei. Dăruită de Dumnezeu cu o minte scriitoare, la 5 ani știa deja, „da cappo al fine”, celebrul poem eminescian „Lucaefărul”, intrând de mică într-o competiție autoimpusă și crescând „sub un fel de presiune familială: să fim la nivelul celor de dinaintea noastră”. Modelul primordial, „mitul familiei”, era Dinu Adameșteanu, citorul Muzeului din Policoar, ce-i poartă acum numele, renumit arheolog al Italiei, dar și ceilalți unchi, „fiii preotului Ion Adameșteanu din Toporu, au făcut performanță în domeniile lor (medicină veterinară, chirurgie, agronomie, învățământ)”. Trăind într-o familie în care a „existat un marcat interes umanistic”, a parcurs toate etapele școlărității cu rezultate dintre cele mai bune, absolvind, rând pe rând, cursurile Școlii Generale Nr. 4, Liceului Nr. 2 (1956-1960) din Pitești (actualul Colegiu Național „Zinca Golescu”), iar apoi pe cele ale Facultății de Limba și Literatură Română (1960-1965) din cadrul Universității București, cu o lucrare despre **Disoluția personajului în romanul lui Marcel Proust „În căutarea timpului pierdut”**. Fire independentă, „copil cu mania contradicțiilor”, cum au definit-o chiar părinții, a vrut inițial să se înscrie la medicină, însă hazardul a făcut să ajungă studentă la filologie, unde a încercat mai întâi să se specializeze în lingvistică. N-a fost să fie, cum nici dorința de a face, după absolvire, istorie sau critică literară nu s-a împlinit, așa că s-a mulțumit, pentru început, cu un post de redactor în compartimentul de dicționare enciclopedice al Editurii Politice (1965-1968). Devenit autonom și transformat în Editura Enciclopedică Română, a lucrat pe același post în cadrul acesteia (1968-1974), apoi, tot ca redactor, la Editura Științifică și Enciclopedică (1974-1983) și la Editura Cartea Românească (1983-1989), suportând cu stocicism rigorile cenzurii comuniste și făcându-și cu onestitate munca redacțională. Deși i „s-au dedus înclinații literare” foarte devreme, nu a cochetat cu ideea de a deveni scriitoare, temându-se de „indiscreția istoricilor literari față de viața personală”. S-a convins de incisivitatea acestora vizionând cu aviditate „filmele englezești despre viețile scriitorilor” și

citind cu nesăț „biografiile pasionante despre viața Margheritei Duras, a Margheritei Yourcenar, a Virginiei Woolf, a Simonei de Beauvoir”. Răscolită de cele aflate, a ars jurnalele de elevă și scrisorile de dragoste, însă în cele din urmă a ajuns tot la scris, grație și climatului favorabil din redacția Editurii Enciclopedice, unde a avut privilegiul să o aibă colegă de birou pe Nora Iuga, poeta care-i povestea despre viața literară și prietenii ei, scriitorii, ale căror cărți le comentau împreună. Moștenind, într-un fel, fibra de povestitoare a străbunicii Pena și încurajată de generoasa scriitoare, a prins curaj și a început să scrie într-un caiet direct un roman, intitulat **Provizorat**. Fără experiență, a renunțat repede, însă într-o zi din vara anului 1970 a scris pe colțul biroului, dintr-o suflare, câteva pagini, care au încântat-o atât pe Nora Iuga, cât și pe Sânziana Pop, redactor la revista **Lucaefărul**. Citindu-i textul pe loc, autoarea „Serenadei la trompetă” i-a dat speranțe, spunându-i doar: „E frumos, o să apară”. Si, intrădevăr, povestirea **Prietenie** a văzut lumina tiparului, dar abia în ianuarie 1971, devenind apoi un capitol al romanului **Drumul egal al fiecărei zile**, la care a lucrat cinci ani, debutând în 1975, sub girul Editurii Cartea Românească. Un debut matur, salutat cu entuziasm de presa literară și încununat cu Premiul pentru Debut al Uniunii Scriitorilor și Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române, cele mai râvnite la acea dată. Elaborat în „condiții grele, călătorind de la un capăt de București la altul, cu serviciu de 8 ore pe zi, locuind cu soțul meu și un copil mic, într-o singură cameră”, prinzând „orice moment ca să scriu, în birou, în bucătărie, în vacanțe, prin autobuze”, după propria mărturisire, romanul nu va fi ultima carte, cum credea când s-a eliberat de povară, ci i-a mai dat încă de

furcă, întrucât cu fiecare nouă ediție a suferit alte modificări (1978, Editura Eminescu; 1992, Editura Litera; 2005, Institutul Cultural Român, Cronologie și postfată de Sanda Cordos), definitivă, dar revizuită și ea, fiind considerată abia ediția a V-a (2008, Editura Polirom), când a adăugat, spre final, un capitol scris inițial pentru romanul **Provizorat**. Având, pe deasupra, o tinerete și o viață marcate de „dispariții dureroase” („Părinții mei au murit foarte repede, tata când aveam 22 de ani, mama când aveam 36, și, până la ei, mai pierdusem și alte persoane apropiate. Am trecut devreme prin momente grele, pe care mulți le trăiesc după 50 de ani”), a văzut în scris posibilitatea de a mai da „o șansă părinților pierduți” („Faptul că tineretea mea a fost umbră de moarte mi-a dat măsura lucrurilor acestei vieți. Când m-am uitat la mine ca la o persoană străină, presupun că am o anumită doză de vitalitate, un impuls de a merge mai departe, chiar în momentele dificile.”). Iar acest impuls a făcut-o să revină după vreo doi ani la paginile abandonate, hotărâtă să scrie o „nuevă despre bătrânețe, sărăcie și moarte” și chiar dacă destinul personajului său o speria, a continuat să-i aștearnă povestea cu o „imensă plăcere”, vrăjită de limbajul „foarte colorat” al fostei negustorese și de vitalitatea acesteia. Până să se contureze romanul **Dimineața pierdută**, cartea ce avea să o

impună definitiv în istoria literaturii române contemporane, a incredintat tiparului, stimulată și de Premiul pentru proză acordat de revista **Lucaefărul** (1974), volumul de nuvele **Dăruiește-ți o zi de vacanță** (Editura Cartea Românească, 1979), ce va fi, la rândul-i, reeditat (Editura Paralela 45, 2002, cu o prefață scrisă de Carmen Mușat). Documentându-se cu „multă greutate”, a suplinit absența unor detalii ascultând „vârstnicii care trăiseră într-o perioadă de libertate” și, oprindu-se adesea la „casele rudelor sau ale prietenilor lor aparținând vechii burghezii, acum ajunsă la sapă de lemn”, a dat peste o fotografie în care și-a găsit celelalte personaje, astfel că, ajutată și de „memoriile unui necunoscut despre intrarea României în război alături de Aliați, în 1916”, novela care i-a dat atât de furcă s-a „transformat în două romane încrucișate”. Prins în planul pe 2003 al Editurii Cartea Românească, an ce figurează și pe copertă, cel de-al doilea roman al autoarei a apărut, în fapt, în 1984, cunoscând o ascensiune fulminantă în inimile cititorilor, mai ales după ce, în 1986, regizoarea Cătălina Buzoianu a dramatizat **Dimineața pierdută** și a transformat cartea într-un spectacol fulminant, devenit clasic, montat pe scena Teatrului Bulandra din Capitală, cu o distribuție de excepție (Tamara Buciuceanu, Gina Patrîchi, Valentin Uritescu, Victor Rebengiuc, Irina Petrescu, Rodica Tapalagă, Mihai Constantin, Răzvan Ionescu, Ion Besoiu, Tora Vasilescu, Lucia Mara, Marcel Iureș), și preluat în 1990 de Televiziunea Română, care i-a prelungit astfel viața, oferind șansa mai multor milioane de români să-l vadă. Deși dispărut aproape instantaneu din librării, acest roman cu „adevărat modern, dar în care tehnicile întrebuințate sunt atât de bine stăpânite, ținute în frâu, justifică, chemate de structura romanului și de cerințele personajelor, încât devin invizibile” (Monica Lovinescu) nu a putut fi reeditat decât în 1991, când a văzut lumina tiparului la Editura Albatros. Introducând doar pasajele cenzurate în ediția princeps, romanciera a lăsat impresia că a treia ediție, distinsă cu Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor, e cea definitivă (Editura Gramar, 1997), însă cele trei ediții apărute la Editura Polirom (2003, nominalizată la Premiile Asociației Editorilor din România, 2008, 2011) aveau să răstoarne previziunile. Inclusă în primul volum de **Opere**, cea de a V-a ediție, revăzută, va

suferi o ultimă modificare la ediția a VI-a, când romanul a atins, în sfârșit, nivelul de perfecțiune visat de exigenta prozatoare. Cele trei nuvele (**O plimbare scurtă după orele de serviciu**, **Dăruiește-ți o zi de vacanță**, **Neliniștea**) ale primului volum de proză scurtă au fost urmate de o „carte eteroclită”, **Vară-primăvară** (Editura Cartea Românească, 1989), în care nuvelele au alternat cu capitole din romanul **Provizorat** (Dialog, Testul, Vară-primăvară, Vară-neliniștită, Clădirea, Drum comun, ora de navetă, Scurtă internare, Întâlnirea). Spre deosebire de primele, acestea făceau parte dintr-un „proiect jurnalistic”, pe care autoarea le-a numit „scene de gen”, fiind în fapt „niște instantanee, ca o înregistrare, ca o fotografie și abordau teme sociale extrem de diferite”. Până în toamna anului 1989, când a semnat, alături de Ana Blandiana, Gabriel Liiceanu și alți intelectuali memorii de solidaritate cu protestatarii pe copertă, cel de-al doilea roman al autoarei a apărut, în fapt, în 1984, cunoscând o ascensiune fulminantă în inimile cititorilor, mai ales după ce, în 1986, regizoarea Cătălina Buzoianu a dramatizat **Dimineața pierdută** și a transformat cartea într-un spectacol fulminant, devenit clasic, montat pe scena Teatrului Bulandra din Capitală, cu o distribuție de excepție (Tamara Buciuceanu, Gina Patrîchi, Valentin Uritescu, Victor Rebengiuc, Irina Petrescu, Rodica Tapalagă, Mihai Constantin, Răzvan Ionescu, Ion Besoiu, Tora Vasilescu, Lucia Mara, Marcel Iureș), și preluat în 1990 de Televiziunea Română, care i-a prelungit astfel viața, oferind șansa mai multor milioane de români să-l vadă. Deși dispărut aproape instantaneu din librării, acest roman cu „adevărat modern, dar în care tehnicile întrebuințate sunt atât de bine stăpânite, ținute în frâu, justifică, chemate de structura romanului și de cerințele personajelor, încât devin invizibile” (Monica Lovinescu) nu a putut fi reeditat decât în 1991, când a văzut lumina tiparului la Editura Albatros. Introducând doar pasajele cenzurate în ediția princeps, romanciera a lăsat impresia că a treia ediție, distinsă cu Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor, e cea definitivă (Editura Gramar, 1997), însă cele trei ediții apărute la Editura Polirom (2003, nominalizată la Premiile Asociației Editorilor din România, 2008, 2011) aveau să răstoarne previziunile. Inclusă în primul volum de **Opere**, cea de a V-a ediție, revăzută, va

suferi o ultimă modificare la ediția a VI-a, când romanul a atins, în sfârșit, nivelul de perfecțiune visat de exigenta prozatoare. Cele trei nuvele (**O plimbare scurtă după orele de serviciu**, **Dăruiește-ți o zi de vacanță**, **Neliniștea**) ale primului volum de proză scurtă au fost urmate de o „carte eteroclită”, **Vară-primăvară** (Editura Cartea Românească, 1989), în care nuvelele au alternat cu capitole din romanul **Provizorat** (Dialog, Testul, Vară-primăvară, Vară-neliniștită, Clădirea, Drum comun, ora de navetă, Scurtă internare, Întâlnirea). Spre deosebire de primele, acestea făceau parte dintr-un „proiect jurnalistic”, pe care autoarea le-a numit „scene de gen”, fiind în fapt „niște instantanee, ca o înregistrare, ca o fotografie și abordau teme sociale extrem de diferite”. Până în toamna anului 1989, când a semnat, alături de Ana Blandiana, Gabriel Liiceanu și alți intelectuali memorii de solidaritate cu protestatarii pe copertă, cel de-al doilea roman al autoarei a apărut, în fapt, în 1984, cunoscând o ascensiune fulminantă în inimile cititorilor, mai ales după ce, în 1986, regizoarea Cătălina Buzoianu a dramatizat **Dimineața pierdută** și a transformat cartea într-un spectacol fulminant, devenit clasic, montat pe scena Teatrului Bulandra din Capitală, cu o distribuție de excepție (Tamara Buciuceanu, Gina Patrîchi, Valentin Uritescu, Victor Rebengiuc, Irina Petrescu, Rodica Tapalagă, Mihai Constantin, Răzvan Ionescu, Ion Besoiu, Tora Vasilescu, Lucia Mara, Marcel Iureș), și preluat în 1990 de Televiziunea Română, care i-a prelungit astfel viața, oferind șansa mai multor milioane de români să-l vadă. Deși dispărut aproape instantaneu din librării, acest roman cu „adevărat modern, dar în care tehnicile întrebuințate sunt atât de bine stăpânite, ținute în frâu, justifică, chemate de structura romanului și de cerințele personajelor, încât devin invizibile” (Monica Lovinescu) nu a putut fi reeditat decât în 1991, când a văzut lumina tiparului la Editura Albatros. Introducând doar pasajele cenzurate în ediția princeps, romanciera a lăsat impresia că a treia ediție, distinsă cu Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor, e cea definitivă (Editura Gramar, 1997), însă cele trei ediții apărute la Editura Polirom (2003, nominalizată la Premiile Asociației Editorilor din România, 2008, 2011) aveau să răstoarne previziunile. Inclusă în primul volum de **Opere**, cea de a V-a ediție, revăzută, va

• Dumitru Macovei – *Alee cu plopi, Tescani*

Obsesia politicii (Editura Clavis, 1995), ce include în sumar interviuri cu personalitățile epocii, de la Regele Mihai, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și Paul Goma, la Corneliu Coposu, Alexandru Paleologu, Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, și **Cele două Români** (Editura Institutului European, 2000), care adaugă articolelor inserate inițial în revistă și fragmente memorialistice. Învățând zi de zi lucruri noi, „și referitor la politică, și referitor la lumea de aici, și la cea de afară”, s-a întors la uneltele sale de scriitoare atunci când a ajuns la concluzia că „independența e limitată, că în orice grup sunt interese diferite” și, inevitabil, a intrat în conflict cu editorul, care i-a „respins o idee de reînnoire a revistei”, dar nu a părăsit cu totul gruparea, din mai 2004 fiind redactor-șef al suplimentului **Bucureștii culturale**.

Interesul pentru scris i-a revenit în 2001, când a reînceput să scrie proză și a terminat de tradus romanul lui Hector Bianciotti, **Fără îndurarea lui Ius** (Editura Cartea Românească, 2003). Eliberată de tensiunile acumulate cu diriguitorii editoriali, a descoperit pentru prima oară ce „înseamnă să fii scriitor profesionist, să nu te mai împarți cu disperare” și, impulsionată de criticul Carmen Mușat, a revenit la nuvela **Întâlnirea**, pe care, după doi ani de travaliu, a transformat-o în romanul omonim, publicat de Editura Polirom (2003) și distins cu Premiul revistei **Ateneu** și Premiul Național de Proză al cotidianului **Ziarul de Iași**. Cea de-a treia variantă, revăzută, a apărut la aceeași casă editorală, în 2007 (posfata de Carmen Mușat), fiind distinsă cu Premiul revistei **Flacăra** pentru literatură, iar a patra, definitivă, a fost inclusă în **Opere II**, alături de **Gara de Est** (2008). Dramatizată de aceeași regizoare, Cătălina Buzoianu, romanul în varianta scenică a cunoscut un spectacol-lectură la Institutul Cultural

Român de la Paris, cu un „actor senzational, Jacques Zabor, de origine poloneză, deci din Europa de Est, care a simțit foarte aproape subiectul”, și unul radiofonic, distins cu Premiul UNITER pentru „Cel mai bun spectacol de teatru radiofonic realizat în 2007”. În regia sa, Teatrul Bulandra va monta, la rândul-i, spectacolul, iar o a doua dramatizare, făcută de Anca Hatiegan, a fost prezentată la un concurs pe tema exilului, în S.U.A., eseista clujeană punându-și speranțele că se va găsi și un teatru care să o aducă în fața publicului. Teatrul Național Radiofonic a prezentat, de asemenea, în premieră, adaptarea radiofonică după **Dialog**, realizată de Doina Papp (2006, în regia artistică a lui Attila Vizauer și interpretarea actorului Virgil Ogășanu) și cea după romanul **Întâlnirea**, aparținând Cătălinei Buzoianu. Revenind la paginile abandonate în 1970, dar reluate sub o formă sau alta în toate cărțile de până atunci, în 2004 a găsit „sunetul unui nou roman” și, după șase ani de trudă, a încredințat tiparului **Provizorat** (Editura Polirom, 2010; editia a II-a, 2011), recompensat în același an cu Premiul pentru Proză al revistei **Observator cultural** și nominalizat atât la Cartea Anului (Fundatia Anonimul și **România literară**), cât și la Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor. Ușurată de „povara muncii” de la revista **22** și conștientizând cât de bine i-a „prins plecarea, pentru șansele literare ulterioare, pentru traducerea cărților” sale, a pornit o bătălie dură pentru promovarea romanelor sale peste hotare, investind în acest sens nu numai timp, ci și propriile resurse financiare.

Liberă să se reprezinte doar pe sine, a reluat o traducere abandonată în 1989 și, în 2002, șansa i-a surâs, numărându-se printre cei 37 de scriitori din 19 țări care au primit burse de traducător Hellman/Hammett,

acordate de Human Rights Watch în semn de recunoaștere pentru curajul cu care aceștia au înfruntat persecuțiile politice. Înainte de a pleca în Franța, l-a căutat pe reputatul traducător Alain Paruit, cărui i-a propus să-i traducă, contra cost, un capitol din **Dimineața pierdută**, o carte intraductibilă, după opinia multora. Aflând mult mai târziu că nu e bine ca autorul să se autopropună, a încercat la vreo 10-15 edituri din Franța, Germania, Italia și Spania, inclusiv la Gallimard, unde traducătorul o sfătuisese că e inutil să se ducă. A primit „multe refuzuri”, însă norocul i-a surâs încă o dată grație unui interviu realizat cu Marie-France Ionesco, devenit până la urmă o carte, încredințată aceleiași prestigioase edituri pariziene. Cum, între timp, capitolul **Rue Coriolan** apăruse deja în **Maison des Ecrivains Etrangers et des Traducteurs** (nr. 6/2002), iar **Une matinée perdue**, tradusă într-o variantă prescurtată de Alain Paruit, primise două referate favorabile la Gallimard, referințele bune primite de directorul Colecției „Du Monde Entier” de la fiica ilustriului dramaturg au cântărit foarte greu în apariția volumului, scos pe piață în 2005 și difuzat în aproximativ 2000 de exemplare. A contat, de asemenea, că a avut același redactor de carte ca Marie-France Ionesco și, mai ales, că, fiind inclusă în Programul „Les Belles Etrangères”, cheltuielile pentru traducere au fost suportate de Centre Nationale du Livre. Coroborată cu apariția, în același an, a textelor **L'histoire du livre**, în revista **L'invention du livre** (traducere de Marie-France Ionesco și Alain Paruit), și **Le Retour du fugitif**, în **Douze écrivains roumains** (Anthologie Les Belles Etrangères, éd. L'Inventaire, traducere - Alain Paruit), cu apariția unor cronici elogiase în revistele **Quinzaine littéraire**, **Lire** și **Magazine littéraire** și în principalele cotidiane pariziene, vânzarea a fost nesperat de bună, în scurtă vreme epuizându-se peste 1800 de exemplare. Succesul l-a determinat pe Jean Mattern, editorul francez al cărții și directorul colecției amintite, să-i ofere un nou contract, de data aceasta pentru romanul **Drumul egal al fiecărei zile**, transpus în franceză de Marilyn Le Nir, sub titlul **Vienne le jour**, sugerat de Marie-France Ionesco. Apărut în 2009, în 3000 de exemplare, cu sprijinul Institutului Cultural Român, prin Programul Translation and Publication Support, care încurajează și susține traducerea literaturii române, a fost lansat la Salonul Cărții de la Paris din același an (13-18 martie), tot aici fiind oferit publicului și volumul bilingv **Des soleils différents/Sori diferiți** (Editura L'inventaire), între cei 14 poeți și prozatori români contemporani incluși în sumar figurând și romanciera, o „voce distinctă care se aude în peisajul literaturilor străine traduse în limba franceză”. Iar prestigiul oferit de Editura Gallimard se va consoli-

da în 2013, când, în traducerea lui Nicolas Cavailles, va apare și cel de-al treilea roman, **Provizorat**. Deși reputata editură nu a preluat decât drepturile de traducere în limba franceză, fama **Dimineții pierdute** a crescut exponențial, odată cu traducerea romanului în Estonia (Kaotatud hommik, Eesti Ramaat, 1991, trad. Natalia Alver și Riina Jesmin), Israel (Boker avud, Nimrod Books, 2007, trad. Yotam Reuveny), Bulgaria (Balkani, 2007, trad. Rumiana Stanceva și Vasilka Aleksova), Spania (Random House Mondadori, 2009, trad. Susana Vasquez Alvear), Ungaria (Europa, 2010, trad. Koszta Gabriella), Turcia (Yapi Kredi Kultur Sanat, 2011, trad. Leila Unal), S.U.A. (Wasted Morning, Northwestern University Press, 2011, trad. Patrick Camiller), Italia (Aisara, 2012, trad. Roberto Merlo și Cristiana Francone), Polonia (Stracony poranek, Wydawnictwo W.A.B., 2012, trad. Tomasz Klimkowski) și Portugalia (Una manha perdida, Dom Quixote, 2012, trad. Corneliu Popa), la unele edituri fiind disponibil și sub formă de eBook. Nominalizarea **Dimineții pierdute** la Premiul Uniunii Latine (2006) și a romanului **Drumul egal al fiecărei zile** la prestigiosul Premiu „Jean Monnet” (2009), precum și prezența protozaroarei la târgurile de carte de la Paris, Roma, Leipzig, Budapesta, Pisa și Frankfurt ori la prestigioase manifestări literare din Olanda (Seara de Literatură Europeană), Germania (Forumurile „Limbi mici, literaturi mari” și „Literatură și exil”), Turcia (Festiva-lului de Literatură Tanpinar), S.U.A. (PEN World Voices, A Literary Safari, Resonances: Contemporary Writers on the Classics), Republica Moldova (Zilele Literaturii Române la Chișinău), Italia (Festivalul „LibriTerra” de la Valperga) și Spania (HAY Festival Segovia), au propulsat-o printre cele mai traduse scriitoare contemporane. După ce, practic, Editura Raduga (Rusia) a deschis, chiar înainte de Gallimard, suita traducerilor în alte limbi, publicând varianta rusească a volumului **Dăruiește-ți o zi de vacanță** (1989), fragmente din acesta și din **Vară-primăvară** au fost traduse în olandeză de Jan Willem Boss, iar nuvela **L'Air du Temps**, tot în versiunea acestuia, i-a fost inclusă în antologia **Moderne Roemeense verhalen (Nuvele moderne românești)**, Editura Atlas, 2008). La acestea se adaugă romanele **Întâlnirea**, tradus în Bulgaria (Panorama, 2005), Ungaria (**A talakozas**, Palamart, 2007, trad. de Csiki Laszlo) și Italia (**L'incontro**, Nottetempo, 2010, trad. de Roberto Merlo), **Drumul egal al fiecărei zile**, tradus în Bulgaria (Balkani, 2007), Germania (Schoffling, trad. Georg Aesch) și Spania (Xorki Ediciones, 2016, în traducerea lui Joaquín Garrigós Bueno, cu titlul **El mismo camino de todos los días**) și **Provizorat**, tradus în Ungaria (Europa, trad. Gabriella

Kosta). Fragmente din cele trei romane au apărut, totodată, în neerlandeză, în tălmăcirea lui Jan Willem Bos, iar secvențe din cele două volume de nuvele au fost publicate în germană, engleză și în alte limbi în diverse publicații literare. Deși prin valoarea operei sale a schimbat într-o oarecare măsură percepția occidentalilor despre românii, nu a fost scutită de invidii și de campanii de denigrare, demontate rând pe rând și stopate mai ales după ce Ion Cristoiu a fost condamnat pentru calomnie și silit să-i plătească daune morale de 400 milioane lei. Alergică la cabotism și boemă, având ca singură valoare esențială morală pentru cărțile sale adevărul, și-a edificat o operă solidă, ce se constituie într-o „contribuție de substanță la paradigma prozei contemporane românești”. Înscrisă în permanență la „bursa valorilor literare”, a publicat, în 2014, volumul de amintiri/eseuri, **Anii romantici** (Editura Polirom), distins cu Premiul Special al Uniunii Scriitorilor (2015), Premiul revistei **Observator cultural** (2015), nominalizat și calificat în finala pentru Marele Premiu al Festivalului Național de Literatură (2014), la Premiul Cartea Anului 2014, acordat de revista **Romania literară** și la Premiile Galei Industriei de Carte din România (2015), și lucrează acum la romanul **Gustul acrișor al libertății**, dar cei dornici să o descopere în adevărata lumină vor trebui să-i citească și ce a publicat prin revistele vremii, de la **România literară**, **Vatra**, **Viața Românească**, **Luceafărul**, **Ateneu**, la **Observator cultural**, **Suplimentul de cultură**, **Luceafărul de dimineață**, **El Pais**, **Cultura**, **Formula As**, **Ziarul de Duminică**, **Bucureștii Culturale** (pe care l-a inițiat și condus în intervalul 1998-2013) ș. a., texte ce oricând pot constitui materia unor alte cărți de substanță. Membră a Uniunii Scriitorilor (1980), a Grupului pentru Dialog Social (ianuarie 1990 – mai 2014), a juriului internațional care acordă premiul Uniunii Latine (2007-2010), vicepreședintă (2000-2004) și președintă (2004-2006) a Centrului PEN Român, distinsă cu Premiul Hellman-Hammett pentru jurnalism, acordat de Human Rights Watch (2002), Premiul „Opera Omnia” de către Asociația Scriitorilor din București (2010) și de revista **Luceafărul de dimineață** (2010), decorată de Franța cu Medalia și Titlul de Cavaler al Ordinului Artelor și Literelor (2014), „copil(ul) cu înclinații literare și fără simț de observație” de altădată, care nu dorea cu niciun chip o „cariera literară”, și-a construit-o cu mîgălă, „noroc și de perseverență”, trecând cu bine atât „proba înzestrării” sale, cât și pe cea a criticilor și citorilor de pretutindeni.

În adolescență și în prima tinerețe, lui George Bălăiță nici prin gând nu-i trecea că va scrie literatură, această idee venindu-i la un moment dat în mod inexplicabil, după cum avea să mărturisească mai târziu. Contactul său inițial cu cărțile s-a datorat unei pure curiozități mundane. Prin lecturile alese sau la întâmplare, „ucenicul neascultător” nu urmărea ceea ce se numește formarea propriului gust, deoarece paginile parcurse erau consecința foamei instinctuale de a afla cât mai mult despre cât mai multe. Cu aburii delectării prin lectură plutind în jur, prozatorului din Țara sadoveniană nu-i plăcea să se grăbească decât încet, ideea sa despre timp fiind eleată, de sorginte asiatică. Nu văd în puținătatea aparițiilor sale editoriale manifestarea unei obsedante automodelări creatoare ori reținerea în a apărea pe piața literaturii ca rezultat al unei acute cenzuri de sine, ci mai curând o naturalețe a comportamentului scriitoricesc, o firească raportare la lumea cârților.

George Bălăiță a considerat plăcerea scrisului drept un viciu zeiesc pe care nu trebuia să o împartă cu nimeni și acesta este motivul pentru care s-a întrebat cândva, la modul sugubăt, de ce ipocritul cititor nu și-ar scrie singur cărțile care îi plac. Chiar așa! Ceea ce în forfota din lumea literelor se numește putere sau autoritate dobândită prin scris, lui Bălăiță i se părea a fi semn de slăbi-ciune omenescă, de vanitate. În acest sens, el se asemăna cu Antipa, care, de multe ori, în felurile împrejurări, rostea cuvintele „atât cât se poate”. Ca și acestui personaj, tot ce i s-a întâmplat semnificativ a stat sub semnul amânării: ce ar fi putut face astăzi a fost lăsat pentru mâine, adică amânat de joi până mai apoi. La limită, prozatorul ar fi renunțat la tot ceea ce omeneste nu-i era străin și, finalmente, ar fi scris cartea vieții sale: o poveste pentru nimeni, despre nimic. Și aceasta pentru că „Nimeni și Nimica sunt stăpâni omenirii, ei sunt regii cei nebuni și fac

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Învoiala cu soarta

cum îi taie pe ei capul” („Învoiala”, Ed. Polirom, 2016, p. 156).

Rezultat al lumii inventate de el însuși, George Bălăiță a făcut lumea să existe doar atât timp cât a numit-o, doar atâta vreme cât a scos-o din haos și a aruncat-o în trăit. El este Scribul, întâlnit în scrierile anterioare, dar și Păpușarul, de care dăm în ultimul roman antum, „Învoiala” (spun că este antum deoarece sunt convins că vom avea ocazia să mai citim și altele de acum încolo): „Lume, lume... Suntem păpușarii. Noi din lacrima noastră facem lumea să rădă cu lacrimi. Noi avem ochi și pentru bun, și pentru rău. Din nimic, noi zidim o lume pe placul nostru. O facem din albă neagră și din neagră albă” (*ibidem*, p. 137). Nu o dată, eseistul Bălăiță a pomenit o observație riguroasă și confuză a filosofului, poetului și romanierului George Santayana, pe care o considera a fi drept o sumă înșelătoare a contrariilor, amestec de geniu și derizoriu: „toate lucrurile în natură sunt lirice în esența lor ideală, tragice în destinul lor și comice în existența lor”.

Asemenea multora dintre noi, George Bălăiță nutrea convingerea (pertinentă) că nu trăiește în cea mai bună dintre lumile posibile, dar se consola cu ideea că trebuie să se acomodeze cu ea, din moment ce este singura care i-a fost dată pentru viețuirea sublinară. Interesat de limita disputei dintre bine și rău în interiorul propriei ființe și punând în chestiune conceptele creștine de Rai și Iad, de Zidire și Apocalipsă, scriitorul revaloriz-

ba dacă nu cumva George Bălăiță a încercat să facă un pact cu... diavolul, dar mă repliez repede și spun că prin cartea „Lumea în două zile” s-a mântuit de această tentație. Dacă nu chiar diavolul însuși a fost... mântuit, ceea ce ar fi (potrivit unei sintagme eminesciene) „splendid ca o ironie”. „Un înger e un fel de drac îmbrăcat în rochie de mireasă” (*ibidem*, p. 33), sună o comparație din cuprinsul romanului „Învoiala”.

Cu alte cuvinte, nici dracul nu este chiar așa de negru pe cât pare, nici îngerul nu arată chiar așa de imaculat pe cât îl credem. În fond, omul nu este nici înger, nici demon, sau este și unul, și altul totdeodată. Iar această ștergere a atributelor maniheice trebuie să se regăsească și în învoiala fiecăruia dintre noi cu soarta dată: „Toate sunt amestecate, și ce poate face omul? Doar să le aleagă, și-am mai spus, pe cele mai puțin rele dintre relele mari... Hm!... Da, o învoială e totul, învoiei sunt toate cele... Da, să știi să alegi, să dai cât trebuie, să iei ce ti se cuvine... Da, nu te poți opune sorții (ce prostie!), dar te poți învoi cu

ea...” (*ibidem*, p. 195) Prin urmare, există o învoială cu soarta sau o soartă cu învoială. În fond, nu este vorba despre un târg, ci despre o „învoială” omenescă, nu diavolească, în urma căreia diavolul însuși, atins de o boală a sufletului, suferă un proces de umanizare: el începe să cunoască ce-i suferința și este încercat de sentimente de milă.

Pentru autorul lui „Gulliver în Țara Nimănu”, căile firescului au părut deseori a fi mai întortocheate, mai complicate decât acelea ale iraționalului, el considerând că absurdul ar fi mai proteic, mai ispititor decât normalul. Iar problematica pe care a înfățișat-o rezidă în aflarea unui „no man's land” între aceste două țări misterioase – Firescul și Absurdul. George Bălăiță mi se pare a fi fost un mare risipitor și este de amintit aici scena în care Antipa cumpără un loz în plic, rupe plicul, dar nu desface și lozul. Dând foc cu bricheta hărției împăturite, îi asigură pe convivii de la cârciuma lui Moiselini – (puțin) mai în glumă, mai (mult) în serios – că pierde astfel o mașină. Pierdea o mașină și nu-i păsa, deoarece gluma era totul pentru el – ceea ce confirmă și judecătorul Viziru: „Sunt sigur că acolo era o mașină și am și dovezi: prea a ars de tot hărția, cu toate că era bine împăturită (prea n-a rămas nimic, s-a aprins ca o bucată de celuloză, a ars într-o clipă)”. Am făcut analogia pe baza acestui citat deoarece, reconsiderându-și peste ani personajul Antipa, romanierul se întreba dacă este acesta într-adevăr personajul inventat de el sau dacă nu cumva el însuși este doar umbra bietului autor pe care personajul a pariat în glumă.

În hărțile dezordonatului Antipa se găseau niște texte incoerente, cuvinte, uneori fraze lungi, cărora nu prea li se putea atribui un sens, dar care aveau un farmec ciudat. Ele au ceva care neliniștește, asemenea versului repetat de câteva ori în cuprinsul romanului: „Trecutul ca un frig întunecat într-o lacrimă”. George Bălăiță a plecat într-un răstimp capricios. „Sfârșit de aprilie sau începutul lui mai. Soare. Pomi înfloriți, frunză, păsărețul cântă lumină irizată” (*ibidem*, p. 102) – citim la jumătatea romanului „Învoiala”. Și, dintr-o dată, puțin mai departe: „Ce timpuri, nu mai deosebești primăvara de iarnă [...]” (*ibidem*, p. 119). Cei dintre noi care au pătruns semnificația profundă a romanului „Lumea în două zile”, dar și pe aceea a scrierilor lui Bălăiță în general, nu au fost surprinși de schimbarea bruscă a vremii după plecarea autorului lor. Nu cred că Judecata îi va fi nedreaptă, deoarece, „De sus, Dumnezeu veghează și nu uită pe nimeni, oricât de ocupat ar fi el «acolo»” (*ibidem*, p. 129). Încercăm și noi, „aici”, după modestele puteri, oricât de ocupați am fi...

o Alegeri la UR, iunie 2016. George Bălăiță și Vasile Spiridon

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

După ce, în 2016, Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România a reușit să fie recunoscută drept uniune de creație, activitatea sa a devenit mult mai intensă. Publicația trimestrială editată de organizație, UZP, și pagina web găzduiesc informații permanente actualizate, de larg interes pentru breaslă. Și nu numai...

Numerele 5 și 6 (iarnă și primăvară 2017) sunt dense și se adresează unui public divers. Mai întâi, remarcăm interviul (semnat de Roxana Istodor) acordat de Doru Dinu Glăvan, președintele UZPR, intitulat „Am crezut, am luptat, am izbândit: jurnaliștii sunt, oficial, creatori”.

De asemenea, interesant este și editorialele lui Benone Neagoe, „Cu lațul de găl”. Este pusă în discuție, critic, decizia Guvernului de a-și asuma controlul bugetar la societățile publice de televiziune și radio.

Tot în nr. 5, se propune cititorilor o dezbatere pe tema „Transformă blogurile

presa tradițională?”. Își exprimă opiniile Mădălina Ionescu, Ioana Avădani, Brăduț Ulmanu și Alan Elsner.

Carmen Dragu, în „Sub acoperire”, disecă problema ofițerilor infiltrați în redacții, atât din punct de vedere profesional, cât și etic.

Numărul 6, „de primăvară”, se deschide cu demersul UZPR de a se institui data de 28 iunie drept Ziua Ziaristului Român.

Se alocă spații generoase evocării personalității jurnalistului Ion Marin, cel care a fost mentorul noii generații din presa postdecembristă.

Ca de fiecare dată, interviul este vedetă. Mircea Stoian ne propune un incitant dialog cu Neagu Udroul: „Când hotărăști să te apuci de gazetărie, trebuie să ai convingerea că ești făcut pentru ea”.

În cuprinsul ediției, fiecare pagină are ceva de oferit: Oana Tănase – „Mircea Micu și gazetăria ca a doua natură”, Claudiu Lucaci semnează „Lumea în două zile a jurnalismului”, Dan Toma Dulciu trimite o corespondență din Austria, „Viena – leagănul unei noi mitologii eminesciene”, iar Marian Tudor este autorul unui „Ghid de supraviețuire pentru jurnalistul din teatrele de operații”.

UZP este o revistă nu doar pentru profesioniști, scrisă de atenți analiști ai problemele din media de astăzi. (Și. RADU)

„Cred în steaua aforismului românesc contemporan“

• **interviu cu scriitorul Vasile Ghica** •

– Sunteți, stimate domnule Vasile Ghica, poate cel mai cunoscut autor de aforisme din România. Vă citesc (de fapt, mă delectez cu) producțiile dv. din mai multe publicații și vă ascult la Radio-România Cultural confesiunile din laboratorul de creație. Cum „îndurați” notorietatea?

Vasile Ghica: – Exagerați. Nu sunt atât de cunoscut. Iar recunoașterea, atâta cât este, s-a datorat în bună parte unor evenimente norocoase, care ar fi putut foarte bine să mă ocolească. Întâmplarea a făcut, de exemplu, ca poetul Adrian Păunescu să-mi pună la dispoziție o rubrică săptămânală în „Flacăra” lui, care apărea prin anii 1982-’85 în șase sute de mii de exemplare. Tot un miracol a fost când legendarul Paul Grigoriu lua textele mele din revistă și le comenta la Radio. Importantă a fost și rubrica acordată cu generozitate de poetul Sergiu Adam în revista care găzduiește acum dialogul nostru. Acestea au influențat în mod serios chestionarele editoriale, foarte importante atunci, și m-am trezit cu un tiraj fabulos (o sută de mii de exemplare) la volumul meu de debut, din 1989, la prestigioasă Editură „Junimea” din Iași. Alte minuni m-au copleșit în perioada 2007-2016. Dar această notorietate, cum îi ziceți dv., venită spre vârsta senectuții, nu a avut puterea să mă amețescă. Marea mea bucurie a fost că am ajuns „pe mâna” unui număr apreciabil de cititori.

– Tot de la RRC, în noiembrie 2016, aflu că ați fost distincți, la Beirut, cu un prestigios premiu. Dacă ținem seama că specia pe care o practicați este la ea acasă în spațiul oriental, nu ați avut sentimentul emulului?

V. G.: – După 1990, am încercat marea cu degetul scoțând câteva ediții bilingve, difuzate pe la niște reviste din Franta, Anglia și Turcia. Au mai apărut unele daruri, coborâte parcă din cer. În 2007, Universitatea București a fost îmbrăcată în bannere cu citate celebre. Am aflat că sunt și eu pe acolo. O cântăreață celebră din India a pus, ca titlu, pe albumul ei aniversar (vândut apoi în zece milioane de exemplare), un aforism cu semnătura mea, luat de pe un site gratuit. (Am citit apoi pe net că dumneaei are un lanț de restaurante în Dubai.) Trei ziceri de-ale mele au figurat în subiectele pentru bacalaureat. În sfârșit, am câștigat premiul la două mari festivaluri literare internaționale de la Beirut și Torino; alte șanse de a ajunge la mai mulți cititori, pentru că antologiile, care cuprindeau textele premiate, au fost difuzate în 50-60 de țări. Da, Orientul este paradisul spiritului meditativ. Faptul că am pătruns și eu în bibliotecile lor este o întâmplare. Nu poate fi vorba despre o concurență.

– În același an, la Bacău, ați fost premiat în cadrul „Toamnei bacoviene”. În loc să ne răspundeți cu un pachet de cugetări, ne-ați pus pe gânduri cu o măhnire: „Nu există specie literară mai nedreptățită decât aforismul”. Așa să fie?

V. G.: – Din păcate, este tristul adevăr. Pentru editurile mari, pentru majoritatea revistelor U.S.R. și pentru aproape toți criticii literari, aforismul românesc contemporan nu există. În urma periplului internațional, după ce un volum de-al meu, apărut în 3000 de exemplare la Beirut (pe banii lor), a fost lansat la Forumul Asia-Europa și la un congres al criticilor și istoricilor literari din țările arabe, m-am obrăznicit și am bătut la ușa unei mari edituri de la noi. „Nu publicăm așa ceva”, mi-a spus pe un ton

ritos redactorul-șef. Mi-a deschis ușa și am avut impresia că urma să cheme un gardian, ca să cobor mai repede scările. Am aflat ceva mai târziu argumentul oponentilor: „Omenirii îi sunt suficiente cele o mie de cugetări scrise de antici”. Fără comentarii.

– Dacă am avea răbdare și am pune cap la cap aserțiunile dv., am configura un cod moral. A spus-o, cu unele poezii, George Bacovia: „Un aforism/ Celebru/ Te face/ Să trăiești” (*Cogito*). Acordați o asemenea funcție, etică, aforismului sau este câștigul consecutiv al cititorului?

V. G.: – Aforismul dispune de o libertate tematică totală. Apoi, criza lecturii nu îl afectează. Dacă este acceptat într-o revistă, nu este ocolit de nimeni. Lumea actuală mizează pe virtuțile esenței. Poate fi citit, fără riscuri, și pe controversele rețele de socializare. Cred în steaua aforismului românesc contemporan. Foarte mulți semeni de-ai noștri nu vor mai citi romane-fluvii, dar cu aceste ziceri de gabarit redus se vor delecta oricând.

– Puneți la cale un festival internațional al genului (ediția I – octombrie 2017), cu un parametru exigent: concurența va prezenta nu mai puțin de 50 de aforisme. Ce așteptări aveți de la această manifestare?

V. G.: – Vrem să înmulțim fanii acestei specii. Vom „agita” și școlile. Profesorii îi vor îndemna pe elevi să caute, să citească și să comenteze aforisme. Cei mai isteți vor primi și premii. Vom avea invitați celebri, de la Torino și Beirut. Sperăm că vom avea mulți concurenți din afara granițelor țării. Ne dorim să ajutăm astfel la creșterea mult doritei noastre coeziuni naționale. (Doar ne apropiem de Centenarul Marii Uniri.) Fundația „Pelin”, căreia trebuie să-i mulțumim pentru organizarea Festivalului, va schimba radical viața culturală a zonei noastre geografice. Baza materială (șala de spectacole de o sută de locuri, un minihotel de 15 locuri și o bucătărie) va facilita densitatea, ca număr, a manifestărilor.

– Bănuiesc că aveți și noutăți editoriale.

V. G.: – Da. Mi-a apărut luna trecută volumul „Spovedanii în oglindă”; un spumos, dar și grav dialog cu mine însumi. M-am străduit să spun adevărul incomode („cartofi fierbinți”) despre mine, dar și despre „corabia” pe care plutesc de șapte decenii și ceva. Zilele acestea voi scoate și o antologie de aforisme în care am îngrămădit cele mai bune cugetări pe care le-am „comis” până acum.

– Vă mulțumesc și vă urez succesul cel mare la apropiatul festival.

Dialog de
Ioan DĂNILĂ

Constantin CĂLIN

Sertarul cu fișe

Despre aplauze

Leșind în lume, încă mai am ocazii să aplaud și să mă gândesc la aplauze ca la o temă. Convențional, aplauzele sînt un gest de apreciere, executat de unii cu eleganță, de alții cu brutalitate. Cum le folosim? Le oferim cu anticipație la întîmpinarea cuiva, le distribuim în funcție de ceea ce vedem și auzim, le aminăm pentru la sfîrșit, ca recompensă. Ele diferă ca intenție, durată și intensitate. Acestea le consemnează stenografi și jurnaliști, care le măsoară, le interpretează și le definesc rapid, impresionist, punîndu-le în dreptul frazelor care le-au declanșat. Citind discursuri, n-am trecut niciodată cu indiferență peste parantezele care le indică. Aplauzele dau o idee despre atmosfera unei confruntări politice sau academice, a unui proces, a unei conferințe, a unui concert, a unui spectacol. Graficul lor variază de la public la public, și-l caracterizează pe acesta. În ele se reflectă sensibilitatea lui la anumite probleme, cultura, gusturile, interesele imediate și, nu în ultimul rînd, educația. Aplaudă „simpatizanții”, „amicii”, „partizanii”, „tovarășii”, „fanii”, „galeria” – în semn de aderență, de aprobare, de solidaritate, de ușurare. Provenind doar de la un grup sau unanime, spontane sau dirijate, aplauzele pot fi (citez din diferite texte): „lungi”, „prelungite”, „prelungite și repetate”, „prelungite și îndelung repetate”, „puternice”, „zgomotoase”, „fierbinți”, „furtunoase”, „care nu mai contesc”, „nesfîrșite”. Dublate de „aclamații”, „ovații”, „urale”, cu publicul ridicat în picioare, ating superlativul. Momentul acesta aparține, de regulă, șefilor supremi, sopranelor, tenorilor și actorilor în roluri celebre. Dar și cite unui conferențiar ca Iorga și Goga, sau unui poet ca Minulescu și Topîrceanu. Nu toate aplauzele sînt însă „cinstite”, expresii ale entuziasmului, izbucniri de bucurie. Unele pot fi „în silă”, „de mintuală” (semne ale plictiseli), „de formă” sau „ironice”, venite de la adversari, prin care aceștia încearcă „tăierea” cuvîntului oratorului, minimalizarea afirmațiilor sale. Procedul a fost și e utilizat printre parlamentari.

Care-i legătura mea cu tema abordată aci? Ca să nu fiu „psihanalizat” greșit, trebuie să spun că nu sînt un frustrat de aplauze. Prezîntînd autori și cărți, la „lansări”, vorbind în simpoziune ori despre vreun pictor, la vernisaje, am primit și eu cîteva. Suficiente pentru un ins cu apetență scăzută. Dar, prin comparație cu alții, – fărîmituri! Adică nu cite primește un „gurist” la o nunță, un viorist pentru cîntarea unei bucăți ușoare, un actor pentru cea mai mediocră recitare. Le cunosc așadar sunetul și valoarea. Le-am cîntărit, de fiecare dată, fugitiv, și, ca să scurtez „ofranda”, le-am oprit. E modul cel mai decent de a nu mă ameți. Aplauzele bogate nu sînt un combustibil potrivit pentru oricine. Mie, sigur, nu mi-ar prîi. Cît despre aplauzele sărace, acestea fac oricui mai mult rău decît bine. În mine, declanșează imediat autocritica. Încep să mă întreb „ce n-a mers”. Fondul comunicării a fost subțire? Am ratat finalul? Sînt însă și situații cînd cauza îmi pare a fi receptivitatea publicului. Am vorbit, nu o dată, în fața unui public „convocat”, adus contra voinței sale, obosit, la ore „imposibile” cînd gîndurile și nevoile lui erau aiurea. Chiar bune de-ar fi fost, cîzînd pe piatră, „semințele” mele n-aveau cum să prîndă. Pot să uit scenele în care, după două rîpăituri seci de palme, asistenta își strîngea grăbîta lucrurilor și se îmbulzea la ușă? Nici un Cuculez n-ar fi putut-o reține! Azi, un anume filtru în alegerea ocaziilor de a vorbi și așteptările sever moderate mă scutesc de asemenea ponoase.

În jurul unui proverb

„Banii nu aduc învățură, dar învățura aduce bani”. În cartea în care l-am găsit se precizează că acesta-i un „proverb românesc”. Neîndoielnic, unul mai vechi, valabil în secolul al XIX-lea. Acum e greu să fii de acord chiar și cu prima lui parte. Transformați în taxe școlare, banii – cel puțin teoretic – aduc învățură. Cu bani, chiar fără a fi strălucit, poți ajunge mai lesne în „universități de top”. Acasă, cu bani poți cumpăra teze de licență, de masterat, de doctorat. Partea frapant inactuală a proverbului e că „învățura aduce bani”. Se verifică ea în legile salariizării emanate în ultimii 27 de ani? Învățura profesorilor, de pildă, e mai mică decît a militarilor? Învățura medicilor e mai mică decît a juristilor? Învățura cercetătorilor e mai mică decît a „oamenilor de sport”? Discrepanțele între aceste categorii nu doar contrariază, ci și ultragiază. Deși (o spun fără să mă înfoi) am adunat și eu un strop de învățură, ea nu mi-a adus bani nici cît unui instalator. Ca să-i plătesc numai „consultația” (auzi vorbă!) nu-mi ajunge ce iau pe trei „sertare de fișe”. Repet: numai „consultația”! Să fie clar: nu proverbul mă enervează, ci realitatea românească urîă, cu „inversivni” și manipulări de toate felurile.

Rusia este, indubitabil, o terra incognita ale cărei începuturi nebuloase sunt obiect de dispută între istorici, în fine, după două secole de stăpânire mongolă, (1280 - 1480), Rusia începe să-și facă simțită prezența, iar cu Ivan IV cel Groaznic hotarele țării se lărgesc, însă țarul care va trece la emanciparea Rusiei, prin cele două călătorii în Europa, este Petru cel Mare, sub a cărui domnie Rusia devine o putere europeană, atrăgând totodată, în Rusia specialiști din diferite domenii care au format adevărate colonii. Același lucru de colonizare a unor emigranți din țările Europei apusene s-a mai petrecut în timpul Ecaterinei cea Mare. Dar, în același timp, Rusia a fost vizitată de numeroși călători, domici de cunoaștere și aprofundare a realităților rusești. Din Rusia a pornit spre China cărturarul de origine română Nicolae Milescu Spătarul într-o misiune diplomatică ce a durat trei ani (1675-1678). Evident, între acești precursori care au vizitat Rusia, un loc aparte ocupă marchizul de Custine (**Scrisori din Rusia. Rusia în 1839**, Humanitas, 2007), care la îndemnul lui Balzac întreprinde o călătorie în Rusia lui Nicolae I (1825-1855), dând la iveală o carte exemplară, care se citește pe nerăsuflăte. La pagina 151, marchizul de Custine scrie: „*țara cea mai tristă, cea mai mohorâtă și cea mai goală de pe pământ. Șesuri nesfârșite, pustietăți întinecoase și searbăde - iată Rusia!*...” În acest context, apare **Jurnalul de călătorie în Rusia** al lui Nikos Kazantzakis* care între anii 1925-1930 a efectuat, în Rusia sovietică, trei călătorii și a stat în total doi ani. Rezultatul acestor voiajuri l-a constituit scrierea a câtorva cărți, iar în Jurnal, sunt descrise cu lux de amănunte orașele prin care a trecut, naționalitățile, muncitorii și țărani, Armata Roșie, justiția, închisorile, școala, religia, literatura etc. Dintre naționalități sunt descriși în mod deosebit evreii, popor a cărui istorie este plină de vicisitudini. Dacă am face o sondare a istoriei poporului evreu, vom constata, cu părere de rău, că evreii au suferit o deportare în Asiria (722 î. Hr.), unde cele zece triburi ale Regatului de Nord (Israel) au fost decimate sau asimilate de către asirieni, dispărând astfel din istorie. În sfârșit, asupra celor două triburi care alcătuiau Regatul de Sud (Iudeea) s-au abătut două invazii babiloniene (596 și 586 î. Hr.), distrugându-se Templul din Ierusalim, iar o mare parte a populației este dusă în captivitate în Babilon. Acum se va redacta Talmudul babilonian, iar după revenirea în Palestina, evreii vor întocmi Talmudul palestinian, cele două variante fiind reunite într-o ediție completă la Veneția în secolul al XVI-lea de către David Blomberg. Aici, în Babilon, evreii se vor acomoda,

Ionel SAVITESCU

deprind pasiunea cărții și a limbilor străine, iar atunci când Cirus cel Mare cucerește Babilonul și dă un edict prin care evreii se pot reîntoarce în patria lor, mulți vor rămâne în Babilon, începând astfel diaspора evreiască. Cei reînțorși refac Templul la Ierusalim. Această renaștere a statului evreu va dura până în anul 70 d. Hr., când Templul este distrus pentru a doua oară de către Titus, iar evreii sunt împrăștiati în lumea largă. Atunci s-au format cele două grupuri ale poporului evreu: sefarii și aschenazii, care se răspândesc în țările europene, în fine, cunosc expulzările din Spania, Anglia, Franța, o parte dintre ei au trecut Atlanticul ajungând în America de Sud, de unde, mai târziu, vor pleca în America de Nord. Cei rămași în Europa vor cunoaște pogromurile și ghetoul. Se știe astfel, că în orice situație de criză europeană sau mondială se dădea vina pe evrei. În sfârșit, țarul Nicolae II dispune ca Serghei Nilus să alcătuiască celebrele **Protocoale ale Înțelepților Sionului**, un fals care va fi invocat în situațiile de criză. Mai târziu, Stalin a creat o republică evreiască în Extremul Orient - Birobidjan - care nu a durat mult timp. Primul contact al lui Nikos Kazantzakis cu Mama Rusia, la Odessa, impresionează: în pofida unei aparențe ale belșugului și ale monumentalelor imagini cu chipul lui Lenin (să notăm că abia după 1930 începe cultul personalității lui Stalin), oamenii erau palizi și triști - „*Prima impresie adâncă ți-o lasă liniștea și pustiuul pe străzile foarte largi. Sunt deschise toate magazinele, și-ți par închise; sunt pline, și-ți par goale. Pe toate chipurile sunt întipărite limpede oboseala, paloarea foamei, a suferinței și a fricii - care acum nu mai există, dar care, în primii ani ai Revoluției, i-au chinat fără milă pe oameni*”, p.

cartea străină

O călătorie în Rusia

„Spun adevărul așa cum l-au văzut ochii mei. Momentul prin care trecem este atât de hotărâtor, încât orice minciună sau trecere sub tăcere a adevărului ar fi o faptă dezonorantă”

Nikos Kazantzakis

29. Surpriza mare pentru cititorul acestei cărți o va constitui **Închisorile roșii** - capitol prin excelență fals, deoarece îndată după instalarea puterii sovietice, închisorile și Gulagul nu au fost locuri de educație și cultură a deținuților, ci, dimpotrivă, de exterminare prin muncă peste puteri și hrană insuficientă fără a mai lua în calcul că până la ridicarea unor bărăci, deținuții dormeau adesea pe pământul gol. Cartea Annei Applebaum **Gulagul, o istorie** (Humanitas, 2011) este edificatoare în acest sens. Deși Uniunea Sovietică promova pacea și înțelegerea între popoare, în interior Rusia sovietică era o adevărată tabără militară, lucru remarcat și de Nikos Kazantzakis (p. 206), iar Școala roșie pregătea pe viitorii combatanți: „*În toate școlile în care am mers, am respirat aerul acesta al pregătirii de război. Noua generație educată astăzi în școlile sovietice va juca, sunt sigur, un rol teribil, războinic în viitorul apropiat*” (p. 90). Marchizul de Custine vizitând Sankt-Petersburgul remarcă că este „*o tabără militară preschimbată în oraș*” (op. cit., p.90) iar la pagina 81 notase că „*disciplina militară stăpânește Rusia*”. La fel, religia, literatura roșie, arta roșie, teatrul și presa roșie surprind noile schimbări de gândire a creatorilor și a publicului consumator, Partidul, ideologia comunistă imprimară noi căi de manifestare. În 1927, când se împlinise un deceniu de la Revoluția din noiembrie, Stalin a organizat manifestații gran-

dioase, invitând personalități literare și artistice din lumea întreagă. Acum sosesc la Moscova Nikos Kazantzakis și Panait Istrati. Însă, în 1927, din ceea ce a constituit treimea răului - Lenin, Troțki, Stalin - rămăseseră în viață numai ultimii doi, aflați într-o luptă acerbă pentru putere. Mai perfid decât Troțki, Stalin reușește să-și îndepărteze rivalul, să-l exileze la Alma - Ata în 1927, apoi să-i retragă cetățenia sovietică și să-l expulzeze în 1930. Pentru Troțki a urmat un deceniu de peregrinări, în final s-a stabilit în Mexic unde în 1940 este asasinat din ordinul lui Stalin. În deceniul 30 - 40, Troțki scrisese și avertizase lumea contemporană de lipsurile, defectele și incompetența lui Stalin, dar totul a fost în zadar. Dictatorul sovietic își consolidase puterea, își îndepărtase eventualii rivali din partid și din armată, dezlănțuind Marea Teroare, iar în 1939 la nivel european îi rămăsese un singur dușman înverșunat: Hitler, cu care a încheiat un tratat, Stalin fiind conștient că, mai devreme sau mai târziu, va fi atacat. Portretul celor doi rivali, Stalin și Troțki, este bine surprins de către Lenin în testamentul său: „*Ceea ce mă interesează este să nu se scindeze partidul; acest fapt depinde înainte de toate de Stalin și de Troțki. De aceștia doi atarnă coeziunea ori dezbinarea în partid. Tovarășul Stalin, îndată ce a devenit secretar general, a adunat în mâinile lui puterea cea mai mare și nu sunt incredintat că*

va putea s-o folosească totdeauna cu ceruta cumpătate. Tovarășul Troțki, la rândul-i, se distinge prin capacitățile sale excepționale. Are însă încredere exagerată în sine și este atras în chip exagerat de latura administrativă, în orice chestiune. Trăsăturile acestea deosebite ale celor mai importanți doi membri ai Comitetului Central pot, fără voia lor, dacă partidul nu ia măsuri la timp, să ajungă o cauză de scindare a partidului” (p. 211). Cu ocazia împlinirii aceluia deceniu de la Revoluție, Nikos Kazantzakis are șansa să-l cunoască pe Panait Istrati: „*Citimes numai poveștile lui pline de flacără, de sânge și de strigăt omenesc și știam eroica lui viață plină de peripeții*” (p. 241). Panait Istrati era fiul contrabandistului grec din Cefalonia, Gheorghe Valsamis („*neliniștit, îndrăzneț, stăpânit de nepieritorul spirit hoinar chefalonic*” p. 241), și al Joitei Istrati din Brăila („*româncă robustă, frumoasă, cumpătată*”, p. 241). În pofida dorinței mamei sale de a-l vedea, „*un bun gospodar român*”, Panaiotaki (Panait) va fi stăpânit, ca și tatăl său, de patima călătoriilor și chiar a încercat să se sinucidă, în sfârșit, Romain Rolland, îi răspunde tardiv la o lungă misivă cu îndemnul „*De-acum nu-mi mai scrie scrisori, scrie cânt*” (p. 243), socotindu-l un „*Gorki al Balcanilor*”. Nikos Kazantzakis și Panait Istrati îl vizitară pe Maxim Gorki: „*Foarte înalt, osos, obraji supti, maxilare proeminente, ochi mici, de un albastru închis, triști și neliniștiți, buze nespuse de măhnite. Niciodată nu văzusem pe buze de om atâta amărăciune*” (p. 249). Gorki le-a povestit despre copilăria lui la Nijni - Novgorod. Surprinde mărturisirea lui Gorki că maestrul său a fost Balzac, iar dintre ruși numai Leskov l-a influențat: „*Zămbetul său amărât dădea vorbei lui liniștea un adânc tragism. Simțea că-i un om care a suferit mult și care încă suferă mult, care a văzut priveliști atât de respingătoare, încât nimic, nici verbările sovietice și aclamațiile, nici cântirile și gloria, nu le mai poate face să dispară. În dosul privirii lui albastru șiroia o tristețe mocnită, de nevindecat*” (p. 250). Întâlnirea cu Gorki a fost scurtă, semnificativă, plină de învățăminte. Volumul se încheie cu o privire generală asupra Rusiei și cu poemul dedicat lui Lenin. Prefata domnului Vladimir Tismăneanu completează un volum de excepție.

* NIKOS KAZANTZAKIS, Jurnal de călătorie RUSIA. Traducere din greacă și note de Ion Diaconescu. Prefată de Vladimir Tismăneanu, Ed. Humanitas, 2015, 286 p.

Dumitru Măcovei - Interior

Opinii

Fisuri în memoria culturală

De ce păstrau cei vechi, cu sfințenie, dovezi ale proprietăților lor (materiale, culturale etc.)? Întrebare pe cât de simplă, aproape banală, pe atât de perenă. Cu un răspuns la fel de simplu: să lase moștenire celor ce vor veni argumente convingătoare ale existenței lor pe acest pământ, să știe urmașii, spre pildă, că n-au făcut umbră pământului degeaba, că au zidit, că au săvârșit fapte bune, că au avut grijă de înmulțirea familiei și a averii, că au scris, că au gândit. Altminteri, de ce ar mai fi trăit? Și cum vor ști urmașii cine și ce a fost? Se tot spune, în felurile expresiei, că, dacă nu-ți cunoști trecutul, prin urmare, și înaintașii, nu-ți poți înțelege nici prezentul, nici nu ești pregătit pentru a te confrunta cu viitorul. Că mulți nu dau doi bani pe acest trecut, pe moștenirea lăsată spre păstrare de predecesorii cei înțelepți, asta chiar nu trebuie să ne lase indiferenți.

Uitucii, ignoranții, vanitoșii peste măsură, crezând, aceștia din urmă, că lumea începe cu ei, sunt făptașii multor fisuri în memoria noastră culturală. Adesea, irecuperabile. Așa se și explică de ce au dispărut edificii de patrimoniu, case care puteau păstra memoria culturală a acestui neam, de ce situri arheologice de preț au fost jefuite ori, pur și simplu, au fost ardate, de ce valori patrimoniale sunt lăsate, deliberat, să fie șterse de pe fața pământului. De vânturi și ploa, dar mai cu seamă de buldozere. Prin voința meschină a unor moștenitori lacomi, în cârdășie cu așa-ziișii dezvoltatori, stimulați, deloc dezinteresat, de primari corupți și inculți. Când își dauăștia mâna – *pe sub mână!* –, urmează dezastrul. Să venim cu ceva probe din universul culturii. Dintr-o singură zonă doar.

În orașul Iași, precum și în așezări limitrofe, s-au născut, s-au școlit și s-au format multe personalități distincte, între acestea, destui scriitori. Au venit pe lume în niște case, și-au scris opera în aceste case, nu o dată, literatura lor dă semne, prin misterioasele fire ale creației, despre trăirile lor în acele spații de locuire. Unii scriitori – ca să ne referim numai la acești creatori – s-au născut prin alte părți, dar s-au statornicit în fosta capitală a Moldovei, considerându-se ieșeni get-beget. Precum, bunăoară, argeșeanul Topîrcăanu, mărturisindu-și atașamentul și într-o amplă și savuroasă conferință (*Cum am devenit ieșean?*), rostită în aula Universității, în iunie 1935. Grație unui gest filantropic, rar în zilele noastre, proprietarii au donat primăriei căsuța în care a viețuit scriitorul. Cu o condiție: aici, să ființeze casă memorială. Și ea există. Spre norocul nostru, și *bojdeuca* marelui povestitor din Humulești, unde acesta și-a scris „Amintirile...”, poveștile, povestirile, manualele școlare, unde a stat la sfat frumos cu bunul său prieten Eminescu, de unde îi trimitea răvaș de recunoștință lui Titu Maiorescu („De veți avea răbdare, că bunătațe totdeauna ați avut, veți întreba, poate, unde-i bojdeuca mea? Vă voi răspunde respectuos: în mahalaua Țicău...”), a devenit, pe 15 august, 1918, primul muzeu literar din țară. Lucrarea a fost posibilă mulțumită unor cărturari, însă și unor edili luminați din acea vreme, conștienți că acest modest imobil trebuie păstrat în bună stare, conferindu-i-se valoare patrimonială. Și *Bojdeuca din Țicău* este cel mai vizitat obiectiv cultural-turistic din Iași. Nemijlocit, aduce și spor bănesc și de imagine pentru municipalitate. E puțin lucru? Nicidecum. Așa s-au petrecut lucrurile, în folosul comunității, și în alte fericite cazuri (Casa Pogor, sediul

Muzeului Literaturii Române, Vila cu turn din Dealul Copoului, aparținând lui Mihail Sadoveanu, Vila Sonet, adăpostind Casa Memorială Mihail Codreanu, Casa Memorială Otilia Cazimir, Casa Costache Negruzzi, de la Hermeziu, aproape de malurile Prutului, donație a moștenitorilor scriitorului, trăitori la Paris, oameni filotimi și cu multă glagore, domeniul lui Vasile Alecsandri de la Mircești, județul Iași).

O nepăsare cruntă, distructivă, paradoxal, mai ales, după 1990, prin urmare, în democrație, o ignoranță mereu păguboasă, egoismul primitiv, ieșit la suprafață precum gunoaiere aduse de apele tulburi, după retrocedări discutabile, au fost, credem, cauzele dispariției conacului Dimitrie Anghel de la Cornești-Iași și a casei Teodorenilor din Iași, de pe Strada Zlataust (nume intrat în literatură), degradării conacului familiei Delavrancea, de la Goești-Lungani, a palatului Cantacuzino-Paşcanu din Pașcani, operă arhitecturală din secolul XVII, trecută în toate cataloagele serioase de arhitectură românească. Să ne reamintim: în acest, odinioară, superb palat, înconjurat de un valoros parc și atenase, își plasează Mihail Sadoveanu cea mai mare parte din acțiunea romanului „Locul unde nu s-a întâmplat nimic”, cu acel simptomatice personaj, Lai Cantacuzin. Rafinatul și nefericitul prinț din „mizerabilul oraș provincial”... Dar cum să aibă grijă edilii (să le spunem oare așa?) de un titimul palat, când casa *Domnului Tadamfir*, alias, Mihai Busuioac, unde a făcut clasele primare marele prozator, mult mai lesne de întreținut, a fost demolată și în locu-i a apărut, nu se putea altfel, o vilă? Dar și casa unde s-a născut Mihail Sadoveanu e sub semnul întrebării. În sensul că placa care ne anunță că acolo ar fi venit pe lume scriitorul ar fi un fals indiciu. La mijloc a fost, se pare, un interes...funciar. Ne spune inginerul Radu Manciuc, pășcănean sadea, care e interesat și de

cultura orașului în care trăiește. Și unde nu există niciun muzeu, mărturisese cu jenă. (În Fălțiceni, urbe aflată la vreo 35 de kilometri de Pașcani, ca să oferim, prin izbitor contrast, un exemplu la îndemână, sunt patru importante muzee și case memoriale.) Astfel de testimonii dispărate ori pe cale de dispariție putem înșira cu diuimul. Păstrez în memorie starea de gravă degradare a conacului familiei Rosetti-Solescu de la Solești-Vaslui, unde s-a născut Elena Rosetti, prin căsătorie, Elena Cuza, unde a copilărit, dimpreună cu fratele ei, Theodor Rosetti, unul dintre fondatorii Societății Literare „Junimea”, la un moment dat, prim-ministru al României, unde a avut loc nunta domnișoarei Elena cu președintele Judecătorei Covurlui, Alexandru Ioan Cuza, viitorul domn al Unirii Principatelor, unde se întâlneau minți luminate ale politicii și culturii moldave. Revendicat de niște moștenitori ai familiei Rosetti, edificiul, și cu certă valoare arhitectonică, a ajuns, după ani și ani, în ruină. La astă situație, dezonorantă pentru comună, pentru autoritățile județului, au contribuit, trebuie s-o spunem, și sătenii, care au furat tot ce puteau să fure. Și, ca dezastrul să fie complet, aceiași săteni *patrihoți* au tăiat arbori seculari din parcul ce făcea, odinioară, fala așezării. Și conacul de la Tescani a trecut prin ani grei, după naționalizarea din 1948. O doamnă, muzeografa la acest centru cultural enescian, totodată, și casă memorială, îmi povestea cu ceva timp în urmă că în acest superb lăcaș, unde George Enescu a trăit și a compus, administratorul nou instalat de regim creștea găini într-unul din saloanele conacului. Peretii, care păstrau, poate, vibrațiile *opus*-urilor enesciene, ale operi *Oedip*, plângeau în cotcodăcitul galinaceelor...

Recent, am citit un interviu cu Monica Pillat, în care fiica lui Dinu Pillat descrie, cu tristețe amară, soarta conacului Pillăteștilor de la Miorcani-Botoșani.

• Dumitru Macovei – În curtea conacului, Tescani

Autoritățile locale n-au fost în stare să păzească măcar avutul donat de familia Pillăteștilor: imobilul, cu o superbă arhitectură tradițională moldovenească, în care exista o bibliotecă, tablouri, între ele, și câteva pictate de Pia Pillat, sora poetului, covoare, mobilier de calitate, și parcul. Într-o noapte a anului 2002, conacul a fost vandalizat, cum, probabil, făceau barbarii năvălitori din câmpiile Asiei. Ca să salveze ceea ce se mai poate salva, Doamna Monica Pillat a donat proprietatea Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, nădăjduind că, în sfârșit, aici va renaște o Casă Memorială a familiei Pillat, o familie bogată în spirite alese. Nădejde neîmplinite. Au trecut zece ani și la Miorcani nu se întâmplă nimic promițător. Miorcanii au rămas „o rană vie”.

Nu le-a trecut prin minte primarilor din Pașcani, Miroslava, unde-i satul Cornești, din comuna Lungani, de la Miorcani etc. să facă din acele conace, case, palate locuri memoriale aducătoare de prestigiu. Și nu pricep că și cultura, inteligent practică, poate fi și sursă de venituri, în relație directă cu așezarea pe hartă a unor obiective cultural-turistice. Nu pricep, și pace. Deși Sibiu - cel mai ilustru exemplu - demonstrează, an de an, că înfăptuirea unor acte de cultură de calitate, între acestea, păstrarea în condiții ireproșabile a patrimoniului cultural-național, că se pot câștiga bani frumoși din aceste demersuri simbolice. Pentru că nu-i de colea să primești peste un milion și jumătate de turiști, într-o urbe de circa 200.000 de locuitori.

Despre conacul și „parcul legendar”, despre „fantezia uriașă de flori” dintr-o grădină de vis ale inginerului Dimitrie Anghel ne mai vorbesc doar poemele fiului, supranumit poetul florilor. Sătenii, lăsați de capul lor, au furat și ultima cărămidă din ziduri. Ca să-și încropească niște cotețe. Iar în conacul familiei Delavrancea, într-o stare de plâns, un consilier local și-a instalat distileria de făcut rachiu! Se poate o mai mare bațocură? Uite că se poate. Ce fel de oameni au ocupat fotoliul de primar? Și cine-l ocupă? Ușor de intuit. Mare mirare că mai sunt vii niște salcâmi japonezi, monumente ale naturii, sub umbra cărora Barbu Ștefănescu-Delavrancea și-ar fi scris cunoscuta trilogie dramatică.

Se iscă, însă, și alte întrebări. Ce-or fi făcut capii județului? Și ce fac? Dar anostele inspectorate pentru cultură și patrimoniu (la un moment dat, se chemau și direcții, cu atribuții incerte și fonduri așijderea)? Pentru că aceste instituții știau, au fost informate despre starea deplorabilă și dispariția unor imobile de patrimoniu sau care ar fi putut deveni patrimoniale. Și puteau interveni salvator. Dar Ministerul Culturii mai are vreo putere de decizie în țara asta, când se ivesc atâtea atentate la patrimoniul național? Multiplicăți la scară națională ceea ce s-a întâmplat și se întâmplă în doar câteva locuri din Moldova și veți avea imaginea unei hărți cu sute și sute de cioburi, din care nu se mai poate face niciun vas întreg, cu sute și sute de pierderi definitive. Trist și, totodată, revoltător că niște primari (ei sunt primii responsabili de tot ce se petrece în ogradă lor), cu mentalități încremenite - era să pomenim alt cuvânt, mai dur, însă, mai nimerit - fac legile lor, în disprețul binelui public. În comunele și orașele ce li s-au încredințat spre administrare. Zadarnic.

Vasile IANCU

V. Exilat
pe munții
din suflet (2)

Gheorghe IORGA

Rilke. Din avatarurile biografiei interioare

La sfârșitul toamnei anului 1915, vocea profundă se trezește după atâta timp de uscăciune a gândului. Un șir de poeme, scrise în primele zile de noiembrie (apărute după moartea poetului) încearcă, pentru prima oară, să numească plăcerea: „Suntem, de ce anume apropiați? De moarte? De ceea ce/ nu este încă? Ce-ar fi lutul pe lut/ dacă, sensibil, zeul n-ar figura/ ce crește între noi? Înțelege odată/ asta e carnea mea ce renaște./ Ajut-o încet să treacă/ din arzătorul momânt/ la cerul pe care-l am în tine...“ Ne amintim de „A doua elegie“, care laudă „prudența umanului gest“ „pe vreo atică stelă“ și scrisoarea având ca destinatar pe Lou Andreas-Salomé, ce făcea din gesturi asemănătoare singura relație pe care Rilke o credea posibilă între el și ceilalți; ne gândim la celebrarea neobosită a celor abandonati, a căror iubire e atât de mare doar pentru că e nepotolită. Și ne încearcă o oarecare dificultate să armonizăm această mișcare cu straniul peisaj ce, în aceste poeme, se compune în jurul unui zeu falnic și unde Rilke opune cerului creștin cerul trupului. În acest sens, nu putem omite unele pasaje din scrisorile adreate lui Franz Kappus (cunoscutele „Scrisori unui tânăr poet“), scrise începând cu 1903-1904: „Voluptatea cârnii e un fapt al vieții simțurilor, la fel ca privirea pură, ca pură savoare a unui superb fruct pe limba noastră, ea e o experiență nelimitată ce ni s-a dat, o cunoaștere a întregului univers, cunoașterea însăși a plenitudinii și splendorii sale. Răul nu este în această experiență, ci în aceea că cei mai mulți abuzează de ea, propriu-zis o iroseș...“ Iată un alt pasaj: „Sexele sunt poate mai înrudite decât se crede; și marea înnoire a lumii va ține fără îndoială de asta: bărbatul și femeia, eliberați de toate erorile lor, de toate dificultățile lor, nu se vor mai căuta ca niște contrarii, ci ca frați și surori, ca niște apropiați. Ei își vor uni umanitățile pentru a suporta împreună, grav, cu răbdare, povara cârnii dificile ce le-a fost dată“.

Mai târziu, alte texte vor confirma și vor clarifica astfel de mărturisiri; „Scrisoare tânărului muncitor“, scrisă între 12 și 15 februarie 1922, adică într-un moment crucial, în plină eferescență a „Elegiilor duineze“ (între a zecea și a cincea). După schițarea unor amintiri despre Verhaeren, Rilke a imaginat o scrisoare adresată acestui poet de către un tânăr muncitor, după ce l-a auzit citind câteva dintre poemele sale. De fapt, tânărul muncitor a fost marcat, mai mult, de o reuniune creștină ulterioară, unde s-a afirmat cu pasiune vechiul refuz rilkean al lui Isus; iar acest refuz se sprijină în mod esențial pe nedreptatea pe care lumea de dincolo, în viziune creștină, o face lumii

pământene: e vorba despre păcat: „Și aici, în această iubire, pe care, cu un intolerabil amestec de dispreț, cupiditate și curiozitate, ei o numesc «senzuală», aici e convenabil fără îndoială să cauți cele mai deplorabile consecințe ale acestei umiliri pe care creștinismul a considerat-o bună să i-o pregătească pământeanului. Aici totul este desfigurat, refulat, deși facem din asta un eveniment atât de profund și posedăm în el centrul extazelor noastre mistice. Pot să mărturisesc? Mi-e din ce în ce mai de neînțeles că un principiu care ne arată că nu avem dreptate acolo unde fapturna întreagă se bucură de dreptul său cel mai sacru, că un astfel de principiu să aibă dreptul de a continua [...]“. De ce? Fiindcă păcatul (greșeala) trebuia să fie inventat „din cauza tensiunii interioare a sufletului; de ce nu l-au dus pe o altă parte a trupului nostru, de ce l-au făcut să cadă aici, așteptând ca păcatul să se dizolve în izvorul nostru pur pentru a-l tulbura și a-l otrăvi? De ce ne-au făcut sexul apatrid, în loc să fie transferată în el sârbațoarea puterilor noastre intime?“

Un alt fragment: „Minciuna și nesiguranta înspăimântătoare ale epocii noastre au sursa în fericirea nemărturisită a sexului, în această culpabilitate deosebit de eronată ce crește fără încetare și ne separă de restul naturii, chiar de copil, – și totuși, cum am învățat în această noapte de neuitat, inocența copilului nu constă în mod absolut din faptul că el ar ignora, ca să spunem așa, sexul, – «dimpotrivă, spune Pierre cu o voce aproape neutră, această ineseizabilă fericire ce se trezește într-un loc în pulpa strănsorii e încă răspândită anonim pe tot trupul său». Pentru a defini situația singulară a sexualității noastre, am putea așadar spune: altădată eram *pretutindeni* copil, acum nu mai suntem decât într-un *loc*“.

O lună mai târziu, Rilke va reveni asupra acestei teme într-o scrisoare adresată lui Rudolf Boddlander: „Infricoșător e că noi n-avem religie în sânul căreia aceste experiențe (carnale), literale și tangibile cum sunt (adică indidicibile, intangibile, cum sunt de asemenea), să poată fi înălțate până la Dumnezeu, sub protecția unei divinități falice ce va fi, probabil, prima dintr-o turmă de zei revenind printre oameni, după o atât de lungă absență...“

E același poet care vorbește în aceste texte? Citind „Elegia a doua“, unele pasaje din „Insemnările lui Malte...“ sau „Păpuși“, să ne imaginăm un Rilke pentru care actul sexual ar fi moartea

iubirii? E adevărat că, deja, unele texte din „Poezii noi“, încărcate din o senzualitate densă ca un parfum, ar fi putut să ne pună în gardă; e adevărat că ar fi trebuit să citim, după „Insemnările lui Malte...“, această predică franceză anonimă, „Iubirea Magdalenei“, de care poetul se îndrăgostise atât de mult, încât a tradus-o și a descris-o, la 28 ianuarie 1912, într-o scrisoare pentru Hedda Sauer. Neîndoielnic, această predică celebrează armonia iubirii cu despărțirea, iubirea ca distanță spirituală, ca direcție a inimii, săgeată fără țintă, pură ardoare, ca în „Elegiile duineze“. Dar uimitoare în această predică sunt accentele unice ale preotului: „Ce văd eu aici, o, iubire! O priveliște cu adevărat admirabilă: Magdalena, captivă a lui Isus, Isus, captiv al Magdalenei. Punându-și capul la picioarele lui Isus, ea se declară mult captivă; dar ținând picioarele lui Isus, ea îl face la fel de captiv. Cum ține ea picioarele lui Isus? Le ține cu gura sărutându-le de mii și mii de ori; le ține cu ochii străpundu-le cu lacrimi; le ține cu mâinile îmbrățișându-le și îmbrășmându-le. Asta nu înțețază și trebuie lanțuri. Desfă-ți părul, o, Magdalena, și cu el leagă picioarele lui Isus!“ Rilke scriese, în 1906, un poem intitulat „Pietă“: „Îți văd din nou picioarele, Isuse,/ ce delicate le-am știut pe când,/ copil fiind, / te-am spălat sfoasă;/ o, cum stăteau în părul meu pe rând,/ ca o jivină albă-n spini retrasă!“ (ed.cit.)

Ar fi trebuit să găsească în predică o spiritualitate de la distanță sau, mai degrabă, o senzualitate dusă la incandescență prin depărtare? Kassner, scriind că nu-i nicio urmă de platonism în „Elegiile duineze“, că acestea sunt de o „senzualitate sublimată“, nu greșea prea mult. Rilke avusese mereu încredere în simțurile sale, în toate, mai mult decât în gânduri și chiar în sentimente; cu cât se maturiza, cu atât înțelegea mai bine că tot ce atinse în copilărie, profitând de tenebrele pe care nu îndrăznea să le înfrunte, era inocența dorinței. Când sârbațoarea relația îndepărtată, știa că doar aceasta îi rămânea posibilă; poemele din noiembrie 1915 nu puteau fi, pentru el, decât o excepție (nemărturisită); dar tentativa de a picta „un peisaj al plăcerii“, cum va picta curând peisajul morții în „Elegia a zecea“ (și „muntele dintâi al plăcerii“ dintr-un text din 1915 anunță „munții durerii străvechi“, ed.cit.) corepunde unei voințe sincere de a integra în poezie întreaga experiență umană, sarcină pe care nu putea s-o ducă până la capăt mai ales în acest domeniu. Sarcină imposibilă.

Să ne amintim întrebarea din versurile citate mai sus: „Suntem, de ce anume apropiați? De moarte? De ceea ce/ nu este încă?“ Desigur, în momentul despre care vorbim, moartea era mai aproape, din nou. Nu moartea integrată în Tot și complice al vieții, ci moartea de o atrocitate peste fire, pe care doar un limbaj crispat o poate sesiza. E poemul „Moartea“ (9 noiembrie 1915): „Stă moartea, o infuzie-albăstrie/ în ceașcă, fără mica farfurie./ Un straniu loc dat unei cești să fie:/ un dos de palmă. Și ce clar se-arată/ pe arcuirea smălțuită-n eleganță/ spârtaura toartei. Prăfuită toată./ Și scrie sters pe dunga ei: «Sper-antă»./ Așa cel cărui i-a fost dat să bea/ citise la un mic dejun cândva./ Dar ce ființe-acestea-s oare/ să le alungi cu otravă-ngrozitoare?// Altfel ar sta? Înnebuniți sunt toți/ după această-amarnică mâncare?/ Prezentul dur se cere să li-l scoți/ ca pe-o dantură falsă, fără care/ ar gângăvi? O, gângăveli.../ Stea căzătoare/ privită-odată de pe-un pod – /: să nu te uit. Să stau cât pot!“ (ed.cit.)

Poemul e „luminat“ de o scrisoare trimisă lui Lotte Hepner, pe care o sfătuieste, ca să înțeleagă mai bine moartea, să-l citească pe Tolstoi, Lev Tolstoi: „Enorma lui experiență privind natura [...] îi dădea o surprinzătoare putere de a gândi și de a scrie pornind de la totalitate, de la un sentiment al vieții atât de bine impregnate de cea mai fină diluție a morții că această părea prezentă peste tot, ca o mirodeneie unică în savoarea vieții; însă, chiar din acest fapt, acest om putea cunoaște spaima cea mai profundă, cea mai buimacă atunci când descoperea undeva prezența morții pure, sticla plină cu moarte sau această înfricoșătoare ceașcă având toarta spartă, până la absurda inscripție: «Credință, iubire, Speranță», unde erai forțat să bei foarte amara moarte nediluată.“ De aici se poate deduce cum creștinismul (vizat de inscripția de pe ceașcă), în viziunea lui Rilke, denaturează iubirea carnală, tot așa cum denaturează moartea, detașând-o de totalitate. Nu poate decât să se opună acestei caricaturi a morții și, implicit, a vieții. O disonanță fără rezolvare, semnul unei ploii de stele.

La 13 noiembrie, reflectând la moartea recentă a unui copil de opt ani, Rilke scrie „Recviem pentru moartea unui copil“; zece zile mai târziu, o nouă „Elegie“, ce va fi, în ansamblu, a patra, apoi un poem aspru, sumbru, încheiat cu imaginea morții copiilor. *Spatziul angelic*, întrevăzut în ianuarie 1912 la Duino, însufletit

și foșnitor, nu mai poate fi activ. Acum, vorbește ca un om care, prea nerăbdător să găsească ieșirea, se lovește de ziduri implacabile și al cărui limbaj se crispează: „...Cea mai aproape/ mi-e vrăjmășia. Oare-ndrăgostiții./ ce-ntinderi, goană și refugiu și-au promis/nu dau mereu de margini, unu-n altul? („A patra elegie“, ed.cit.). Aruncat în regiunile extreme ale singurătății, se vede în fața teatrului inimii lui, teatrul oricărei inimi umane, al cărui unic decor și scenă ce se joacă e scena despărțirii. Nu-i divertisment sau minciună, ci o formă de înfruntare: „Chiar dacă lămpile se sting și-aud:/ Atât a fost –, chiar dacă dinspre scenă/ curentul cenușiu mi-aduce goul,/ chiar dacă din strămoșii mei tăcuți/ niciunul nu-mi mai stă alături, nicio/ femeie, nici băiatul cu ochii sașii/ eu tot rămân. Mereu e de primit.“ („A patra elegie“, ed.cit.) A rămâne, a privi, gândește poetul, ar putea fi ultima șansă de a forța ingerul (atât de îndepărtat de atâta vreme) să revină pentru a însufleți, pe scena interioară, marioneta *cu față de aparență* (antecedente, la Kleist sau la Kassner), adică de a apropia pura interioritate de pura exterioritate („...Doar atunci se-adună ceea/ ce noi, când suntem, dezbinăm mereu“, „A patra elegie“, ed.cit.). Și gândul dezbinării antrenându-l pe cel al plenitudinii, imaginea copilăriei ca a unui interval „multumit de durată“ revine; iar Rilke, renunțând s-o mai picteze în secret, se miră peste măsură: „Dar moartea-ntreagă/ s-o porți în tine blând, chiar înainte de viață și să nu fii rău, aceasta-i/ de nedescris.“ („A patra elegie“, ed.cit.)

În acești ani de război, Rilke e o „mare pasăre de pădure“, marcată de un semn funebru; mulți i-au auzit tânguirile. Dar nu putea aștepta ajutor de la ni-meni, deși nu se putea împiedica să speră încă; toată hidoșenia pe care nu știuse s-o intergreze în lumea lui se întorcea acum împotriva lui să-l distruagă; moartea lipsită de sens, pe care o văzuse la lucru în perioada pariziană invadase Europa. După tresărire bruscă din noiembrie 1915, întreruptă de chemarea în armată, Rilke n-a mai scris, practic, nimic în decurs de trei ani și ceva, ceea ce nu i se mai întâmplase. A păstrat o singură dorință: terminarea ciclului „Elegii duineze“, a cărui curbă o întrevăzuse la Duino, trasată pentru a îngloba totalitatea lumii, de la *cumplit la luminos*.

La 11 iunie 1919, Rilke părăsește Germania cu ocazia unei lecturi publice a unor poeme, la Zürich, fără să știe încă unde urma să trăiască, dar conștient că trebuia, cu orice preț, să găsească un alt Duino, cu înalte metereze de liniște: vocea lui interioară, devenită atât de slabă în profunzime, trebuia să se facă simțită din nou...

Sunt unanim apreciați dascălii care-și fac datoria la catedră, sunt admirați cei ce practică și jurnalismul lingvistic (în presa scrisă, dar și în cea audiovizuală) și se bucură de recunoștința noastră aceia care adună într-o carte prestațiile de la radio-TV sau din periodice. Constantin E. Ungureanu armonizează cele trei coordonate: devotat carierei de profesor (în Țicleniul Gorjului), împătimit de exercițiul publicistic și autor de volume cu tematică marcat culturală. În acestea din urmă („Interferențe” sau „Itinerare spirituale”) am identificat cu un interes special secțiunile dedicate limbii române, enunțate fie delimitativ („între corectitudine și greșală”), fie punctual („gramatică și stilistică”). Ceea ce te unește este un grad de eruditie bine temperat, în sensul abandonării registrului didactic(ist) și al asimilării unui ton participativ. Citindu-i tabletele, m-am convins că educația lingvistică se poate realiza nu din exterior,

Pentru limba noastră

Limba română - în școală, în ziar, în volum

prin viziuni detașate, străine, ci din interiorul fenomenului limbii vii, utilizată deopotrivă de filologi și de vorbitorii comuni.

Astfel, unele „vorbe parlamentare” pe care le credeam abandonate - în urma sancționării de către specialiști - au o rezistență nebănuită: în anul 2010, Constantin E. Ungureanu încă aude verbul *a implementa*, locuțiunea prepozițională *vizavi de*, substantivul *decident* (în locul sintagmei *factor decizional*), pluralul *condiționalității* (pentru banalul *condiții*, printr-o dublă sufixare abstractă) ș.a. Rezistențe la critici sunt și pleonasmul, extrase din luările de cuvânt ale aleșilor

noștri: *și-a adus aportul* (în franceză, *apporter* înseamnă „a aduce”), *a conlocuit împreună cu* (prefixul *con-* are înțelesul de „împreună”) etc.

Autorul preferă, dintre toate nivelurile limbii, vocabularul, care prin specificul de material constituitiv al comunicării este utilizat pe scară largă și deci amenințat de eroare. În condițiile căutării cu orice preț a unor termeni „academici”, vorbitorul snob va spune *fortuit* pentru „fortat” (sensul corect este de „întâmplător”), *lucrativ* pentru „de lucru” (de fapt înseamnă „aducător de câștig”), *summum* pentru „total” („punctul cel mai înalt; culme” este sensul ade-

vărat) etc. Suntem sfătuiți să ne îndulcim exprimarea dacă suntem constrânși să comunicăm un adevăr incomod. Etimologic, *eufemismul* - căci așa se numește înlocuitorul cuvântului neplăcut - îl conține pe *eu-* „bine” și pe *femi* „a vorbi”. Exemplele date sunt mai vechi (*nemanierat*, în loc de *bădăran*, *mitocan*, *grosolan*) ori mai noi (*vârsta respectabilă*, în loc de *bătrânețe*). O chestiune dificilă și insuficient tratată (sunt cunoscute îndeosebi studiile lui Theodor Hristea) este aceea a atracției paronimice. Când e să alegem între un cuvânt și paronimul acestuia, îl preferăm pe acesta din urmă dacă în

acel context pare mai obișnuit. Spunem, incorect, despre cineva că este/se uită *sasiu* dacă are un defect de această natură, în loc de *sasiu*, doar pentru că este mult mai cunoscut termenul tehnic referitor la acel cadru de rezistență care susține caroseria la un vehicul. Exemplele din comediiile lui I. L. Caragiale se întind pe câteva pagini.

În alte articole se tratează subiecte fierbinți: regimul lui „care” („A venit elevul care i-ai promis cartea”, în loc de [...] *cărula*[...]), despre scrierea compuselor *niciunul/nici unul* etc. și a unor numerale (*a cincea*, nu *a cincia*; *al zecelea*, nu *al zecilea* ș.a.).

Profesorul Constantin E. Ungureanu are capacitatea de a însuma într-un singur act publicistic o întreagă lecție de limba română, izvorată dintr-o profundă cunoaștere a domeniului și din răspunderea perpetuă față de integritatea graiului străbun.

Ioan DĂNILĂ

• publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate • publicitate •

„Creștem împreună”

Permanentizarea sărbătorii „Luna plantării arborilor” a devenit în perioada 15 martie -15 aprilie, în fiecare an, un fapt de viață, cu o semnificație deosebită atât pentru silvicultori, cât și pentru masele mari de cetățeni, care se apropie tot mai mult de pădurile pădurii românești, în aceste zile.

În anul 2017 activitățile legate de acest eveniment se desfășoară sub sloganul „CREȘTEM ÎMPREUNĂ”.

Într-un asemenea moment, Direcția Silvică Bacău își propune, pe lângă activitățile curente din silvicultură, să desfășoare ample acțiuni care să aducă în atenția populației, a școlilor, a instituțiilor locale și a factorilor de decizie, a problematicei cu care ne confruntăm, invitându-i să participe la o serie de activități, spre cunoașterea mai profundă a pădurii românești. Ne referim în special la participarea tuturor la un amplu și instructiv program de lucrări și acțiuni de plantare a puietilor forestieri, a lucrărilor specifice în pepinierele silvice, a lucrărilor de îngrijire a arborilor tineri, în încercarea de a inspira cetățenii pentru a fi aplicate aceste lucrări în pădurile particulare, în gospodăriile individuale, în unitățile de cult, școli, primării.

În acest sens pe lângă asistență tehnică, oferim și puieti la prețuri avantajoase.

Nu în ultimul rând, vor fi acțiuni de popularizare intensă a pădurii, prin con-

cursuri desfășurate în peste 20 școli, din Bacău și județ, prin expoziții de pictură, grafică și caricatură, având ca temă pădurea.

În aplicarea măsurilor silviculturale din județul Bacău, plecăm de la necesitatea de a extinde în viitor suprafața pădurilor de la 40% în prezent, cu 2-3% în următorii ani, mai ales în zonele deficitare din sud-estul județului, unde sunt multe terenuri degradate care pot fi atrase în circuitul forestier, într-un mod profitabil și pe deplin justificat ecologic. Astfel în acest an în cadrul celor 14 ocoale silvice se vor împăduri suprafețe de teren, cu forțe proprii și atrase (primării, garda de mediu, ITRSV, presă, pompieri, elevi, tineri, cetățeni voluntari etc.).

Principalele coordonate pe care se va desfășura activitatea Direcției Silvice Bacău pe linie de Regenerare a pădurilor în primăvara acestui an sunt următoarele:

- suprafața totală regenerată 469 ha, din care 273 pe cale naturală și 196 prin plantare,

- 56 ha completări în plantații din anii anteriori,

- 1.227.000 puieti plantați, din care 784.000 rășinoase (molid, brad, larice, pin) și 443.000 foioase (gorun, paltin, fag, salcâm, frasin, cires, plop),

- în pepinierele silvice: 670 mp semănături în solarii,

- 23 ari semănături în câmp,

- 114 ari repicaje rășinoase,

- în cursul anului se vor realiza lucrări de întreținere a culturilor tinere:

- 480 ha revizuirii, mobilizări în plantații,

- 2.362 ha descopleșiri, degajări în regenerări tinere,

- 2.417 ha lucrări de ajutorare a regenerărilor naturale

Activitatea noastră are în centrul său promovarea unei silviculturi „sustenabile”, în care **ideile de continuitate și dezvoltare durabilă** au un conținut foarte concret, asigurându-se în acest mod și solidaritatea cu generațiile viitoare.

De fapt, toate pădurile pe care le administrăm și le gospodărim au funcții de protecție astfel: **38% sunt cu rol deosebit de protecție a mediului, iar 62% sunt destinate producției de lemn, îndeplinind totodată și funcții de protecție.**

Păstrarea pădurilor, a biodiversității forestiere în acest colț de rai al Carpaților Orientali este o sarcină grea, complexă și de durată, dar și de mare răspundere pentru silvicultorii băcăuani. Să nu uităm că marele geograf Simion Mehedinți definea pădurile ca fiind „obrazul țării” și că eventualele greșeli sau sincope se vor reflecta pregnant și durabil în acest obraz.

Este obligația noastră, a celor ce cunoaștem pădurea, să strângem rândurile, să ne încapătânăm an de an să sărbătorim „Sădirea arborilor”, acțiuni inițiate de peste un secol (în 1902), de către Spiru Haret - Ministrul Culetor și Instrucției Publice de atunci. Este obligația noastră să transmitem tuturor respectul și grija față de pădure, sentimente care nouă ne-au intrat în sânge. Nu ne vom opri poate decât atunci când fiecare lună va fi dedicată pădurii.

Adevărata propagandă însă se face fără multe vorbe, prin exemplul viu care vorbește și convinge fără excepție.

Fixarea și împădurirea văilor torențiale, a coastelor degradate și cu alunecări de teren, a nisipurilor instabile, sunt acțiuni de luptă în slujba agriculturii și pădurilor. Să demonstrăm practic încă o dată că pădurea schimbă ca prin farmec totul, că torenții nu mai acoperă culturi și drumuri, că este verdeată pe coastele neproductive, care va produce lemn prețios, că pustiul s-a acoperit cu salcâmi și pini care cresc ca din apă.

Acesta este adevăratul misionarism în slujba conștiinței forestiere la noi, ca și rezistența eroică contra tuturor atacurilor ce amenință sectorul nostru silvic.

Acțiunile sub egida „Lunii plantării arborilor” sunt doar un început, preocupările de gospodărire a fondului forestier, indiferent de natura proprietății continuându-se conform unui program bine stabilit, în tot timpul anului.

Antoine de Saint-Exupery, autorul celebrului roman „Pământ al oame-nilor”, spunea: **„Arborele nu-i deloc sământos, apoi tulpina, apoi trunchi mlădios, apoi lemn uscat. Nu trebuie să-l tai în bucăți pentru a-l cunoaște. Arborele este puterea aceea care, încet, încet se unește cu cerul.”**

Direcția Silvică Bacău
ing. Alexandru SZABO

N. Crevedia evocă în „Viața lui Gib I. Mihăescu (nr. 2/1936, pag. 82-89) un hobby al scriitorului care debutase în 1928 cu *Grandiflora*: „Încă din clasa VII-a secundară, Gib Mihăescu își cumpărase o lunetă cu care cerceta în fiecare seară cerul. Această lunetă i-au furat-o nemții, în timpul invaziei. Acum, se abona iarăși la revistele de specialitate și își comandă la Paris un instrument mai puternic. Ziua când a sosit la Drăgășani luneta delă Paris a fost una dintre cele mai frumoase din viața sa. „Încet, copii, umbrați încet pe lângă ea, — spunea el nepoatelor sale — nu vedeți că scrie: fragil?” În acest context al... pasiunilor este amintit și Dostoievski: „Ar fi să lămurim și pasiunea lui Goethe pentru Botanică ori viciul divinului Dostoyevsky pentru ruletă”.

Cuceritoare, apropierea pe care Toma Vlădescu („Despre spiritul eroic și celălalt”, nr. 7, an XV, 1936, pag. 337-345) le realizează între creațiile lui Nietzsche și Dostoievski („Pe aceste tărâmurile de o inepușabilă virginitate, și Nietzsche și Dostoyevski ne solicită deopotrivă cu muzica lor discordantă. Sunt prăbușiri de lumi, prăpăstii de întuneric, sunt vertiginose furtuni care sting viața și aprind alta, din nou”) constituie și ocazia manifestării preferinței pentru Dostoievski. Cucerit de inocentul Mișkin, Toma Vlădescu îi schițează eroului dostoievskian un portret tulburător, care l-ar fi mișcat, probabil, până și pe Dostoievski însuși: „Dostoyevski a pictat acest erou de o ingenuitate dramatică și suavă. Este printul Mișkin-sublimul idiot. Câtă forță cu toate acestea, câte furtuni în această plâpândă arătare care inundă lumea în torente ce izvorăsc din el ca dintr'un fierbinte izvor de viață! Print Mișkin, palidă umbră, în culori totuși atât de aprinse, atât de vii! El își plimba prin lume obrazul curat, alții cari refuză să priceapă altfel, oferindu-ne permanent o identitate intangibilă, transparența lui, transparența ideală a cârnii până la puritatea care-l transfigurează. Carne și suflet, cuvânt și tăceri, Idiotul acesta halucinant și înalt nu mai e decât un bloc de viață absolută, de incandescente vibrații, rupt din soarele imens al existenței. Și iată parcă în uriașă proporție imaginea acestei copilării de intensă puritate miraculos păstrată cum spunea Mauriac, ca un teren câștigat în viață minut cu minut, o apărare împotriva miserabilei tentații a cârnii și a vijelioaselor ei dorințe. Printul Mișkin se ridică alb și clar în acest orizont deplin împăcat. Cerul îi mângâie frunța cu reverberații solare și clipele lui sunt veacuri care nu s'ar putea sfârși!” „Prăbușirile” lui Nietzsche și ale lui Dostoyevski, tragice căutătoare de absolut, sunt percepute ca „prăbușiri de lumi, prăpăstii de întuneric, sunt vertiginose furtuni care sting viața și aprind

cogito

Ion FERCU

Prin subteranele dostoievskiene (56)

„Pe aceste tărâmurile de o inepușabilă virginitate, prăpăstii de întuneric, sunt vertiginose furtuni care sting viața și aprind alta, din nou.”

Toma Vlădescu

alta, din nou, în acest bazalt fierbinte din care se construște «eroul», ce ar putea foarte bine să fie supra-omul lui Nietzsche”. Dar Mișkin este considerat de Toma Vlădescu mult mai bogat în absolut decât Supraomul nietzschean: „Incomparabil mai bogat decât eroul lui Nietzsche, mai biruitor decât el, eroul lui Dostoyevski n'ar mai avea de căutat nimic, el știe — ce spun? — împărăția lui, el și-o trăește frenetic și calm, așa cum vorbește, cum se uită și cum respiră. Este punctul ultim unde abia mai putem să zărim, este aici eroul triumfal, creator de valori absolute”. Dacă în această ecuație a căutărilor de absolut ar fi fost inclus și Don Quijote, eroul care l-a fascinat pe Dostoievski, percepția lui Toma Vlădescu era mai puțin subiectivă.

Ovidiu Papadima trimite accente critice pentru romanul lui Mihail Șerban, „Infirmită” („Cronica literară”, nr. 8/an XV, 1936, pag. 420), utilizând comparația cu discursul dostoievskian: „Un autor care nu e lipsit de însușiri epice — dar nu știe ce vrea (...) Oamenii lui Dostoievski sunt uneori monștri, dar câte enorme rezonanțe găsește fiecare gest al lor în sufletul boltit al chinutului romancier”. „Moda” criticii literare a timpului nu se schimbă: sunt emise judecăți de valoare, pentru cei care se aventurează în discursul creativ psihologic, prin trimitere la reperul Dostoievski.

În „Cronica mărunță” (nr. 2, an XVI, 1937, pag. 94-95), Nichifor Crainic scrie cu sarcasm, picură elevat chiar și câțiva stropi de vitriol estetic peste cartea lui Cioran („autorul acestei cărți cu titlul ortodox și spirit împotriva ortodoxiei”, care „a fost, mi se pare, tipărit și încurajat de mine la începuturile sale”), „Schimbarea la față a României”: „Pentru ca un popor să-și deschidă drum în lume, ne lămurește Emil Cioran — toate mijloacele sânt justificate. Teroare, crimă, bestialitate, perfidie sânt meschine și imorale numai în decadentă, când se apără prin ele un vid de conținuturi; dacă ajută însă ascensiunea unui popor, ele sânt virtuți. Toate triumfurile sânt morale (...) Să înghițim și să tăcem. Mă gândesc la revoluția rusă. Îndeplinește toate condițiile: triumf moral! Peste zece milioane de morți numai

ca să triumfe cine? Ideea de misiune și de imperialism moscovit în lume! Acest ideal ni-l îmbie cu insistență Emil Cioran. Dacă România nu învață nimic delă Rusia, totul e în zadar, repetă el, fără să obosească. Pe cât înțeleg nu e o apologie a comunismului, dar a revoluției cu orice preț, prin care am putea să ne săltăm brusc la nivelul popoarelor imperiale. Destin, misiune, imperialism revărsat asupra Balcanului, aceasta e, la urma urmelor și la sfârșitul cărții, ideea prin care negația se transfigurează în afirmatie”. Apoi, urmează cireasa de pe tort. Un sarcasm. Care nu-l vizează pe Dostoievski. Îl mișcorează, cu vădită intenție, pe Cioran: „În forme multiple, dar, justificând-o prin momente luminoase din istoria națională, d. N. lorga a spus-o de mult. O spunem și noi într'o formă mai precisă. Emil Cioran a văzut-o «depe culmile disperării». Și nu prin optica românească, dar prin aceea a lui Dostoievski. Oricum, să închidem ochii pentru rest și să ne bucurăm că o disperare se odihnește, în sfârșit, la pieptul unei misiuni.”

Tot în „Cronica mărunță”, același Crainic (nr. 3, an XVI, 1937, pag. 143) amintește despre statuia lui Pușkin pe care Dostoievski și-o sculptase în sufletul său: „S-a împlinit, scrie Crainic, la 10 februarie 1937, o sută de ani de când cel mai mare poet al Rusiei și-a încheiat viața aventuroasă printr'un duel tragic. Pușchin, ni se spune, e un poet de

geniu. Toată Rusia crede la fel. Și cea țaristă, care-l exilase întâiu ca să-l adore pe urmă, și cea comunistă, care-l memorează trăgându-i operele în treisprezece milioane de exemplare. Am citit (...), în afară de capitolele respective din felurite istorii ale literaturii rusești, celebra cuvântare a lui Dostoievski, ținută la inaugurarea monumentului poetului, la Moscova, în 1880. Pentru Dostoievski, care-i știa poeziile pe dinafară, Pușchin e însuș geniuul poporului rus. Capacitatea lui de a se transpune în sufletul tuturor celorlalte neamuri și de a rămâne totuși autohton până în vârful unghiilor însemnează pentru Dostoievski puterea de asimilare și de creație totdeodată a genului pravoslavnic. Pe aceste două însușiri excepționale își întemeia creatorul «Fratilor Karamazov» ideea mesianismului rus în lume”. Să remarcăm subtilitatea puțin răutăcioasă (?) a lui Crainic: genialitatea lui Pușchin este împlinită și de valorile pe care Dostoievski a așezat accente inconfundabile, precum „puterea de asimilare (a valorilor europene autentice; n.n. I.F.) și de creație totdeodată a genului pravoslavnic” (s.n. I.F.).

Vintilă Horia își biciuiește frumos resursele de eseist, filosof și poet („Variațiuni pe o temă studentească” nr. 6, an XVI, 1937, pag. 275-283), oferindu-ne o perspectivă tulburătoare despre viațamoarte, cu trimitere la „Idiotul”, dar și la calvarul dostoievskian din

„Amintiri din casa morților”: „Cred că un animal are mai multă groază de moarte decât un om, pentru că nu judecă, ci simte. Omul a izbutit să denatureze într'atât sentimentele, încât le răcește intensitatea, gândindu-le. Numai condamnatul la moarte trăiește real drama morții lui, pentru că o știe iremediabil hotărâtă și stăpânită de mâinile oamenilor, adică nemiloasă și sigură. Moartea cea adevărată e în mâna lui Dumnezeu și de aceea îți rămâne întotdeauna un fir de nădejde care te face să treci dincolo pe nesimțite, uluit numai de schimbarea peisagiului. Dostoyevsky se ridică în «Idiotul» împotriva condamnării la moarte, fiindcă trăise și el animalica așteptare a unui asemenea sfârșit.”

Două accente-reper aruncă Nichifor Crainic („Gogol, talmăcitor liturgic”, nr. 7, an XVI, 1937, pag. 368), în contextul sublinierii influenței ortodoxiei rusești asupra Occidentului. Primul accent ne arată înrăurirea pe care a avut-o, mai ales Dostoievski, „asupra unei întregi școli filosofice”. Lui Dostoievski i se recunoscuse și influența pe care o avusese asupra psihanalizei lui Freud. „Ortodoxia rusă, scrie Crainic, a fecundat cugetarea și arta împărăției vecine într'o măsură neatinsă în nicio altă țară. Fenomenul actual al acelei eflorescente filosofice spiritualiste, cu care răspund din refugiiile lor prin Europa gânditorii creștini satanismului bolșevic, nu e decât continuarea unei vechi tradiții spirituale cu adânci rădăcini în cultura Rusiei. În centrul acestei direcții stă geniuul lui Dostoyevski, absorbind în el lamura slavofilismului național și religios, ce l-a precedat, și răstrângând-o asupra întregii școli filosofice, care, prosperă azi în exil, i se recunoaște tributară”. Celălalt accent ne aruncă într'un anume paradox: rusii, care au influențat atât de mult filosofia și psihologia occidentală, dar și simțirea creștină, nu sunt teologi, ci romancieri, cugetători care, aidoma lui Dostoyevski, au revoluționat euristica marilor îndrăzneli. Unii dintre ei, deși genii, aidoma lui Gogol, nici măcar nu au studii savante: „Caracteristic întrutot și faptul că acești romancieri și cugetători nu sânt teologi de pregătire, ci laici, cari respiră duhul lui Hristos din pură sete religioasă. Nici Kireevski, nici Homiakow, nici Aksakovii, figurile reprezentative ale slavofilismului, nu erau teologi, precum n'a fost Dostoyevski și nu sânt azi Berdiaev sau Pavel Florenski. Tot astfel n'a fost Nicolae Gogol; creatorul nuvelei și al romanului rus, ca studii n'avea decât liceul...”

• Dumitru Macovei – Natură statică cu cană

Filosoful culturii, esteticianul, criticul și istoricul literar Tudor Vianu, ocupă un loc central și în ce privește cercetarea eminescologică. S-a născut la Giurgiu, la 27 decembrie 1897, într-o familie de evrei trecuți la creștinism, cu apreciable posibilități materiale și culturale, unde primește o educație selectă. La Giurgiu a frecventat clasele școlare primare, gimnaziale și primii ani de școală medie, după care a urmat cursurile Liceului „Gh. Lazăr” din București. În 1915 se înscrie la Universitatea București, pentru a urma cursurile Facultății de Drept și ale Facultății de Filosofie. Și, cu toate întreruperile impuse de condițiile războiului, reușește să își ia licența în drept la sfârșitul anului 1919, iar la începutul anului 1920 și licența în filozofie. Mai mult, tânărul absolvent simțea nevoia să-și lărgască orizontul cunoașterii. Astfel că, primind influența unor mari universitari, de formație preponderent germană, începând cu aprilie 1920, frecventează cursurile Facultății de Filozofie din Viena, timp de patru semestre, după care, la începutul anului 1922, se transferă la Universitatea din Tübingen, pentru a continua studiul filosofiei. La sfârșitul anului 1923 își sustine doctoratul în filozofie la Universitatea din Tübingen, cu teza „Das Wertungsproblem in Schillers Poetik” („Problema valorizării în poezia lui Schiller”).

Întors în țară, Tudor Vianu intră în viața publică, manifestându-se intens ca dascăl, cercetător și publicist. De altfel, despre angajamentul său ne-a lăsat și mărturie. În acest sens, din jurnalul său aflăm: „M-am înapoiat în țară. Vreau să fac ceva, să fiu de folos. N-aș vrea ca lumea să se facă fără mine, fără ajutorul meu, oricât de modest. Predau în școlile secundare: dar privesc mai departe, dincolo de acest cerc al activității” (*Jurnal*, p. 215). Un crez de la care nu s-a abătut în toată viața ulterioară.

În 1924 își începe activitatea didactică, la Universitatea din București, unde a ținut cursuri magistrale de estetică, literatură universală și literatură comparată. Caracterizându-i vocația de dascăl, Pompiliu Marcea nota: „A fost unul din prestigioșii profesori pe care i-a dat învățământul românesc universitar, comparabil cu marii săi înaintași și contemporani T. Maiorescu, N. Iorga, G. Călinescu” (*Dicționar de literatură română*, Editura Univers, București, 1979, p. 414).

Pe planul activității literare se afirmă, mai întâi prin publicistică și poezie, după care se consacră cercetării în domeniul de maximă importanță pentru cultura oricărui popor, respectiv problematica esteticii, a filosofiei culturii, a criticii și istoriei literare. Ca rezultat al activității de cercetare publică numeroase lucrări de referință în domeniile investigate, dintre care menționez doar câteva: *Poezia lui Eminescu* (1930), *Influența lui Hegel în cultura română* (1933), *Idealul clasic al*

Ștefan MUNTEANU

Tudor Vianu despre filosofia creației eminesciene (I)

omului (1934), *Estetica* (2 volume, 1934-1936), *Filozofie și poezie* (1937), *Raționalism și istorism. Studii de filosofie și culturii* (1938), *Filosofia culturii* (1944).

În ultima parte a vieții sale activitatea lui Tudor Vianu s-a extins și în alte domenii, respectiv a fost, pentru scurt timp, director al Teatrului Național, ambasador la Belgrad, secretar general al Comisiei naționale pentru UNESCO, director general al Bibliotecii Academiei și ambasador la UNESCO. În 1955 devine membru titular al Academiei Române. Caracterizând, pe scurt, personalitatea lui Tudor Vianu, Mircea Măciu nota: „Ceea ce personalizează și-l situează între primii din generația sa sunt: a) pasiunea pentru studiu; b) forța inteligentă; c) profunzimea gândirii; d) dragostea de neam și țară” (*Sociologia culturii în concepția lui Tudor Vianu*, în revista „Academica”, numărul din luna aprilie, 2002, p. 50). S-a stins din viață la 21 mai 1964, la București.

În perspectiva unei abordări de ansamblu, cel puțin două aspecte ale operei lui Tudor Vianu se impun a fi reținute. Este vorba de raționalismul și umanismul concepției sale; ambele aspecte angajate într-o construcție activă în domeniul esteticii și filosofiei culturii, la baza cărora pune filosofia valorii. Trebuie subliniat însă faptul că, deși raționalismul constituie o trăsătură importantă a gândirii sale, Vianu are grijă în permanență să nu alunece într-un raționalism dogmatic, rigid și total simplificator. În acest sens, Ath. Joja, în studiul „Tradiții și realizări ale filosofiei românești” (*Revista „Steaua”*, nr. 9/1966, p.13), scrie „Vianu a fost un raționalist convins, un umanist care a opus creațiilor mistice și irationaliste exemplul luminos al încrederii în rațiune și în necesitatea folosirii acesteia pentru descifrarea proble-

melor vieții”. Or, un umanist autentic și consecvent precum a fost Tudor Vianu nu avea cum să devină victima unei îngustimi în gândire. Mai mult, tocmai această deschidere l-a apropiat de problema valorilor, încă din timpul pregătirii tezei sale de doctorat. În ce privește umanismul creației lui Vianu, acesta a fost recunoscut de mai toți exegeții. Neajunsul vine de la faptul că mulți dintre ei rămân la afirmații generale, fără a descoperi o corelație de profunzime între concepția filosofică a autorului și această dimensiune a operei sale. Nu trebuie uitat însă că, potrivit concepției lui Vianu, natura limitează acțiunea creatoare a omului, dar omul, prin lupta sa, umanizează natura, o spiritualizează și, prin aceasta își câștigă libertatea. Sunt aspecte asupra cărora insistă și Eugen Simion: „Ascultându-l și citindu-l, am avut totdeauna sentimentul că, dacă îi repugnă ceva în viața intelectuală românească, e adamismul nostru perpetuu, e inerția ce ne cuprinde pe la jumătatea drumului, lenea care ne cuprinde să terminăm ceea ce am început. Omului care scrie o estetică și formulează o teorie a valorilor îi plac operele rotunde și pune la baza creației munca, adică acțiunea constituită și răbdătoare” (Eugen Simion, „O turbată nevoie de totalitate, un apelul tragic”, în „Caiete critice” nr. 11-12, 1997, p. 9).

Preocuparea lui Tudor Vianu pentru opera eminesciană a constituit o constantă a activității sale de estetician și filosof al culturii. În acest sens, autorul ne-a lăsat și mărturie: „Am scris și am vorbit deseori despre poezia lui Eminescu. Întocmai ca pentru mulți oameni din generația mea, poezia aceasta a fost principalul eveniment intelectual al tinereții mele” (Tudor Vianu, *Opere*, vol. 2, p. 643). Și nu numai al tinereții. Pentru că,

începând din 10 ianuarie 1925, când publică, în revista „Mișcarea literară”, primul studiu închinat poetului, intitulat „Personalitatea lui Eminescu” și până în primăvara anului 1964, când redactează ultimul text, intitulat „Însemnătatea națională a operei lui M. Eminescu”, s-a impus cu autoritate în cercetarea eminescologică. A meditat, a publicat, a ținut conferințe publice, a vorbit la microfonul Radiodifuziunii Române, animat de gândul că „rolul, valoarea și răsunetul poeziei eminesciene provin din faptul de a fi extins enorm universul nostru intelectual și moral” (*Ibidem*).

Majoritatea studiilor consacrate de Vianu lui Eminescu au fost adunate în volume, de discipolii cercetătorului. Astfel, la comemorarea unui deceniu de la moartea esteticianului, Editura „Junimea” a publicat, în colecția *Eminesciana*, volumul „Tudor Vianu. Eminescu”, cu o prefață de Al. Dima. Iar în anul 2009, la Editura Minerva, Vasile Lungu îngrijește și prefațează volumul „Tudor Vianu despre Eminescu”. Ambii discipoli, formulează observații interesante privind meritul filosofului culturii în domeniul eminescologiei. Din prefața lui Al Dima, la volumul din 1974, rețin: „Contribuțiile lui Vianu în toate aceste probleme constau în adâncirea problematicii și a interpretărilor filosofice, în sublinierea influenței franceze asupra poeziei lui Eminescu dinainte de 1870, paralel, dealtfel, cu prețioasele cercetări în același domeniu ale lui I. M. Rașcu, în analiza mai precisă a înrâuririi lui Schopenhauer asupra lui Eminescu, în relațiile cu romantismul european, îndeosebi cu cel german și în aspectele originale ale poetului în comparație cu acestea, în sfârșit, în relevarea complementară față de romantism, a clasicismului antic ca izvor al poeziei eminesciene” (Al Dima, prefață la volumul „Tudor Vianu. Eminescu”, Editura Junimea, Iași, 1974, p. 9-10).

La rândul său, Vasile Lungu observă: „Intervenția lui Tudor Vianu în deceniul al treilea a însemnat o nouă direcție în metodologia cercetării vieții și operei lui Eminescu, o altă perspectivă estetică și filosofică... Apariția în 1930 a studiului lui Vianu *Poezia lui Eminescu* a însemnat un moment de referință în afirmarea spiritului științific în abordarea interpretativă a textului eminescian. Refuzând exagerările istoriste, pozitivismul fad, reputatul este-

tician descoperă noi izvoare ale liricii și reflecției filosofice din versurile poetului nostru și stabilește coordonatele spirituale de anvergură universală. Exegețul desprinde simbioza dintre poet și filosof, «marile profunzimi ale simțirii sale», importanța momentului istoric pe care-l reprezintă «în evoluția afectivă a poporului nostru». Vianu face profunde analize psihologice și filosofice, explică vraja, armonia versurilor, formulând analogii cu literaturile străine” (Vasile Lungu, prefața la volumul *Tudor Vianu despre Eminescu*, Editura Minerva, București, 2009, p. 7-8).

Trebuie reținut faptul că în textele ambilor prefațatori este prezentă o idee interesantă, potrivit căreia, Tudor Vianu recunoaște, la Eminescu, sinteza poetului cu filosoful. Ideea este interesantă, dar cred că ea trebuie dovedită mai temeinic. Obiectiv important, consemnat și pentru prezența poeziei eminesciene provin din faptul de a fi extins enorm universul nostru intelectual și moral” (*Ibidem*). Mai înainte însă, trebuie rezolvată o chestiune formală. În lucrarea *Poezia lui Eminescu*, pe care Vianu o publică, în anul 1930, la Editura Cartea Românească s-a strecurat o inexactitate. De mai multe ori, în primele două capitole ale cărții, autorul critică poziția lui C. Dobrogeanu-Gherea privind pesimismul eminescian, dar face trimitere la I. Gherea, fiul cunoscutului critic socialist. Curios este faptul că inexactitatea este menținută și în volumul apărut la „Junimea” în 1974. Cu discreție, inexactitatea este îndepărtată în volumul apărut în 2009, la Editura Minerva, ediție alcătuită de Vasile Lungu.

Revenind la chestiuni de conținut, investigația va poposi, cu precădere, asupra lucrării *Poezia lui Eminescu*, pe care Vianu o publică, în 1930, la Editura „Cartea Românească”. Este adevărat că filosoful a publicat și înainte, încă din 1925, studiul *Personalitatea lui Eminescu*. Aici însă nu sunt aspecte notabile, pentru tema anunțată. În schimb, următoarele texte publicate, asupra cărora trebuie să zăbovim, au fost cuprinse de autor în volumul din 1930. În prefața acestui Volum, Tudor Vianu scrie: „cartea n-a fost concepută ca un sistem și n-a fost scrisă, ca să spunem așa, dintr-o singură trăsătură. Abia după ce cele șase studii care o compun au fost asternute pe hârtie, ni-am dat seama că ele înfățișează o interpretare unitară a poeziei lui Eminescu și că micul volum rezultat din întrunirea lor, poate aduce serviciile sale” (T. Vianu, *Poezia lui Eminescu*, Editura „Cartea Românească”, București, 1930, p. 9). Urmează să vedem ce servicii ne aduc cercetările lui Vianu, în înțelegerea filosofiei creației eminesciene. Servicii de care eminescologia, deocamdată, se folosește prea puțin.

• Dumitru Macovei – *Dimineată la Sighișoara*

PORTUGALIA, Madeira

Povești cu piraiți, regi și fotbaliști

• Winston Churchill, 1950

Când am decis să merg în Madeira nu știam mare lucru despre acea parte de lume. „Ce poți găsi la o mie de kilometri de țarm, în largul Oceanului Atlantic, departe de agitația europeană, pe o insulă de numai 741 de km²!” – gândeam în sinea mea, arogant ca oricare alt neștiutor din lumea asta... În Lisabona, m-am imbarcat într-un avion TAP pentru cursa de o oră și 45 de minute către Funchal, capitala Regiunii Autonome Madeira. Am profitat de răgazul oferit de zbor și am răsfoit ghidul. Madeira, cu altitudini de peste 1800 de metri, face parte dintr-un grup de șapte insule vulcanice. Doar ea și Porto Santo sunt locuite, celelalte cinci fiind pustii. Trei dintre ele – Ilhas Desertas – sunt rezervație naturală pentru focile sihastru (specie pe cale de dispariție). Madeira, împreună cu Insulele Azore (Portugalia) și de Insulele Canare (Spania) formează regiunea Macaronesia. Acesta este numele dat de geografil greci antichi, *makáron nesoi*, adică „insulele celor fericiți”. Plinius cel Bătrân le descria ca fiind „abundente în fructe și păsări de toate felurile”. El credea că este locul unde ajungeau eroii după moarte. Romanii identificau aceste insule cu Câmpiile Elizee, tărâmul paradisiac situat dincolo de apus în care își petreceau eternitatea oamenii virtuoși. O treime din Madeira este acoperită de păduri virgine, în mare parte de laur (rezervație aflată în patrimoniul UNESCO). Simbolul arhipelagului este strelitzia reginae, o floare cu adevărat imperială. Pe tot parcursul anului, aici este o explozie vegetală. De aceea, mulți călători au numit aceste locuri „grădina botanică a lui Dumnezeu” sau „ghiveciul plătitor”.

Cei 260 de mii de locuitori (dintre care 120 de mii trăiesc în Funchal) duc o viață simplă, de agricultori și meșteșugari. În deceniile din urmă, domeniul serviciilor de ospitalitate a oferit mii de locuri de muncă. Cu toate acestea, tinerii fug pe continent, în căutarea unei vieți mai îndestulate fără efortul de a lucra vîile și livezile de pe coastele abrupte ale munților.

Cu aceste informații, m-am pregătit de aterizare pe cel mai periculos aeroport din Europa. Pista – inițial, lungă doar de 1600 de metri – a fost extinsă, în 2003, la 2781 de metri. Este suspendată pe 180 de piloni de peste 70 de metri înălțime, loviți de valurile oceanului. Trebuie să recunoșc faptul că piloții au realizat o revenire la sol lină, ca la carte. Aerogara modernă, cu toate serviciile și utilitățile necesare unui turist „căzut din cer”, mi-a creat prima impresie bună din vacanță. Am pășit, plin de curiozitate, pe insula natală a lui

Cristiano Ronaldo, mândria acestor locuri. De altfel, începând de miercuri, 29 martie 2017, Aeroportul din Funchal îi poartă numele. Provenind dintr-o familie modestă, Ronaldo este o prezență activă în proiectele sociale, economice și educaționale din Madeira. A finanțat construirea a zeci de terenuri de sport pentru școlile gimnaziale, a contribuit financiar la îndepărtarea efectelor marelui incendiu din august 2016, a construit aici primul său hotel din rețeaua CR7 (împreună cu firma Rotana, concern care își are originea tot în Madeira) și susține programele educaționale pentru tineret. De aceea, ghizii care conduc turiștii în tururile de pe insulă trec, aproape întotdeauna, prin cartierul cu locuințe sociale și arată clădirea în care a copilărit marele fotbalist...

În cele două săptămâni cât am bătut insula în lung (52 km) și lat (27 km), am descoperit o lume extrem de densă în tradiții și istorie. Madeira este, de fapt, un vârf abrupt de munte răsărit din ocean. La cinci kilometri de țarm, adâncimea apei este de peste 1500 de metri. A fost descoperită de aventurierul Joao Goncalves Zarco, aflat în slujba Prințului Henric Navigatorul. Împreună cu Tristao Vaz Teixeira, Zarco (poreclit „Chiorul”), în 1418, a acostat în Porto Santo. Un an mai târziu a mers spre vest să exploreze insula mai mare, nelocuită, acoperită de păduri. De aceea au numit-o Madeira, adică „Insula de lemn” sau „Insula pădurilor”. Deoarece terenul extrem de accidentat făcea imposibilă traversarea pe uscat de la nord la sud, insula a fost împărțită în două și Prințul Henric i-a numit guvernanții pe cei doi supuși: în NE pe Tristao Vaz Teixeira, iar în SV pe Joao Goncalves Zarco. Abia după 1950 a fost posibilă comunicarea rutieră între cele două regiuni. Din 1986, odată cu aderarea Portugaliei la Uniunea Europeană, fondurile comunitare au fost folosite pentru realizarea a zeci de tuneluri interminabile (unele bifurcându-se în subteran) și a peste 2000 de km de șosele și autostrăzi.

După ce, în urmă cu 600 de ani, Zarco și cei câțiva nobili scăpătați, ajutați de o adunătură de proșcriși aflați în căutarea unor noi șanse în viață, au

pășit pe insula pustie, astăzi avem de-a face cu o comunitate distinctă, care a distilat tradiții eterogene, credințe și superstiții aduse din cele mai îndepărtate zone ale lumii. În jurul anului 1500, numeroși coloniști europeni se stabilesc aici și înființează primele plantații de trestie de zahăr (lucrate cu sclavi aduși din Insulele Canare). Departe de autoritatea portugheză, insula a fost la cheremul tâlharilor oceanului. În 1566, piratul Bertrand de Montluc atacă Madeira cu 11 galioane și 1300 de oameni, asediind Funchalul timp de 16 zile. Vreme de 30 de ani, atacurile și jafurile au continuat. Mulți localnici s-au retras în văile abrupte dintre munți, iar mânăstirile și-au mutat odoarele în cele mai izolate locuri, la adăpostul creștelor inaccesibile. Apoi Filip al II-lea al Spaniei a preluat posesiunile coroanei portugheze și abia în 1640 Madeira

• Aeroportul din Funchal

devine independentă. A urmat strângerea relațiilor cu Anglia și un număr important de britanici s-au stabilit pe insulă. Așa a apărut și vestitul vin de Madeira... De la mijlocul secolului al XVIII-lea, insula a devenit un important punct de escală pentru navigatorii și comercianții care traversau Atlanticul către Lumea Nouă. Personalități politice și culturale încep să-și arate interesul pentru acest paradis și unele sfârșesc prin a se stabili – permanent sau temporar – la Funchal. Tristă și neîmpăcată cu soarta ei, Elisabeta de Wittelsbach, împărăteasa Sisi a Austriei, a stat o vreme în acest paradis. O statuie ridicată în fața unui celebru hotel amintește de trecerea sa prin aceste locuri.

La nord de capitală, pe un versant abrupt, se află Monte, loc de retragere pentru cei înstăriți. Aici se ridică o frumoasă biserică – Igreja de Nossa Senhora do Monte – care adăpostește mormântul lui Carol I al Austriei, născut *Karl Franz Josef Ludwig Hubert Georg Maria*, din dinastia Habsburg-Lorena. El a fost ultimul împărat al Austriei (1916 – 1918) și, totodată, ultimul rege al Ungariei (sub numele de *Carol al IV-lea*) sau ultimul rege al Boemiei (sub numele de *Carol al III-lea*). Cripta este mereu deschisă. Înăuntrul, buchetele și jerbele cu panglici în culorile Ungariei, acoperă întregul spațiu. Mi-a atras atenția faptul că florile erau proaspete, de parcă toate grupurile de turiști maghiari ar avea în program, zilnic, să omagieze pe ultimul lor monarh... Exilat, la cererea amiralului

• Placa din Camera de Lobos care marchează refugiuul lui Churchill

Miklos Horthy, prin Decizia Consiliului Antantei, Carol și-a găsit linistea pe această insulă unde a murit bolnav de pneumonie.

Un alt personaj celebru care a lăsat o amprentă distinctă în Madeira a fost Winston Churchill. Fostul premier britanic, după război, sătul de atmosfera creată în jurul său, s-a retras în paradisul din mijlocul oceanului. Aici s-a dedicat pasiunii sale: pictatul. Pe terasa unui mic hotel din Camera de Lobos (un sat de pescari, pricepuți în prinderea peștilor-spadă), stătea ore în șir în fața unui șevalet și picta minunatele peisaje din jur. Astăzi, o placă de bronz marchează locul său de refugiu, iar restaurantul de-alături îi poartă numele. Dacă te oprești pe terasa plină de localnici, cu siguranță găsești vreun bătrân dispus să-ți povestească despre cum stătea el la taclale, pe vremuri, cu Churchill...

Ar fi mulți alții despre care se spun povești în Madeira. Cristofor Columb are un muzeu în Porto Santo. Este casa unde ar fi locuit împreună cu soția sa, Dona Filipa Moniz Perestrelo, fiica primului guvernator al insulei, Bartolomeu Perestrelo. Chiar dacă nu există vreo dovadă materială a locuirii lui Columb în respectiva clădire, s-a creat o poveste care este vândută eficient turiștilor.

Prin Funchal a trecut și Napoleon Bonaparte în drumul său către exilul din insula Sf. Elena. El a primit din partea guvernatorului englez câteva butoaie cu vin de Madeira pentru care, simbolic, a plătit cu o monedă de aur. Guvernatorul a construit o biserică engleză la temelia căreia a îngropat moneda primită de la împăratul francez. Altă poveste frumoasă...

Margaret Hilda Thatcher, „doamna de fier”, a petrecut aici, în 1951, luna de miere. I-a plăcut așa de mult încât a revenit, în 2001, pentru a sărbători, 50 de ani de căsnicie.

Aventurieri și regi, exploratori și piraiți, obidiți ai sortii, politicieni și artiști au lăsat urme în Madeira și au contribuit la construirea unei legende în continuă metamorfoză. Chiar dacă astăzi descoperim o societate modernă, tehnologizată, integrată în marea simfonie a globalizării, undeva, în văile neștiute din munți, la adăpostul pădurilor de laur, paradisul lui Plinius cel Bătrân există încă. Spiritele eroilor și oamenilor virtuoși probabil că-și fac veacul prin podgoriile și livezile de pe terasele suspendate la sute de metri înălțime. E un loc în care important este să ascuți istoria, nu doar să vizitezi muzee și situri arheologice...

Ștefan RADU

• Cripta lui Carol I